

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Vyživovací povinnost rodičů a dětí

Maintenance obligation between parents and children

Konzultant: Doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc.

Zpracovatel: Monika Nekvasilová

Červenec 2010

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

.....
Monika Nekvasilová

Děkuji vedoucí rigorózní práce Doc. JUDr. Michaele Zuklínové, CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji JUDr. Karlu Voldřichovi a Anežce Voldřichové za pročetění práce a pomoc s jejím svázáním a podáním přihlášky. V neposlední řadě děkuji svému manželovi a svým dětem za trpělivost a prostor k napsání této práce.

Název: Vyživovací povinnost rodičů a dětí

Obsah:

1. Úvod	1
1.1. Metodika	1
- Základní otázky	1
- Hypotéza	1
- Cíl práce	1
- Metodika a zaměření práce	1
- Obsah práce	2
1.2. Současný stav	2
2. Vyživovací povinnost	2
2.1. Obecně	2
2.1.1. Pojem	3
2.1.2. Právo na výživné, povinnost vyživovat	4
2.1.3. Kritéria pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti	4
2.1.4. Dobré mravy	9
2.1.5. Trestný čin zanedbání povinné výživy	10
2.1.6. Plnění vyživovací povinnosti, splatnost a započtení	11
2.1.7. Plnění za jiného	13
2.1.8. Promlčení, změna poměrů	13
2.2. Historie	15
2.2.1. Řím a středověk	15
2.2.2. ABGB	15
2.2.3. Zákon o právu rodinném	18
2.2.4. Zákon o rodině	20
2.3. Jednotlivé druhy	21
2.3.1. Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými	21
2.3.2. Vyživovací povinnost mezi manžely	23
2.3.3. Výživné rozvedeného manžela	24
2.3.4. Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce	26
2.3.5. Vyživovací povinnost dle zákona o registrovaném partnerství	28
3. Vyživovací povinnost rodičů a dětí	29
3.1. Vyživovací povinnost rodičů k dětem	29
3.1.1. Rodičovská zodpovědnost	29
3.1.2. Vznik a trvání vyživovací povinnosti	31
3.1.3. Formy a rozsah plnění vyživovací povinnosti	35
3.1.4. Výživné a kritéria pro určování jeho výše	40
3.1.5. Rozhodování o výživném	48
3.1.5.1. Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé	54

3.1.5.2. Výkon rozhodnutí	58
3.1.6. Zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem	59
3.2. Vyživovací povinnost dětí k rodičům	61
3.2.1. Formy a rozsah plnění vyživovací povinnosti	63
3.2.2. Kritéria určování výše	64
3.2.3. Řízení ve věcech výživného dětí k rodičům	66
3.2.4. Zánik vyživovací povinnosti dětí k rodičům	68
4. Výživné s cizím prvkem	68
5. Mezinárodní smlouvy upravující vyživovací povinnost	76
6. Vyživovací povinnost v zahraničí (vybrané státy EU; USA; Gruzie)	81
6.1. Slovensko	81
6.2. Polsko	82
6.3. Německo	84
6.4. Rakousko	85
6.5. Belgie	86
6.6. Španělsko	86
6.7. Francie	87
6.8. Nizozemí	87
6.9. Finsko a Dánsko	88
6.10. Švédsko	88
6.11. USA	88
6.12. Gruzie	89
7. Úprava vyživovací povinnosti v ČR do budoucna	91
8. Shrnutí	96
9. Závěr	101
10. Resume	102
11. Klíčová slova	108
12. Seznam zkratk	109
13. Použitá literatura	110
14. Právní předpisy	112

1. Úvod

V každém období lidské historie a v každém státním zřízení západní kultury hraje rodina velmi významnou úlohu. Vzájemné vztahy mezi jejími členy určují v první řadě příslušníci té které konkrétní rodiny. V dřívějším období měla (a na východě ještě stále má) rodina mnohem silnější význam, než je tomu v České republice nyní. Ještě dnes například v Azerbajdžanu či Gruzii (v době psaní této práce jsem s rodinou žila v Tbilisi v azerbajdžanské čtvrti) žije několik generací v jednom domě a vzájemně si pomáhají. Přesto, že mnohdy pracuje a vydělává pouze jeden člen z celé velké rodiny, to málo co získá, rozdělí všem. Vzájemné rodinné vztahy a vyživování jsou v těchto zemích mnohem více samozřejmostí, přestože lidé jsou mnohem chudší. Případů, kdy vyživovací povinnost řeší soud je mnohem méně.

1.1. Metodika

ZÁKLADNÍ OTÁZKY

Je tedy třeba vůbec právně upravit vyživovací povinnost, respektive je vyživovací povinnost upravena v českém právním řádu správně? V poslední době se začalo diskutovat o tom, jestli má stát platit výživné za povinné osoby, které výživné neplatí nebo o tom, zda vůbec lze stanovit určité tabulky, podle kterých by soudy určovaly výši výživného či podle nichž by alespoň oprávnění a povinní mohli uzavírat dohody.

HYPOTÉZA

S ohledem na rozdílnost rozhodování jednotlivých soudů a zároveň s ohledem na dobré fungování platné právní úpravy se lze domnívat, že současný stav právní úpravy vyživovací povinnosti v České republice je v zásadě správný, nicméně stanovení určitých dalších pravidel s ohledem zejména na zájem dětí by bylo namístě.

CÍL PRÁCE

Cílem této práce bude odpověď na shora uvedené otázky a navržení možného řešení změnou platné právní úpravy.

METODIKA A ZAMĚŘENÍ PRÁCE

Na otázky položené v úvodu této práce budu odpovídat pomocí analýzy platné právní úpravy v ČR v minulosti a v současnosti a porovnáním některých právních úprav v zahraničí. Pokusím se zaměřit zejména na analýzu jednotlivých soudních rozhodnutí a na právní úpravu v mezinárodním kontextu.

OBSAH PRÁCE

V této práci se budu zabývat zejména platnou právní úpravou vyživovací povinnosti v České republice. Kapitola 2 bude věnována vyživovací povinnosti obecně, pojmu, podmínkám a kritériím vyživování a dále právní úpravě v minulosti. Kapitola 3 bude pojednávat o vzájemné vyživovací povinnosti dětí a rodičů, jako stěžejnímu tématu této práce. Kapitola 4 se zaměří na úpravu výživného s cizím prvkem, Kapitola 5 na mezinárodní smlouvy upravující tuto tematiku a Kapitola 6 nastíní právní úpravu ve vybraných státech v zahraničí. Závěrečná Kapitola 7 bude obsahovat návrh možných změn platné právní úpravy s ohledem na zjištěné nedostatky současné právní úpravy. V Kapitole 8 bude obsaženo shrnutí celé problematiky a Závěr bude obsahem Kapitoly 9.

1.2. Současný stav

V současné době upravuje v České republice výživné zákon č. 94/1963 Sb., o rodině v platném znění (dále také jen ZoR), a to konkrétně ustanovení §§85 až 103. Na vzájemnou vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi se zaměřují, kromě společných ustanovení §§ 96 – 103, ustanovení §§ 85 – 87. S úpravou výživného mezi rodiči a dětmi souvisí dále ustanovení části druhé zákona o rodině, upravující Vztahy mezi rodiči a dětmi a v jejich rámci zejména rodičovskou zodpovědnost a určení rodičovství. ZoR dále upravuje vyživovací povinnost v případě rozvodu manželství, zejména v ust. § 26 ZoR, dále stanoví pravidla zachování vyživovací povinnosti v případě výchovných opatření - §§ 44 odst. 5, 45c odst. 2 věta druhá, 45d odst. 2 ZoR a v ustanovení § 50 ZoR stanoví možnost rozhodnutí soudu o výživném nezletilého dítěte v případě nedohody rodičů i bez návrhu.

Procesní otázky upravuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád v platném znění (dále také jen OSŘ) a zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen ZMPS), který upravuje kolizní normy pro návrhy k soudu ohledně otázek mj. výživného s mezinárodním prvkem.

Česká republika je dále vázána některými mezinárodními smlouvami, o nichž bude pojednáno níže v Kapitole 5.

2. Vyživovací povinnost

2.1. Obecně

Rodinné právo, jako součást práva soukromého spočívá zásadně na principu rovnosti subjektů. Obsahuje ale i úpravu osobních (statusových) práv, jejichž úprava je většinou

kogentní. Zásadně rodinné právo upravuje vzájemné vztahy mezi členy rodiny a to vztahy osobní i majetkové. Jedním z majetkových práv, stanovených rodinným právem, je i právo (a tomu odpovídající povinnost) na výživné. Specifickým znakem vyživovací povinnosti je, že oprávněným a povinným subjektem mohou být pouze osoby, které jsou jeden k druhému ve speciálním vztahu - manželském, příbuzenském či obdobném. Plnění vyživovací povinnosti by mělo být v normálně fungujících rodinných vztazích samozřejmostí. Výjimečně mezi sebou například manželé vedou účetnictví a pouze málo rodičů si zapisuje každý výdaj, který zaplatil za úhradu potřeb svého dítěte. V případech, kdy tato vyživovací samozřejmost chybí, je ale třeba, aby nastoupila zákonná úprava. Ta by měla stanovit jednotlivým osobám povinnost hradit oprávněným subjektům výživné a zároveň možnost jeho vymáhání či sankce za neplnění.

2.1.1. *Pojem*

Vyživovací povinnost, jako jeden z institutů rodinného práva, je upravena v části třetí zákona č. 94/1963 Sb. o rodině, v platném znění a to konkrétně v ustanoveních §85 až 103. Celá část je nazvána „Výživné“, přičemž výslovnou definici tohoto pojmu zákon neobsahuje. Pod tímto označením je zkráceně uvedena na jedné straně povinnost povinného subjektu vyživovat a na straně druhé právo oprávněného subjektu na výživné. Je zde uveden předmět plnění výživného, jeho rozsah, způsob a doba plnění. *Výživným* rozumíme na základě zákona, soudní praxe¹ a literatury² zabezpečování potřeb mezi subjekty rodinněprávního vztahu. Nejen tedy pouze uhrazování výživy ve vlastním slova smyslu, ale i uspokojování ostatních hmotných potřeb (šaty, obuv, bydlení) a duševních potřeb (prostředky na kulturu, na rozšiřování a prohlubování vzdělání, na rozvoj zájmů a zálib – například sportovních, úhrada rekreace atp.) oprávněného subjektu v rozsahu, který je dán odlišně podle jednotlivých druhů vyživovací povinnosti. Výživným pro dítě je tedy míněno uspokojování všech životních potřeb pro jeho všestranný rozvoj po stránce fyzické a duševní. Výživné je zásadně plněno v pravidelných (zpravidla měsíčních) opětvujících se peněžních dávkách. Poskytováno ale může být i formou naturální (např. poskytováním bydlení) nebo formou osobní péče o oprávněného či péčí o společnou domácnost. Povinný subjekt tak poskytuje oprávněnému subjektu za účelem vyživování určité věci a jiné právní předměty, které jsou penězi

---

¹ Rozsudek Nejvyššího soudu č. 21 Cdo 1920/2004, ze dne 15.3.2005

² Nová, H., Těžká, O.: *Vyživovací povinnost*, Linde Praha a.s., 1995, str. 6

ocenitelné, nebo určité plnění ve formě peněz, stanovené na základě nebo podle rozhodnutí, anebo na základě dohody a v souladu s ní³.

2.1.2. *Právo na výživné, povinnost vyživovat*

Vyživovací povinnost je dána mezi subjekty, které jsou (nebo byli) mezi sebou v rodinném osobním vztahu daném příbuzenstvím nebo manželstvím. Jednou z podmínek práva na výživné je tedy osobní vztah mezi subjekty, tj. vztah příbuzenský, manželský, nebo vztah rozvedených manželů. Jedná se ale o právo veskrze majetkové, které má specifické znaky. Právo na výživné tak nelze postoupit na jiného. Zároveň vyživovací povinnost nelze převést na jiného – dohoda v tomto smyslu by byla neplatná. Nemůže dojít k promlčení – promlčují se pouze práva na jednotlivá opětuující se plnění, dávky výživného. Nelze jej započíst – kromě pohledávky výživného, proti níž je započtení dohodou přípustné (pokud nejde o nezletilého). Blíže bude rozebráno dále v této kapitole.

2.1.3. *Kritéria pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti*

Právo na výživné, respektive vyživovací povinnost, vyplývá přímo ze zákona. K tomu tedy, aby výživné bylo plněno, je třeba soudní rozhodnutí pouze v případě, že povinná osoba výživné oprávněné osobě neplní nebo neplní v dostatečné míře dobrovolně. Pokud ovšem povinná osoba nemůže výživné plnit, nemusí soud rozhodnout o povinnosti platit výživné. Respektive rozhodne, že se výživné nestanoví. Povinnost zde tedy existuje, ale právo na plnění výživného nemusí být přiznáno. Kdykoliv později může být o výživném rozhodováno opětovně, a to v případě, že se změní poměry. Soud v každém jednotlivém případě posuzuje, zda stanovení výživného je v souladu s osobními a majetkovými hledisky a v neposlední řadě v souladu s dobrými mravy. Rozhoduje se o konkrétní výši výživného na základě kritérií stanovených zákonem o rodině, které musí soud posoudit a zvážit ve vzájemných souvislostech. Rozsah výživného (jeho výše) stanoven zákonem není. Jsou zde uvedena pouze určitá pravidla, k nimž má soud při svém rozhodování o výživném přihlídnout. Na základě této obecně platné kogentní normy⁴ (přestože je v zákoně uvedeno slovo „přihlédně“, jde o kogentní normu) jsou tato pravidla základním kritériem, které soud při svém rozhodnutí vždy musí použít. Pro určení výživného je tak (slovy zákona) třeba obecně přihlídnout na straně jedné k *odůvodněným potřebám oprávněného* a na straně druhé ke *schopnostem, možnostem a*

---

³ Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. vydání, ASPI, Praha, 2007, str. 150

⁴ Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. vydání, ASPI, Praha, 2007, str. 153

majetkovým poměrům povinného. U jednotlivých druhů vyživovací povinnosti pak dále stanovuje zákon podmínky další, speciální.

Odůvodněné potřeby oprávněného závisí, dá se říci na jeho osobním stavu a potenciálu, na okolnostech, prostředí, ve kterém žije a je zvyklý žít, a to s ohledem na jejich předpokládaný další vývoj. Každý člověk je jiný a tím i odůvodněné potřeby nelze stanovit pro každého stejně. V případě zjišťování odůvodněných potřeb tak záleží například na věku, zdravotním stavu, schopnostech, vyspělosti fyzické a duševní, na zájmech, zálibách, aktivitách, na případném vzdělávání či zvyšování kvalifikace, na místě, kde oprávněný žije, na schopnosti žít se sám, jeho nadání atd. Některé potřeby jsou obvyklé, vyskytující se pravidelně a žádoucí pro většinu oprávněných. Mezi tyto běžné potřeby patří zejména strava a bydlení. Tyto potřeby budou odůvodněné vždy, přičemž jejich rozsah je rozdílný u každého druhu vyživovací povinnosti. Odůvodněnými mohou být ale i potřeby neobvyklé, které se například vyskytují jen v některém časovém období (v období letních či zimních prázdnin), či které se vyskytují nepravidelně (potřeba ošacení) či zcela nahodile (úhrada školy v přírodě, úhrada za léčení, léky, za pobyt v nemocnici). To znamená, že odůvodněnými jsou i veškeré další potřeby prospěšné k všestrannému vývoji oprávněného, zejména dítěte. Je třeba je hodnotit s ohledem na očekávané potřeby v budoucnu. Odůvodněnými potřebami dítěte se rozumí dle zákona také tvorba úspor, zabezpečujících zejména přípravu na jeho budoucí povolání či bydlení. To vše i v kontextu sociálního postavení, v němž oprávněný a samozřejmě i povinný žijí a s ohledem na majetkové poměry oprávněného (jeho eventuelní jmění) a případné výnosy z tohoto majetku. Při posuzování odůvodněných potřeb oprávněného je otázkou, zda lze stanovit nějakou minimální částku, jako minimální výši výživného, kterou by měl každý oprávněný dostat. Určitá snaha o zachování jakýchsi limitů společenského průměrného standardu se v soudní praxi objevuje⁵. Je zřejmé, že v případě, kdy na straně oprávněného je značný majetek a na straně povinného téměř žádný, a zároveň chování a vzájemný vztah oprávněného a povinného ukazuje na možnost rozporu s dobrými mravy (§ 96 odst. 2 ZoR), nelze výživné přiznat. Je tedy třeba posoudit každý jednotlivý případ s ohledem na jeho specifika. Nejen u každého oprávněného, ale i u každého druhu výživného, je odůvodněnost potřeb stanovena různě. Pokud jde o plnění výživného nad zákonem obecně stanovený rozsah, je rozdíl u výživného pro nezletilého. V tomto případě je možné plnění nad limit zahrnout do výživného jako tvorbu úspor a s ohledem na to i takto výši výživného stanovit. Oproti tomu není považováno za výživné, pokud povinný ze své

---

⁵ Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. vydání, ASPI, Praha, 2007, str. 154

vlastní vůle plní oprávněnému více v případech, kdy oprávněným není nezletilý⁶. Výslovné stanovení mimo jiné možnosti zahrnout tvorbu úspor nezletilého do výživného novelou zákona č. 91/1998 Sb., odstranilo dosavadní nejistotu, zda má či nemá mít výživné spotřební charakter. (Spotřební charakter nemusí být také u výživného mezi manžely, případně rozvedenými manžely, kdy „hmotná a kulturní úroveň má být zásadně stejná“)

Na straně povinného se vychází z jeho možností, schopností a majetkových poměrů, a to v současnosti. *Možnosti povinného* jsou objektivním měřítkem toho, do jaké míry je například možné najít práci a v jaké výši se pohybují výdělky v daném oboru, přičemž tyto možnosti musí být reálné. Tzn. je možné, že situace, kdy například povinný nenajde práci nebo ho nepřijmou, souvisí s jeho malou aktivitou či nezájmem, a nemůže to jít k tíži oprávněného. Přičemž možnost najít zaměstnání se nemá zpravidla zaměřovat pouze na místo bydliště, když je zaměstnání vzhledem k okolnostem případu v jiném regionu možné⁷. Posuzují se dále konkrétní rodinné poměry či další vyživovací povinnosti. Vše by mělo být posuzováno i s ohledem na poměry a možnosti, kterých je povinný schopen dosáhnout. *Schopnosti povinného* zahrnují subjektivní otázky, jako je například věk, zdravotní stav, zručnost, intelekt, vzdělání, pracovní nasazení, návyky, zkušenosti, schopnost přizpůsobit se a schopnost reagovat na změny. V praxi vzniká otázka, jakým způsobem lze zjistit schopnosti a možnosti konkrétního povinného. Měřítkem je tak většinou výše jeho průměrné mzdy za určitý časový úsek. Zákonem však není určeno, za jak dlouhou dobu se má brát výše příjmů v úvahu. Jedná se zpravidla o období šest až dvanáct měsíců⁸. Soud by měl samozřejmě posuzovat všechna související kritéria a okolnosti toho kterého případu. V případě, že povinný je podnikatel a nemá příjmy ze závislé činnosti, je třeba také jeho příjem zjistit, což už tak jednoduché není. Zákon pro určení výše příjmů podnikatele stanovil nevyvratitelnou právní domněnku, ovšem pouze pro určování výživného rodičů k dětem (zletilým i nezletilým) a na základě analogie legis pro výživné mezi příbuznými, pokud se jedná o výživné pro nezletilé děti (§ 88 odst. 3 ZoR). Rodič (event. příbuzný) musí prokázat své příjmy, a v případě, že tak neučiní, má se za to, že jeho průměrný měsíční příjem činí 12,7násobek životního minima jednotlivce podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu (§85a odst. 1 ZoR). Tuto nevyvratitelnou domněnku tedy nelze použít

---

⁶ Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. vydání, ASPI, Praha, 2007, str. 155

⁷ Rozhodnutí okresního soudu v Děčíně 21C 156/2005; Rozhodnutí Krajského soudu Ústí n. Labem 10 Co 550/2002; rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 8 Cz 23/69

⁸ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 460 s.

v případě dalších, shora neuvedených vyživovacích povinností, kdy je zjišťování skutečných příjmů nadále problematické. Zákonem č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků v platném znění (§ 24 odst. 6 písm. c)) je v současné době stanovena povinnost finančních úřadů, poskytovat soudům údaje o základech daní ze v zákoně uvedených příjmů. Je to stanoveno pro účely rozhodnutí o výživném a to nejen na nezaopatřené dítě. Ne vždy však bohužel základ daně opravdu odpovídá skutečným výdělkům povinného. Podnikatel tedy musí prokázat své příjmy například daňovým přiznáním, výsledkem auditu společnosti, dokladem o příjmech ze společnosti na základě účasti ve statutárním orgánu či zisku společnosti. Jednou z možností, jak zjistit majetkové poměry povinného, je též ustanovení znalce. Podle toho, jaký majetek je třeba ocenit, ustanoví soud znalce z příslušného oboru a pověří ho, aby vypracoval znalecký posudek. V něm stanoví například cenu nemovitostí, které povinný vlastní, cenu obchodního podílu atp.. Znalec musí ohodnotit přesně stanovené věci – soud mu v usnesení o ustanovení nesmí stanovit povinnost zjišťovat majetek povinného, tedy nahrazovat práci soudu v oblasti skutkových zjištění⁹. Soud musí naopak přesně určit například nemovitost nebo obchodní společnost a podíl, který má být oceněn, a to ke dni vyhlášení rozhodnutí. Problém znaleckého posudku je ovšem finanční a mnohdy i časová náročnost vypracování a jednotlivé znalecké posudky různých znalců se mohou sebe též výrazně lišit. Před usnesením o ustanovení znalce si tedy soud musí zhodnotit situaci v tom smyslu, zda je jeho ustanovení pro zjištění výše majetku povinného odůvodněné.

Kritérium *majetkových poměrů povinného* včlenila do zákona o rodině jeho novela zákonem č. 91/1998 Sb. Tento pojem překrývá zčásti shora uvedená hlediska a byl použit zřejmě hlavně pro zachování judikatury dosud upravující „schopnosti a možnosti“¹⁰. Majetkové poměry zahrnují zejména zjištění výše jmění povinného, zda a jaké vlastní nemovité a movité věci, zda má nějaké cenné papíry, akcie, zda má sbírku drahých věcí či chová vzácná zvířata, zda je společníkem v obchodní společnosti a jaký má z tohoto majetku výnos, případně jaký výnos by mohl mít. Pro určení majetkových poměrů povinného by měly být brány v úvahu i závazky povinného, jako například povinnost splácení úvěrů, leasingových splátek, další vyživovací povinnosti apod. Majetkové poměry jsou často spojené se schopnostmi a možnostmi povinného a měly by být brány v úvahu i majetkové poměry osoby žijící s povinným ve společné domácnosti¹¹. Posoudí se tak lépe životní úroveň

⁹ Chalupa, L.: Výživné a ustanovení znalce, Právní rádce 12/2006, str. 70, zdroj ASPI

¹⁰ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999, 169 s.

¹¹ Nález Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 527/06

povinného, od které se odvíjí výše výživného pro oprávněného. Upozornit na majetkové poměry povinného by měl oprávněný (či jeho zákonný zástupce), v jehož zájmu je, aby soud vzal v úvahu veškerý majetek povinného. V případě, že povinný nepracuje, zjišťuje se, zda je veden u příslušného úřadu práce, zda má reálnou šanci práci najít, jaké má majetkové poměry atd. S ohledem na to se stanoví výživné. Kritérium majetkových poměrů povinného je důležité pro určení výživného mimo jiné v případech, kdy povinný ani nepracuje, ani nepodniká, ani není veden na úřadu práce, ale jeho životní úroveň a způsob života tomu neodpovídají. Je pak zřejmé, že povinný má příjmy jiné a s ohledem na to je třeba výživné stanovit¹². Pokud ale povinný nemá příjem nebo mu příjem značně poklesl pod hranici životního minima, a to bez jeho zavinění, může to být důvodem pro snížení výživného nebo pro jeho nestanovení.

Pokud jde o posuzování schopností, možností a majetkových poměrů povinného, který je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody a nemá zdroj příjmů, rozlišují se dvě situace. Pokud jde o výkon trestu za trestný čin zanedbání povinné výživy nebo týrání svěřené osoby, má se za to, že výše výživného by měla být zachována, či by se mělo vycházet z příjmů a majetkových poměrů předchozích. V případech ostatních trestných činů by soudy měly přihlížet ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného a k situaci a možnostem v zařízení pro výkon trestu. Zbavil-li se však rodič svým úmyslným jednáním, pro které byla na něj uvalena vazba a pro něž byl následně odsouzen k trestu odnětí svobody, objektivní možnosti plnit svoji vyživovací povinnost vůči svému nezletilému dítěti, nelze tuto skutečnost přičítat k tíži tohoto dítěte, jež má, dle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, základní právo na rodičovskou výchovu a péči¹³.

Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud dále, *zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika* (§ 96 odst. 1 věta druhá ZoR). Je zde tak stanoveno kritérium potencionálních příjmů, z nichž je třeba při určování výživného také vycházet. Soud by měl například zkoumat, zda povinný změnil zaměstnání za méně výhodné z důležitých důvodů. Těmi mohou být zdravotní problémy, ztráta kvalifikace, organizační změny, změna bydliště apod. Důležitost toho kterého důvodu zkoumá soud, a pokud dospěje k názoru, že o důležitou změnu nešlo, vychází z příjmů povinného před změnou zaměstnání, výdělečné činnosti či jako by neodmítl

---

¹² Nová, H.: Výživné v nové úpravě (zejména z hlediska soukromých podnikatelů), ASPI, 1998

¹³ Nález Ústavního soudu, IV. ÚS 1181/07

majetkový prospěch (například dědictví, dar apod.). Za nepřiměřená majetková rizika je považována činnost, která s velkou pravděpodobností riskuje ztrátu či podstatné snížení majetku povinného.

Zákonem je stanoven *různý rozsah vyživovací povinnosti u jednotlivých institutů vyživovací povinnosti*. Nejen u každého oprávněného, ale i u každého druhu výživného je odůvodněnost potřeb stanovena různě. Manželé mají za trvání manželství právo na „zásadně stejnou životní úroveň“ (§91 odst.2 ZoR), děti mají právo podílet se na „životní úrovni svých rodičů“ (§85 odst.2 ZoR) a rodiče mají právo na zajištění „slušné výživy“ (§87 odst. 1 ZoR) od svých dětí. Mezi ostatními příbuznými je stanoven rozsah „nutné výživy“ (§90 ZoR) a neprovdaná matka má právo na „přiměřený příspěvek“ (§ 95 odst.1 ZoR). Rozvedení manželé mají právo na „stejnou životní úroveň“ (§ 93 odst. 1 ZoR) nebo na „přiměřenou výživu“ (§ 92 odst. 1 ZoR).

Jako další kritérium je u některých druhů vyživovací povinnosti stanoven předpoklad *odkázanosti oprávněného na výživu*. Je tomu tak u vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi a mezi ostatními příbuznými.

2.1.4. *Dobré mravy*

Při posuzování toho, zda stanovit výživné, je třeba brát v úvahu i hledisko dobrých mravů (§ 96 odst. 2. ZoR). Přestože se jedná o pojem na mnoha místech v zákoně používaný, zákonem není definován. Určitou definici dobrých mravů lze nalézt v judikatuře¹⁴. Jedná se o určité obecně přijímané zásady a pravidla morálky a o určitý souhrn společenských a kulturních norem, jejichž dodržování je v obecném zájmu všech. Soulad s dobrými mravy je třeba posoudit vždy s ohledem na konkrétní případ, místo a čas. Je na soudci zda soulad s dobrými mravy nalezne či ne. V praxi musí být dle mého názoru rozpor s dobrými mravy velmi výrazný a soudce jej musí řádně odůvodnit, aby aplikace tohoto ustanovení obstála. Mohlo by se například jednat o případ, kdy rodič neplnil výživné k dítěti, způsobil velkou ztrátu rodinného majetku, dítě zanedbával a později žádal placení výživného. V opačném případě (rozpor s dobrými mravy v případě chování dítěte) by se dítě muselo chovat ke svému rodiči velmi neuctivě, vulgárně a to ve velké intenzitě, aby mohl být rozpor s dobrými mravy stanoven. Zároveň by muselo jít o dítě zletilé nebo alespoň staré 15ti let, které již může nabývat určitá práva.¹⁵ U zletilých dětí by rozpor s dobrými mravy mohl být spatřován též

¹⁴ Usnesení ÚS, II. ÚS 249/97, [14/1998 USu.] ze dne 26.2.1998 nebo rozsudek NS, 30 Cdo 664/2002, [C 2112] ze dne 27.11.2003 nebo usnesení NS, 21 Cdo 664/2003, [C 2042] ze dne 2.7.2003

¹⁵ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem sp.zn. 10 Co 976/2005

například při dlouhodobém a opakovaném studiu bez výsledků, což je přímo uzákoněno například v Polsku. U vyživovací povinnosti pro rozvedeného manžela by mohl být rozpor s dobrými mravy spatřován v případě manžela, který rozvrat manželství zavinil, byl nevěrný, opustil druhého manžela a děti, vede nemorální život, následně žádá výživné.¹⁶ Jestliže se například jeden z rodičů domnívá, že mu je bráněno působit na dítě, nemůže se domluvit s druhým rodičem na styku s dítětem atp., není možné toto přičítat k tíži dítěte a nejedná se zde o rozpor s dobrými mravy.¹⁷

2.1.5. *Trestný čin zanedbání povinné výživy*

Prvním dnem roku 2010 vstoupil v účinnost nový trestní zákon, z. č. 40/2009 Sb., dále jen TrZ. V Hlavě IV tohoto zákona, nazvané „Trestné činy proti rodině a dětem“, v § 196 je upraven trestný čin zanedbání povinné výživy. V následujícím §197 je pak upravena účinná lítost. Byl tak nahrazen dosavadní trestní zákon, z.č. 140/1961 Sb., a v něm dosavadní ustanovení §§ 213 a 214, týkající se trestného činu zanedbání povinné výživy.

Oproti dosavadní platné právní úpravě je nově stanoveno, že nedbalostní neplnění nebo úmyslné vyhýbání se vyživovací povinnosti musí trvat déle než čtyři měsíce. Dále byla zvýšena trestní sazba. Takže v případě nedbalostního zavinění může být pachatel potrestán trestem odnětí svobody až na dvě léta (oproti 1 roku dosud) a v případě úmyslného zavinění na 6 měsíců až 3 léta (oproti trestní sazbě do dvou let dosud). V případě vydání oprávněné osoby tímto činem v nebezpečí nouze a nově též v případě recidivy během posledních tří let činí trestní sazba 1 rok až 5 let (oproti dřívější trestní sazbě 6 měsíců až 3 léta). Osobně si myslím, že zvýšení trestní sazby novým trestním zákonem je v pořádku, neboť pravidelné poskytování výživného oprávněným osobám je velmi důležité. Zároveň je dle mého na místě doplnění ustanovení o případ recidivy tohoto trestného činu. Mám ale za to, že do ustanovení mělo být včleněno také řešení situace, kdy povinný platí nepravidelně a nikdy nedosáhne zákonné podmínky doby delší 4 měsíců. Jsem toho názoru, že by tuto situaci mohlo vyřešit například doplnění předmětného ustanovení v tomto znění „... *po dobu delší než čtyři měsíce nebo opakovaně vždy po dobu delší než dva měsíce nebo pokud dluh na výživném dosáhne výše nejméně šesti splátek výživného, bude potrestán ...*“. To by myslím mohlo řešit situaci, kdy povinný podle stávající právní úpravy bude vědět, že pokud zaplatí každé čtyři měsíce, nepůjde o tento trestný čin. Zároveň pokud by byl zákon doplněn v tomto smyslu, i když by

¹⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem sp.zn. 12 Co 364/2004

¹⁷ Nález Ústavního soudu, III.ÚS 606/04 a Rozhodnutí NS ČR sp. zn. 6 Tdo 326/2004 a Rozhodnutí KS České Budějovice sp. zn. 5 Co 2661/1999

platil povinný každý druhý měsíc, nikdy by jeho dluh nesměl přesáhnout výši výživného za 6 měsíců.

Ustanovení o účinné lítosti nyní v § 197 zůstalo v zásadě stejné, kdy trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy (dosud „trestnost zanedbání povinné výživy“) zaniká, pokud zde nejsou trvale nepříznivé následky a pokud pachatel svou povinnost splnil dodatečně dříve, než soud prvního stupně začal vyhlášovat rozsudek.

2.1.6. *Plnění vyživovací povinnosti, splatnost a započtení*

Výživné může povinný plnit různým způsobem – poskytováním osobní péče či bydlení, staráním se o společnou domácnost, naturálním plněním nebo finančním plněním. Pokud o výživném rozhoduje soud, rozhoduje vždy o povinnosti plnit v penězích. Výživné je slovy zákona třeba platit, až na dvě výjimky, *v pravidelných opětujičích se částkách splatných vždy na měsíc dopředu* (§ 97 odst. 1 ZoR). První z výjimek je poskytnutí jednorázové částky na základě písemné smlouvy v případě výživného rozvedeného manžela (§ 94 odst. 2 ZoR). Druhou je složení peněžní částky pro výživné splatné v budoucnu dle § 97 odst. 2 ZoR. Zároveň v ust. § 95 odst. 2 ZoR je dána možnost uložit povinnost domnělému otci jednorázové poskytnutí potřebné částky předem. Plnění výživného se tedy opakuje, je v zásadě stálé a ve stejné výši (pokud nedojde ke změně poměrů). Vzhledem k tomu, že výše výživného má být stanovena nejen s ohledem na běžné potřeby pravidelně se vyskytující, ale i na potřeby vyskytující se nepravidelně, jen v určitém časovém období, nelze stanovit povinnost k úhradě nahodilých nákladů těchto věcí. Jestliže však povinný přispívá na výjimečné náklady dobrovolně, je to pouze na jeho uvážení. Tyto částky se nezahrnují do výživného. Splatnost výživného na měsíc dopředu je stanovena pro jednotlivé částky výživného do budoucna. Splatnost nedoplatků výživného (například výživného pro dítě stanoveného zpětně, nebo výživného stanoveného od zahájení řízení) zákonem stanovena není a je tak vždy na každém jednotlivém soudci, aby určil v souladu s ust. § 160 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen OSŘ) ve výroku rozhodnutí, jakým způsobem a hlavně do kdy se má toto výživné uhradit. Je v zájmu oprávněného, aby toto výživné bylo uhrazeno jednorázově, nebo aby byl soudem alespoň určen určitý splátkový kalendář, kdy budou nedoplatky hrazeny spolu s běžným výživným do budoucna.

Jednou ze shora uvedených výjimek ze splatnosti výživného vždy na měsíc dopředu, je v ust. § 97 odst. 2 ZoR uvedená možnost soudu, rozhodnout *v případech hodných zvláštního zřetele o povinnosti složit peněžní částku pro výživné splatné v budoucnosti* a učinit zároveň příslušná opatření zaručující pravidelnou výplatu měsíčních splátek odpovídajících

stanovenému výživnému. Tj. vyčíslit jednotlivé pravidelně se opěťující částky s jejich splatností a zajistit jejich úhradu z příslušného účtu u peněžního ústavu. Tímto účtem by měl být zpravidla speciální podúčet soudu stanovený pro tyto účely. Úroky z tohoto vkladu by měly příslušet povinnému, a po vyčerpání celé částky by mu je soud měl vyplatit¹⁸. Je třeba zdůraznit, že toto ustanovení se týká pouze výživného stanoveného pro dítě (zletilé i nezletilé). Povinným může být jak rodič, tak například jiný příbuzný dítěte. Jedná se o určité poskytnutí zálohy na budoucí výživné v případech, kdy je obava, že by povinný z nějakého důvodu nemohl výživné do budoucna hradit, pokud plánuje být například delší dobu v zahraničí, nebo má nepravidelný výdělek atp. Stanovením této jednotlivé částky se tedy povinný po jejím vyčerpání nezbavuje povinnosti hradit výživné v budoucnu. V tomto ohledu by pro právní jistotu všech zúčastněných měl dle mého názoru soud v rozhodnutí o povinnosti složit tuto částku též stanovit, k jakému datu bude tato záloha vyčerpána, aby bylo jasné, od kdy je zase stanovena povinnost hradit výživné obvyklým způsobem. Je na posouzení soudu, co bude považovat za případ hodný zvláštního zřetele. Nicméně je zřejmé, že umožnění složení částky dle ustanovení § 97 odst. 2 ZoR bude muset být odůvodněné a nebude se jednat o časté případy, kdy soud takto rozhodne¹⁹.

Možnost zániku závazku platit výživné formou započtení je stanovena v ust. §97 odst. 3 ZoR. Započíst lze, proti pohledávkám na výživné, vzájemné pohledávky pouze dohodou, a pouze pokud se nejedná o pohledávky na výživné pro nezletilé děti. Jinak je možné započíst i pohledávky jiného druhu. Zákon neurčuje jakou formou je třeba dohodu o započtení uzavřít. Lze však z důvodu jistoty právních vztahů doporučit formu písemnou. Možnost započíst pohledávku na výživné pro nezletilé děti je výslovně vyloučena. Jde o kogentní ustanovení, tzn. dohoda tohoto typu by byla absolutně neplatná, protože by odporovala zákonu²⁰. To i v případě, pokud by se například jednalo o případ svěření dvou dětí odděleně do výchovy jednomu z rodičů a stanovení povinnosti vzájemně si hradit výživné. V praxi však samozřejmě zejména v tomto případě rodiče na děti výživné neposílají, nebo si posílají pouze rozdíl ve stanovené výši na každé dítě. Je to tak dle mého názoru v pořádku. Je třeba zmínit, že pokud jde o situaci, kdy se při stanovení výživného odečtou částky, které již byly hrazeny, nepovažuje se to za započtení v tomto smyslu.²¹

---

¹⁸ Nová, H., Výživné v nové úpravě (zejména z hlediska soukromých podnikatelů), autorský text ASPI ID LIT7842CZ, 1998

¹⁹ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999, 171 s.

²⁰ § 39, z.č. 40,1964 Sb., občanský zákoník

²¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 25

2.1.7. *Plnění za jiného*

Jestliže někdo za jiného splnil zcela nebo zčásti vyživovací povinnost, je oprávněn na něm požadovat úhradu tohoto plnění (§101 odst. 1 ZoR). Osobou povinnou může být kdokoli, kdo splnil za jiného. Nezáleží, zda byl k tomu povinen nebo ne. Osoba, za kterou bylo plněno, už je ten, kdo má povinnost výživné hradit, ale místo něho splnil tuto povinnost někdo jiný. Jako předpoklad, uváděný v literatuře pro uplatnění tohoto návrhu, je skutečnost, že povinný měl v době splnění jinou osobou možnosti a schopnosti poskytovat výživné, k němuž byl povinen²². Povinný přitom nemusí vědět, zda oprávněný ví nebo souhlasí s plněním jiného. Rozhodující je, že neplní svou vyživovací povinnost buď vůbec, nebo jen částečně²³. Nejedná se o bezdůvodné obohacení a jde o speciální rodinněprávní institut, na který se nepoužije občanský zákoník²⁴. Oprávněnou osobou v tomto případě může být například rodič, který plní výživné za druhého rodiče, nebo domnělý otec v případě, že plnil výživné a jeho otcovství bylo popřeno nebo otcem byl určen jiný muž, nebo jeden ze sourozenců, který plní výživné ke svému rodiči i za sourozence. Pokud jde o případ popření otcovství manžela matky, může být stanovena vyživovací povinnost skutečného otce nejdříve po dni pravomocného rozhodnutí o popření otcovství. Do té doby má vyživovací povinnost manžel matky, který pak toto plnění může vymáhat na otci skutečném, nebo na matce, jestliže skutečný otec není znám²⁵. Při uplatňování tohoto nároku je samozřejmě posuzováno, zda povinná osoba v době, kdy za ní plnil někdo jiný, mohla v této výši plnit. Tj. posuzují se její schopnosti, možnosti a majetkové poměry²⁶. Zákonem č. 112/2006 Sb. bylo zrušeno ustanovení, kdy mohl požadovat úhradu poskytnutého příspěvku na výživu i státní orgán. Řízení podle § 101 ZoR se zahajuje jen na návrh, kterým je soud vázán.

2.1.8. *Promlčení, změna poměrů*

Zákon o rodině výslovně stanoví nepromlčitelnost práva na výživné (§ 98 odst.1 ZoR). Výživné je možné nejdříve požadovat dnem zahájení řízení. Tj. dnem doručení návrhu na zahájení soudního řízení soudu, nebo v případě řízení zahájeného bez návrhu usnesením soudu. Pokud se však jedná o děti (a po novele zákona o rodině zákonem č. 259/2008 Sb. i o děti zletilé), je možné výživné přiznat i za dobu nejdéle tří let zpětně ode dne zahájení řízení. V případě tedy, že povinný k dítěti výživné neplnil, nebo plnil nedostatečně, je možné

²² Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 484 s.

²³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 181

²⁴ Usnesení NS, č. 30 Cdo 477/2008, [C 6174] ze dne 13.3.2008

²⁵ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 182

²⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Košicích č. 18 Co 379/69 a rozhodnutí Nejvyššího soudu SR č. 2 Cz 46/74

požadovat výživné i zpětně. A to od okamžiku, kdy nastala situace odůvodňující zvýšení výživného, či kdy nebylo placeno, a při zachování lhůty tří let. Velmi důležité je posoudit, zda se možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného v minulosti nezměnily k lepšímu či zda nevzrostly odůvodněné potřeby oprávněného. V tomto případě tak může nastat situace, kdy je požadováno zvýšení výživného až tři roky zpětně, což se také velmi často děje.

Promlčují se však práva na jednotlivá opěťující se plnění výživného a to v promlčecí lhůtě 10ti let (§ 98 odst. 2 ZoR), která počíná běžet dnem následujícím po splatnosti každé jednotlivé splátky. Jedná se o zvláštní promlčecí lhůtu stanovenou zákonem o rodině a je výslovně stanoveno, že ustanovení občanského zákoníku o obecné promlčecí době se zde neuplatní. Oproti tomu zákon ale výslovně stanoví v odstavci druhém ustanovení § 101 ZoR, že promlčení nároku podle tohoto ustanovení se řídí ustanovením § 101 OZ. Promlčecí doba je tedy v případě uplatnění nároku na úhradu plnění výživného za jiného tříletá.

Jak již bylo naznačeno, může soud v případě změny poměrů i bez návrhu změnit dohody a soudní rozhodnutí o výživném pro nezletilé děti (§ 99 odst.1 ZoR). Musí zde být tedy výrazně jiné poměry, než v době kdy byla uzavřena dohoda, či kdy bylo o výživném rozhodováno dříve (*clausula rebus sic stantibus*). Pokud jde o výživné, které se netýká nezletilých dětí, může být jeho výše změněna pouze na návrh (§99 odst. 2 ZoR). V návrhu by měl být uveden vedle obecných náležitostí i okamžik, od kdy má být změna výše výživného provedena, což může být nejdříve od doby, kdy se výrazně změnily poměry. Zákon mluví o změně rozhodnutí či dohod. Může jít nejen o zvýšení, o snížení, ale i o zrušení výživného. Přitom je výslovně stanoveno, že spotřebované výživné pro nezletilé děti se nevrací. Povinný si tak ani nemůže zúčtovat přeplatek výživného na běžné výživné²⁷. V praxi záleží na dokazování, zda výživné spotřebováno bylo, či ne. V této souvislosti je na místě otázka, co s výživným, použitým na úspory, které nemají spotřební charakter. Domnívám se, že pokud se výše výživného stanoví i s ohledem na úspory do budoucna a je takto také určitá část použita, mělo by to být posuzováno jako spotřebování výživného a tato část by se vracet neměla. V případě dětí zletilých by tedy byla povinnost přeplatek výživného vrátit. Je však otázkou, zda tak lze učinit i zpětně, neboť ustanovení § 98 odst. 1 ZoR mluví o „...právu přiznat výživné...“ což se dle mého vztahuje na stanovení či zvýšení výživného, nikoliv na snížení, a § 99 odst. 1, věta druhá ZoR se týká výživného pro nezletilé děti. Možností je samozřejmě aplikovat ustanovení § 101 ZoR, viz výše.

---

²⁷ Rozhodnutí KS v Praze, č. 5 Co 157/62, [R 23/1964 civ.]ze dne 14.6.1963

2.2. Historie

2.2.1. Řím a středověk

Povinnost vyživovat byla upravena již ve starém Římě, kdy otec na jednu stranu ovládal rodinu – měl tzv. moc otcovskou (*patria potestas*) a na stranu druhou měl povinnost vyživovat manželku a děti, a to podle svého stavu. Žena mohla ještě před narozením dítěte žádat na manželovi uznání dítěte a alimentaci.²⁸ Pro vývoj vyživovací povinnosti byl důležitý vývoj postavení a vzájemných vztahů členů rodiny. V dřívější době neměli rovnoprávné postavení muži a ženy, nebo děti narozené v manželství a mimo ně. V zásadě byla stanovena povinnost otci, starat se o dítě, které zplodil. Pokud ale například otec popíral otcovství, muselo mu být dokázáno. To se dělo již od 13. stol.²⁹ Jestliže však matka v daném období „tělesně obcovala s jinými muži“, tzv. alimentální nárok jí mohl být už v 15. století odepřen.³⁰ Na nemanželské děti šlechticů se ve středověku nahlíželo jako na selské poddané, kteří měli právo na alimenty vůči otci a právo pobývat na otcově statku. Později mají nemanželské děti právo dostávat od matky a jejích rodičů výživné, a to do doby, než jsou způsobilé k práci. Od 16. stol. má nárok na výživu proti nemanželskému otci kromě nemanželského dítěte i jeho matka, což je možné uplatnit i žalobou. Na různých územích samozřejmě platila jiná nařízení různých pánů, která se mohla lišit, a to pozitivně nebo negativně. Později (17. – 18. století) se bohužel zase postavení nemanželských dětí a jejich matek velmi zhoršilo a obecné nahlížení na ně bylo hodně nepříznivé.³¹

2.2.2. ABGB

Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 bylo třeba na přechodné období zachovat kontinuitu právních předpisů z Rakousko – Uherska. Dosavadní právní předpisy tak byly převzaty tzv. recepční normou – zákonem č. 11/1918 Sb.z.a n., o zřízení samostatného státu československého^{32 33}. Tím byl převzat mimo jiné obecný rakouský občanský zákoník (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* – dále jen ABGB) z roku 1811, spolu se změnami do té doby platnými.

²⁸ Effenberger, K.: Postavení dítěte v historii. Právní rádce. č. 3/1997, 56 s., zdroj ASPI

²⁹ Effenberger, K.: Z historie rodinného práva – nemanželské děti. Právní rádce. č. 10/1997, 56 s., zdroj ASPI

³⁰ Effenberger, K.: Z historie rodinného práva – nemanželské děti. Právní rádce. č. 10/1997, 56 s., zdroj ASPI

³¹ Effenberger, K.: Z historie rodinného práva – nemanželské děti. Právní rádce. Č. 10/1997, 56 s., zdroj ASPI

³² „*Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, ...*“ (Preambule)

³³ „*Čl.2 Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.*“

Nadřazené postavení muže v rodině bylo výslovně uvedeno v § 91, větě první ABGB - „Muž je hlava rodiny.“. Náleží mu tedy otcovská moc, má právo vést domácnost, ale na druhou stranu má mimo jiné povinnost poskytovat „*manželce podle svého jmění slušnou výživu*“ (§ 91, věta druhá ABGB). V případě rozvodu manželů, pokud oba souhlasili a dohodli se o majetku a výživě, soud měl bez dalšího šetření rozvod povolit (§105 ABGB). V případě nezletilého manžela nebo chráněnce bylo třeba k dohodě o majetku a výživě souhlas zákonného zástupce a poručenského soudu (§106 ABGB). Pokud vznikla při rozlučování manželství rozepře ohledně oddělení jmění, zaopatření dětí apod., měl se soude snažit tuto rozepři narovnat. Jestli se narovnání nepodařilo, odkázal strany k řádnému řízení a manželce a dětem byla zatím (do rozhodnutí) vyměřena slušná výživa.(§117 ABGB)

ABGB rozlišoval opět mezi dětmi narozenými v manželství a mimo ně. S ohledem na to upravoval zvláště právní postavení rodičů a manželských dětí, a rodičů a nemanželských dětí³⁴. „*Rodiče jsou vůbec zavázáni své manželské děti vychovávat, to jest pečovat o jejich život a jejich zdraví, opatřovat jim slušnou výživu, jejich tělesné a duševní síly vyvíjeti a vyučováním v náboženství a v užitečných vědomostech klásti základ k jejich budoucímu blahobytu.*“ (§ 139 ABGB) Manželské děti tedy měly právo na slušnou výživu. Oproti tomu děti nemanželské měly právo jen na výživu přiměřenou jmění rodičů („*I nemanželské dítě má právo žádati na svých rodičích, aby je přiměřeně svému jmění vyživovali, vychovali a zaopatřili, a práva rodičů k němu vztahují se potud, pokud toho účel vychování vyhledává.*“ §166, věta první ABGB). Povinnost vyživovat byla stanovena výslovně hlavně otci (i s ohledem na otcovskou moc) a matce příslušela zejména péče o „*tělesnou výchovu a zdraví dítěte*“ (§ 141 ABGB). Otec nesl náklady na výchovu i v případě rozvodu manželů, bez ohledu na to, komu byly děti svěřeny do péče. Přičemž ale ABGB výslovně stanovil, že je možné nové rozhodnutí v zájmu dětí, pokud se změní poměry (§ 142 ABGB). Matka měla dbát o výživu dítěte v případě, že byl otec nemajetný nebo zemřel (§143, věta první ABGB). V souvislosti s nadřazeným postavením muže v rodině bylo upraveno i pořadí povinnosti vyživovat pokud nemohl ani otec ani matka. Nejdříve byla stanovena povinnost péče rodičům otce a po nich rodičům ze strany matky (§ 143, věta druhá ABGB³⁵). Náklady na výchovu mohly být dle ABGB hrazeny i ze jmění dítěte a toto jmění nemohlo být zabaveno věřiteli

---

³⁴ § 155 ABGB „*Nemanželské děti nepožívají stejných práv s manželskými. ...*“

³⁵ Dle novely č. 276/1914 ř.z., jímž se vydává částečná novela k obecnému zákoníku občanskému to bylo odlišně upraveno pro nemanželské děti v odstavci druhém § 166 („*K výživě jest zavázán především otec, není-li však otec s to, aby dítě živil, případně tato povinnost na matku a po ní na mateřského děda a bábu.*“)

otce (§ 150 ABGB). Děti si také mohly vymínit uložení postradatelné části důchodu svého rodiče na pojištění své výživy, na kterou měly podle zákona právo (§1286 ABGB).

Vyživovací povinnost dětí k rodičům byla stanovena v ustanovení § 154 ABGB, pro případ, že rodiče upadnou v nouzi. Děti byly v této situaci povinny zajistit jim slušnou výživu („slušně je opatřovati“).

Podle ABGB byl otec dítěte povinen uhradit matce i útraty slehnutí a její výživy po dobu prvních šesti týdnů po slehnutí a případně další výlohy, které vznikly v důsledku slehnutí. Tuto pohledávku mohla matka žádat maximálně tři roky po slehnutí. (§ 167 ABGB) Zajímavá byla též matce daná možnost navrhnout soudu již před narozením dítěte, aby stanovil povinnost zřejmému otci složit u soudu částku výživy pro dítě na první tři měsíce jeho života a obvyklou částku na úhradu nákladů matce, dle §167 ABGB (§ 168 ABGB).

Nemanželské dítě mohla matka sama vychovávat („pokud chce a může“), nesmělo jí být otcem odňato (ledaže by blahu dítěte hrozilo touto výchovou nebezpečenství) a otec zároveň musel hradit náklady na výživu (§169 ABGB). V případě nemanželských dětí tedy neměl otec tak dominantní postavení. Rodiče dítěte mohli „*učiniti narovnáni o výživě, výchově a zaopatření nemanželského dítěte*“, které ovšem nesmělo být na újmu práv dítěte (§ 170 ABGB). Na otcovy dědice přecházela povinnost vyživovat a zaopatřit nemanželské děti, které zároveň měly právo nadále bydlet a být vyživovány a vychovávány v jeho domě, pokud tomu tak do dne jeho úmrtí bylo. Výživa jim ale nemohla být poskytnuta ve větším rozsahu než dětem manželským. (§171 ABGB)

Sankcí za zanedbávání výživy a výchovy dítěte bylo pozbytí otcovské moci³⁶.

Vyživovací povinnost mezi příbuznými byla stanovena pro případ osiření dítěte, a to jeho nejbližším příbuzným (§221 ABGB), avšak pouze v případě zcela nemajetných sirotků. Pokud nějaké jmění měli, mohla být trvalá výživa se schválením soudu hrazena i z tohoto kmenového jmění (§220 ABGB).

Výživa po smrti povinného mohla být zajištěna podle ABGB i tzv. odkazem³⁷ zaopatření, kterým měla být doživotně oprávněnému zajištěna výživa, ošacení, byt a ostatní potřeby včetně vyučování (tj. výchování), (§672 ABGB). Jestliže došlo v důsledku ublížení na

---

³⁶ § 177 ABGB „Otcové, kteří výživu a výchovu svých dětí zcela zanedbávají, pozbývají otcovskou moc na vždy.“

³⁷ § 535 ABGB „Je-li na někoho pamatováno nikoli takovýmto poměrným dílem celé pozůstalosti, nýbrž jen jednotlivou věcí, jednou nebo několika věcmi určitého druhu, částkou nebo právem, nazývá se to, čím je pamatováno, odkazem (legátem), i kdyby to dle hodnoty bylo největší částí pozůstalosti, a ten, komu to bylo zůstaveno, nebude posuzován jako dědic, nýbrž jen jako odkazovník (legatář).“

těle ke smrti, muselo být nahrazeno pozůstalým s právem na výživu od usmrceného mimo všech výdajů také to, co jim smrtí živitele ušlo (§1354).

Dárce, který po darování upadl v takovou nouzi, že se mu nedostávalo na nutnou výživu, mohl žádat na obdarovaném, pokud nebyl ve stejné nouzi, ročně zákonné úroky z darované částky (§ 947 ABGB). Osoba povinná k výživě též nemohla zkrátit oprávněného darováním třetí osobě. Pokud k tomu došlo, mohl oprávněný žádat doplnění na obdarovaném, pokud mu darováním vznikla újma a dárce v důsledku darování již nemohl plnit. (§950 ABGB)

„Výživou“ označoval ABGB i úhradu lékaře, léků a výživy v případě onemocnění zaměstnaného ve služebním poměru (§ 1156 ABGB).

Vdově zase náležel „vdovský plat“, který byl určený na její výživu a byl splatný na tři měsíce dopředu (§1242 ABGB). Vdovský plat mohla žádat i manželka v případě prohlášení konkursu na majetek manžela, pokud ale nebyla příčinou jeho úpadku (§ 1260 ABGB). Z pozůstalosti jí náležela obyčejná výživa, a to po dobu šesti týdnů po mužově smrti nebo v případě těhotenství do uplynutí šesti týdnů po slehnutí. Po tuto dobu nárok na vdovský plat neměla. (§ 1243 ABGB)

Výživné rozvedených manželů bylo upraveno v § 1264 ABGB tak, že jej mohla žádat mimo jiné strana, která byla bez viny na rozvodu.

Výslovně ABGB ve svém § 1481 mluví o nepromlčitelnosti závazků vycházejících z rodinného a osobního práva, např. poskytovat dětem nezbytnou výživu. Zároveň však bylo stanoveno, že pohledávky mimo jiné vyživovacích příspěvků, zanikají ve třech letech (§ 1480 ABGB). Obecná splatnost výživného byla upravena v § 1220 ABGB na alespoň jeden měsíc dopředu³⁸.

2.2.3. *Zákon o právu rodinném*

Změny v právní úpravě výživného byly provedeny až s účinností k 1.1.1950, a to přijetím zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném a zákona č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních. Těmito dvěma zákony byla právní úprava

---

³⁸ § 1418 ABGB „... Výživné se zapravuje aspoň na měsíc napřed. Zemře-li v tom čase vyživovaný; nejsou jeho dědicové povinni vratiti nic z toho, co bylo předem zapláceno.“

vztahů v rodině vyjmuta z obecného občanského zákoníku (ABGB), na který navíc v zákoně vůbec nebylo odkazováno³⁹.

Nově bylo zrovnoprávněno postavení muže a ženy v rodině (§15 a násl. z.č. 265/1949 Sb.). Oba manželé měli podle svých sil a podle poměru svých výdělečných a majetkových možností pečovat o uspokojení potřeb rodiny (§19 z.č. 265/1949 Sb.), což mohlo být, jako je tomu nyní, vyváženo péčí o děti a společnou domácnost.

V případě rozvodu mohl nevinný manžel žádat na druhém (třeba také nevinném manželovi), aby mu v případě, že nemohl uspokojit své osobní potřeby, poskytl úhradu podle svých výdělečných a majetkových možností. Pouze pokud byli rozvodem vinni oba manželé, mohla být tato úhrada poskytnuta i vinnému manželu. Uzavřením nového manželství právo na úhradu zaniklo. (§34 z.č. 265/1949 Sb.)

Rovnoprávnost muže a ženy se promítla i do ustanovení týkajícího se výživy a výchovy dětí, kdy oba rodiče byli povinni pečovat o dítě stejně, a to do doby, než se mohlo dítě živit samo (§39 z.č. 265/1949 Sb.). Zákon již nemluví o moci otcovské, ale o moci rodičovské, příslušející oběma rodičům stejně (§52 a násl. z.č. 265/1949 Sb.). Rozlišování dětí manželských a nemanželských zmizelo také. Dítěti byla stanovena povinnost pomáhat, pokud žilo s rodinou a přispívat na úhradu potřeb rodiny, pokud k tomu navíc bylo výdělečně činné (§40 z.č. 265/1949 Sb.). Bylo též možné změnit dohody a soudní rozhodnutí v případě změny poměrů (§41 z.č. 265/1949 Sb.).

Pokud rodiče nezletilého dítěte nežili spolu, rozhodl soud o svěření dítěte do výchovy jednoho a o částce, jakou má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Pokud se rodiče dohodli, musel soud tuto dohodu schválit. Soud rozhodoval o povinnosti vyživovat i v případě, že rodiče žili spolu, ale jeden z nich vyživovací povinnost neplnil. (§23 z.č. 266/1949 Sb.)

Vyživovací povinnost mezi příbuznými byla v z.č. 265/1949 Sb. upravena v hlavě páté. Příbuzní v pokolení přímém byli povinni poskytovat si vzájemně úhradu na osobní potřeby (vyživovací povinnost), přičemž byla stanovena přednost vyživovací povinnosti potomků před předky a vyživovací povinnosti příbuzných v bližším stupni před příbuznými ve stupni vzdálenějším (§70). Povinné osoby měly povinnost vyživovat společně a nerozdílně, a každý nesl takový podíl, jaký odpovídal poměru jeho výdělečných a majetkových možností

---

³⁹ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999, 7 s.

k těmto možnostem ostatních (§71). Kromě práva nezletilých dětí na výživné vůči rodičům měly oprávněné osoby nárok na výživné, pouze pokud byly v nouzi (§72). Určení rozsahu vyživovací povinnosti bylo stanoveno částečně jako nyní, tedy podle odůvodněných potřeb osoby oprávněné a výdělečných a majetkových možností osoby povinné (§73). Pro určení výše výdělku platilo, že povinný měl průměrnou odměnu za práce stejného druhu (§74). Soud též přihlížel k výdělečným a majetkovým možnostem před tím, než se povinný zřekl majetkových práv nebo výhod, nebo než se vzdal bez důležitého důvodu dosavadního zaměstnání nebo jej zaměnil za méně výnosné (§75).

Otec dítěte měl přispívat matce, která za něj nebyla provdána, na úhradu nákladů těhotenství a slehnutí a na úhradu jejích osobních potřeb po dobu tří měsíců. Soud mohl tuto dobu také z důvodů zvláštního zřetele hodných prodloužit. Také mohl stanovit povinnost otci dítěte přispět i na úhradu výdajů nebo mimořádné majetkové újmy, vzniklé matce bez její viny těhotenstvím nebo slehnutím. To vše se promlčelo ve třech letech ode dne slehnutí. (§76) Soud mohl k zajištění úhrady těchto nákladů, nebo k zajištění výživy dítěte po dobu tří měsíců, na návrh těhotné uložit pravděpodobnému otci složení potřebné částky předem (§77).

Zákonem č. 266/1949 Sb. byly upraveny mimo jiné důsledky neplnění vyživovací povinnosti. Úmyslné neplnění nebo vyhýbání se bylo sankcionováno tuhým vězením od jednoho měsíce do dvou let. V případě ohrožení zdraví oprávněné osoby nebo zvlášť přitěžující okolnosti tuhým vězením od tří měsíců do tří let. Při vyslovení trestu odnětí svobody na dobu delší než jeden rok, ztratil viník též čestná práva občanská (§42). Pokud šlo o nedbalostní jednání, byla stanovena trestní sazba do jednoho roku, nebo od tří měsíců do dvou let v případě ohrožení zdraví oprávněné osoby nebo přítomnosti zvláště přitěžující okolnosti (§43). Byla možná též beztrestnost, pokud pachatel povinnost dodatečně splnil před prohlášením rozsudku a čin neměl trvale nepříznivých následků (§44).

2.2.4. *Zákon o rodině*

Dosud platným zákonem o rodině č. 94/1963 Sb., který byl v zásadě velkou novelou dosavadního zákona o právu rodinném⁴⁰, byla vyživovací povinnost upravena obdobně. To až do novely zákonem č. 91/1998 Sb. Touto novelou byla, mimo jiné s ohledem na odlišné ekonomické a sociální poměry, než které byly přítomny v době přijetí zákona, stanovena bližší kritéria pro určení výše výživného s přihlédnutím k majetkovým poměrům povinného, dále možnost zjištění příjmů povinného a stanovení nevyvratitelné právní domněnky o

---

⁴⁰ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, XXIV s.

příjmech povinného, nebo odstranění diskriminace dítěte žijícího pouze s jedním rodičem, možnost složení částky na výživné splatné v budoucnu a možnost považovat za odůvodněné potřeby i tvorbu úspor.⁴¹

2.3. Jednotlivé druhy

Podle vzájemného postavení osoby oprávněné k osobě povinné a naopak rozlišujeme pět druhů vyživovacích povinností a tomu odpovídajících práv, kterými jsou:

- 1) Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí,
- 2) Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými,
- 3) Vyživovací povinnost mezi manžely,
- 4) Výživné rozvedeného manžela,
- 5) Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce.

Výčet těchto v zákoně o rodině uvedených druhů je taxativní a není možné se od něj zásadně odchýlit. *Vyživovací povinnost rodičů a dětí* bude dále podrobně rozebrána v kapitole 3, této práce, níže tedy budou zmíněny zbylé čtyři druhy vyživovacích povinností. Pro všechny tyto druhy vyživovacích povinností platí více či méně shora v bodě 2.1. uvedené. Přijetím zákona o registrovaném partnerství v roce 2006 byla upravena vyživovací povinnost mezi partnery a mezi bývalými partnery. Níže tedy bude zmíněna též tato vyživovací povinnost.

2.3.1. *Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými*

Povinnost vyživovat je dána nejen mezi rodiči a dětmi, ale také mezi dalšími příbuznými v přímé linii. Je výslovně stanoveno, že „*předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost*“ (§ 88 odst. 1 ZoR). Vzhledem k tomu, že vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí je upravena zvlášť, vztahuje se toto ustanovení na povinnost vyživovat ve druhém a dalších stupních příbuzenství, tj. mezi vnuky a prarodiči, případně pravnuky a praprarodiči. V českém právu není upravena vyživovací povinnost mezi sourozenci, jako tomu je například v Řecku⁴². Otázkou je, zda za stanovených podmínek, kdy nenastoupí žádná z dosud zákonem upravených vyživovacích povinností a jeden ze sourozenců je na tom výrazně lépe než druhý, by nebylo vhodné stanovit také tuto vyživovací povinnost. V mnoha případech se totiž jedná o bližší stupeň příbuzenství než mezi osobami, které jsou povinny si

⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb., ze dne 2.2.1998, Poslanecká sněmovna Parlamentu, zdroj ASPI, k §§ 85 - 97

⁴² Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci, Vyživovací (alimentační) pohledávka Řecko, 2007, dostupná z http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_gre_cs.htm#10

poskytovat výživné na základě ustanovení o vyživovací povinnosti mezi příbuznými.⁴³ V zákoně je pouze stanoveno, že za určitých podmínek má dítě přispívat na úhradu společných potřeb rodiny (§ 31 odst. 4 a § 37a odst. 2 ZoR), tj. i na úhradu potřeb svých sourozenců (tzv. koadjutorium). Koadjutorium se odlišuje od výživného zejména tím, že je vázáno na existenci společné domácnosti, spočívá v určitých výkonech a v penězích jen sekundárně a není určeno k úhradě osobních potřeb někoho. Je jen příspěvkem ke společným potřebám rodiny.⁴⁴

Podmínky, které musí být přítomny pro uplatnění nároku na tuto vyživovací povinnost, jsou tedy *existence příbuzenství v přímé linii* (vzniklé například i osvojením), *nutná potřeba* výživy (tedy neschopnost se samostatně živit, odkázanost na výživu), *možnosti, schopnosti a majetkové poměry na straně povinného* a zároveň soulad s dobrými mravy, dle ust. § 96 odst. 2 ZoR.

Tato vyživovací povinnost nastupuje subsidiárně, pokud rodič například nemůže nebo nechce vyživovat své děti, případně pokud toto výživné nejde vymoci. Tj. nejsou splněny podmínky ani pro rozhodnutí soudu⁴⁵. Nejedná se tedy v tomto případě o plnění za jiného, ale o povinnost vzniklou ze zákona. Zároveň je stanoveno, že povinnost hradit výživné mají přednostně příbuzní bližší a zároveň potomci a pokud Ti nemohou povinnost splnit, přechází tato na předky (§88 odst. 2 ZoR).

Povinné osoby hradí výživné *podle poměru jejich schopností, možností a majetkových poměrů* ve vztahu ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních příbuzných (§ 89 ZoR). Jedná se tedy o závazek dílčí a jednotlivým povinným na stejném stupni příbuzenství může být stanoveno hradit pouze určitý díl výživného.

Rozsah vyživovací povinnosti je stanoven termínem „*nutná potřeba*“. Výživné se tedy poskytuje pouze v nutném rozsahu a pro jeho stanovení se bere v úvahu nejen potrava, ale i např. bytové potřeby. Pokud se jedná o oprávněnou osobou zletilou, bude měřítkem nutné potřeby zpravidla stav, kdy oprávněný nemá dostatek vlastních prostředků (tj. nemá vlastní příjem, nebo má příjem malý) k tomu, aby hradil náklady na své osobní potřeby. Pokud to umožňují majetkové poměry prarodičů, může být rozsah výživy pro nezletilé dítě určen i nad limit nutné výživy. Tato může být použita v souladu se zákonem i na tvorbu úspor (analogie legis v § 88 odst. 3 ZoR).

---

⁴³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 134

⁴⁴ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 128

⁴⁵ Rozhodnutí KS v Ústí n. Labem č. 5 Co 499/70

Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými *zaniká* smrtí oprávněného nebo povinného, nebo pominutím některé ze shora uvedených podmínek.

2.3.2. *Vyživovací povinnost mezi manžely*

Manželství vychází z principu rovnosti muže a ženy (§ 18 ZoR a násl.). Jejich soužití by mělo být rovnocenné a podle svých schopností, možností a majetkových poměrů by se též měli dělit o uspokojování materiálních potřeb, bez ohledu na to, zda jde o muže či o ženu.

Zákon o rodině stanoví, že *manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost* (§91 odst.1 ZoR) v takové výši, aby *hmotná a kulturní úroveň obou manželů byla zásadně stejná* (§91 odst. 2, věta druhá ZoR). Soud může stanovit na návrh jednoho z manželů výživné, přičemž *přihlíží k péči o společnou domácnost* (§91 odst. 2 věta první ZoR). Touto péčí rozumíme situaci, kdy je v praxi například žena v domácnosti a muž pracuje. Návrhem je soud vázán. Tzn. nemůže přisoudit více, než navrhovatel požaduje, a pouze zkoumá, zda navrhaná výše výživného je v souladu se zákonem. Nižší částku však přisoudit může a žalobu ve zbývající části tedy zamítne (§ 152 odst. 2 OSŘ).

Pokud jde o vztah ke společnému jmění manželů (dále SJM), je výše výživného mezi manžely závislá na výši osobních potřeb každého z manželů. To znamená, že toto výživné pak nespadá do SJM. Jedná se v podstatě o stanovení podílu ze SJM, se kterým je manžel oprávněn disponovat na úhradu svých osobních potřeb, potřeb rodiny, domácnosti, vytvoření úspor atd.⁴⁶

Výživné mezi manžely nastupuje *přednostně před vyživovací povinností dětí* vůči rodičům (§91 odst. 3 ZoR) a zároveň *před vyživovací povinností rodičů k dětem*, jestliže jsou manželé schopni se samostatně žít, (vzhledem k tomu, že vyživovací povinnost předků následuje až po vyživovací povinnosti potomků, a dále podle mého názoru proto, že manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost, takže dochází sňatkem svým způsobem ke vzniku schopnosti samostatně se žít v rámci užší rodiny a k relativnímu zániku vyživovací povinnosti rodičů k dětem)⁴⁷. V návrhu Nového občanského zákoníku (viz dále kapitola 7 této práce) je již v ustanovení § 636 odst 1 stanoveno, že vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti nejen dětí, ale i rodičů. Pokud druhý manžel nemůže vyživovací povinnosti dostát, může oprávněný manžel podat návrh na doplnění či stanovení vyživovací povinnosti svým rodičům (viz dále kapitola 3.1. této práce).

⁴⁶ Rozhodnutí KS Hradec Králové č. 22 Co 611/97

⁴⁷ Viz Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 19

Podmínkou vyživovací povinnosti mezi manžely je mimo jiné trvání manželství. Vyživovací povinnost vzniká ex lege a trvá i v manželství, které může být později prohlášeno z důvodu nějaké své vady za neplatné⁴⁸. Zánikem manželství (smrtí manžela, rozvodem, prohlášením za neplatné) zaniká i tato vyživovací povinnost a nepřechází například ani na dědice. Stanovení výživného mezi manžely též musí být v souladu s dobrými mravy⁴⁹.

2.3.3. *Výživné rozvedeného manžela*

Za trvání manželství mají manželé mezi sebou vyživovací povinnost, jak je výše uvedeno. Pokud dojde k rozvodu manželství, zanikají mezi manžely okamžikem právní moci tohoto rozhodnutí veškeré osobní a právní vztahy, a v jejich rámci mimo jiné i vzájemná vyživovací povinnost. Vzhledem k tomu, že během manželství může jeden z manželů postupně staráním se o děti či domácnost ztrácet kvalifikaci a nalezení práce po rozvodu je pro něj poté složitější, vyrovnává právní úprava výživného mezi rozvedenými manžely tyto nestejně ekonomické možnosti⁵⁰. Pro případ, že jeden z rozvedených manželů není schopen sám se žít, stanoví zákon možnost žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů (§92 odst. 1, věta první ZoR).

Bývalý manžel, který toto výživné požaduje, musí prokázat, že není schopen se žít vlastní prací⁵¹, či z výnosu ze svého majetku⁵² (nesmí však být bývalý manžel nucen, aby svůj majetek rozprodával, pokud nepřesahuje přiměřené množství). Pokud toto prokáže, má nárok na „*příspěvek na přiměřenou výživu*“, tedy na výživu v omezenějším rozsahu než je například výživa stanovená mezi manžely, nebo než je výživa dětí vůči rodičům. Přiměřená výživa zahrnuje nejen zajištění nutných potřeb, ale i zajištění dalších osobních potřeb a stanovení jejího rozsahu musí být posuzováno individuálně v každém jednotlivém případě. Výše výživného se i v tomto případě stanoví s ohledem na schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného a pochopitelně nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům rozvedeného manžela se nikoliv pouze „přihlíží“, ale rozsah se stanoví „podle“ nich. Jedná se o povinnost platit příspěvek („přispíval“) na výživu,

---

⁴⁸ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999, 180 s.

⁴⁹ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 438 s.

⁵⁰ Lužná, R. Výživné rozvedeného manžela. Právo a rodina. č. 8/2006, 9 s.

⁵¹ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí n. Labem sp. zn. 10 Co 459/2005

⁵² Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 442 s.

stanovené výživné může tedy být i pouze ve výši doplňující jiné příjmy oprávněného, a to až do výše „přiměřené výživy“.

Zpravidla je výživné řešeno v dohodě o vypořádání mezi manžely. Pokud se však manželé nedohodnou, je dáno zákonem oprávnění soudu o této otázce na návrh jednoho z manželů rozhodnout (§92 odst.1, věta druhá ZoR). S ohledem na toto ustanovení a vzhledem k tomu, že zákon nestanoví dobu, po kterou lze toto výživné od rozvodu manželství žádat, je velmi vhodná otázka výživného mezi rozvedenými manžely vyřešit ideálně ihned při rozvodu, poskytnutím jednorázové částky (viz dále).

Výživné rozvedeného manžela *předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům* (§92 odst.2 ZoR). Tzn. že děti nejsou povinny hradit výživné rozvedeným rodičům, pokud si tyto mezi sebou výživné na základě zákonných předpokladů poskytovat mohou. Pokud zde ale tato možnost není (bývalí manželé nemají možnosti, schopnosti nebo to neodůvodňují jejich majetkové poměry) a není zde ani jiná osoba, jejíž povinnost vyživovat by předcházela (např. nový manžel – viz dále) nastupuje povinnost dětí, které mohou samozřejmě i výši výživného pouze doplnit.

Pro případ, kdy došlo k rozvodu manželství, který zavinil převážně jeden z manželů a druhému rozvodem vznikne závažná újma, může tento druhý manžel podle ust. § 93 ZoR žádat nejdéle na dobu tří let od právní moci rozsudku o rozvodu manželství výživu ve stejném rozsahu, jaká je poskytována za trvání manželství. Jedná se o tzv. tvrdostní klausuli, která má ochránit manžela, který se převážně nepodílel na rozvratu manželství porušením manželských povinností a svým způsobem sankcionovat manžela, který toto zavinil. Je logické, že toto ustanovení se nepoužije v případě tzv. nesporného rozvodu podle § 24a ZoR. Po uplynutí lhůty tří let může rozvedený manžel žádat výživné jen v rozsahu tzv. přiměřené výživy, jak bylo shora uvedeno.

Výživné mezi manžely předchází vyživovací povinnosti mezi rozvedenými manžely. Jestliže je tedy uzavřeno manželství nové, nemá již bývalý manžel oprávnění žádat výživné z titulu rozvedeného manželství. Obdobně zaniká vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely v případě, že povinný manžel zemře. Stejně tak, pokud zemře oprávněný, zaniká též tato vyživovací povinnost, přestože to zákon výslovně neuvádí. A to vzhledem k tomu, že se jedná o osobní nárok⁵³ a na dědice tato vyživovací povinnost nepřechází (§94 odst. 1 ZoR).

---

⁵³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 166

Pokud nastane situace, kdy bývalý manžel uzavře registrované partnerství⁵⁴, nemluví zákon explicitně o tom, že vyživovací povinnost mezi bývalými manžely by tímto zanikla. Vzhledem k tomu, že partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost jako manželé, mám za to, že uzavřením registrovaného partnerství zaniká vyživovací povinnost mezi bývalými manžely obdobně jako uzavřením nového manželství⁵⁵.

Velmi praktické z mého pohledu je řešit výživné poskytnutím jednorázové částky na základě písemné smlouvy (§94 odst. 2 ZoR). Zpravidla při tzv. nesporném rozvodu je zahrnováno do smlouvy týkající se vzájemného vypořádání mezi rozvádějícími se manžely ustanovení v tom smyslu, že manželé buď výživné po sobě nepožadují, nebo že poskytnutím jednorázové částky výživného (tzv. odstupného) je jejich vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely splněna. Právo na výživné zanikne tedy nikoliv podpisem smlouvy o poskytnutí tzv. odstupného, ale teprve uhrazením této částky („poskytnutím“ slovy zákona). V případě uzavírání této smlouvy pro případ rozvodu dle § 24a ZoR je třeba, aby kromě písemné formy smlouvy byly navíc podpisy účastníků ověřené.

2.3.4. *Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce*

Zvláštní druh vyživovací povinnosti je upraven v ustanovení § 95 ZoR. Jedná se o právo svobodné matky nebo ženy, která je provdaná za jiného muže než otce dítěte, žádat po dobu dvou let přiměřený příspěvek na úhradu výživy, a dále právo žádat úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím. Smyslem této právní úpravy má být určité vyrovnání zvláštní situace matky, která by jinak byla nucena hradit tyto zvýšené potřeby a náklady sama, a to mimo jiné v souladu se zásadou rovnosti dětí narozených v manželství a mimo ně.

Oproti jiným druhům vyživovacích povinností jsou u této určité odlišnosti. Jednak zde není příbuzenský ani manželský vztah mezi matkou a otcem dítěte, ale základem je zvláštní vztah rodičů dítěte, respektive příbuzenský vztah otce a dítěte. Dále se jedná o právo, které je časově omezené, a to na dobu dvou let (§95 odst. 1 ZoR) nebo na dobu nároku na mateřskou dovolenou (§95 odst. 2 ZoR). Matka má také nárok žádat úhradu i některých jednotlivých jednorázových nákladů (náklady těhotenství a slehnutí).

Oprávněnou osobou je matka dítěte a povinnou osobou je otec dítěte, přičemž soud může tento nárok přiznat pouze na návrh matky. Podle ustanovení § 95 odst. 1 ZoR může být

---

⁵⁴ podle zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění

⁵⁵ Stejně Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. vydání, ASPI, Praha, 2007, str. 169

tedy povinnou osobou jen otec, jehož otcovství bylo zákonným způsobem prokázáno a nemůže jím být manžel matky. Matka může žádat „*přiměřený příspěvek na úhradu výživy*“ a dále „*úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím*“. *Přiměřený příspěvek* závisí na odůvodněnosti potřeb matky a soud by tedy měl brát v úvahu také výši jejích jiných příjmů. Nemusí zde tedy být přítomna podmínka neschopnosti se živit, ale skutečnost, že v souvislosti s těhotenstvím, případně narozením dítěte, se příjmy matky snížily⁵⁶. Matce přísluší příspěvek na výživu po dobu dvou let. Počátek této lhůty stanoven není, nicméně jeho stanovení je vždy na soudu. Dle soudní praxe se stanovuje počátek této lhůty nejdříve začátkem těhotenství a nejpozději porodem⁵⁷. *Náklady spojené s těhotenstvím* jsou zpravidla náklady týkající se zvláštního těhotenského oblečení, poplatků u lékaře, léků, speciální obuvi a podobně. *Náklady spojené se slehnutím* jsou náklady vlastního porodu, pobyt v porodnici, ale i například úhrada nákladů spojených s potratem. Náklady určené na vybavičku pro samotné dítě (kočárek, postýlka, oblečení atp.) však na základě tohoto ustanovení přiznat nelze, protože se budou zahrnovat do výživného rodičů k dětem⁵⁸. Jediná situace, kdy by matka mohla požadovat úhradu těchto nákladů, by mohla nastat, pokud by se dítě nenarodilo živé. Příspěvek na výživu a uvedené náklady může být přiznán i za dobu minulou, neuplatní se zde tedy podmínka poskytnutí výživného jen ode dne rozhodnutí.

Právo na příspěvek výživného neprovdané matce je nepromlčitelné, což vyplývá ze společných ustanovení týkajících se výživného, ale nárok na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím se *promlčí ve lhůtě tří let* ode dne slehnutí (§95 odst. 3 ZoR).

Vzhledem k tomu, že určení otcovství by mohlo určitou dobu trvat, upravuje zákon o rodině v § 95 odst. 2, situaci, kdy těhotná žena může žádat úhradu nákladů a zajištění výživy dítěte po stanovenou dobu i vůči otci pravděpodobnému, a to formou poskytnutí potřebné částky předem. Jedná se o speciální předběžné opatření, na základě kterého těhotná žena může žádat nejen výživu svou, úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím (to vše po dobu dvou let), ale i výživné pro dítě po dobu, po kterou by jí náležela podle zvláštního předpisu⁵⁹ mateřská dovolená. Aktivně legitimovaná k podání žaloby je těhotná žena, z čehož vyplývá, že již nelze tento nárok uplatňovat po porodu. K samotnému rozhodnutí však po porodu dojít může. Pokud by bylo mezitím otcovství určeno, posuzoval by se nárok na toto

---

⁵⁶ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 449 s.

⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Cz 51/79

⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Cz44/87

⁵⁹ §§ 195 až 198, zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce

výživné nadále podle ust. § 95 odst. 1 ZoR a výživné pro dítě by matka požadovat na základě tohoto ustanovení o předběžném opatření nemohla⁶⁰.

2.3.5. *Vyživovací povinnost dle zákona o registrovaném partnerství*

Zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen ZoRP), byl v České republice poprvé uzákoněn svazek dvou osob stejného pohlaví a z toho vyplývající vzájemná práva a povinnosti. Mimo jiné došlo i k úpravě vyživovací povinnosti mezi těmito osobami.

Zákon jednak upravuje vyživovací povinnost mezi partnery a jednak vyživovací povinnost po zrušení partnerského soužití. Pro obě tyto stanovené vyživovací povinnosti platí, že pro určení jejich rozsahu *soud přihlíží k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného*; a zároveň *soud zkoumá, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, nebo nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika*. (§12 odst. 1 ZoRP) Přiznání výživného musí být dále v souladu s *dobrými mravy* (§12 odst. 2 ZoRP). *Splatnost výživného* je stanovena na pravidelné opěťující se částky (§12 odst. 3 ZoRP) a *započtení* proti pohledávkám na výživné je možné jen dohodou (§12 odst. 4 ZoRP). Je dále stanovena nepromlčitelnost práva na výživné, nemožnost je přiznat zpětně, promlčují se však práva na jednotlivá opěťující se plnění. Rozhodnout o něm je možné soudem pouze na návrh (§12 odst. 5 ZoRP).⁶¹

Vyživovací povinnost mezi partnery je upravena obdobně jako vyživovací povinnost mezi manžely, a to v ust. § 10 ZoRP. Je stanoveno, že partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost. Pokud jí jeden z nich neplní, určí soud na návrh její rozsah v takové výši, aby *hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná*. Při stanovení rozsahu se také přihlíží k péči o společnou domácnost. Vyživovací povinnost partnerů předchází vyživovací povinnosti dětí, tzn. že teprve pokud partner z nějakého důvodu výživné neplní, přechází povinnost vyživovat jej na děti.

Vyživovací povinnost po zrušení partnerského soužití je stanovena také obdobně jako mezi rozvedenými manžely a to v ust. § 11 ZoRP. V případě zrušení partnerského soužití může za předpokladu neschopnosti se sám živit a podle možností, schopností a majetkových poměrů druhého bývalého partnera, žádat bývalý partner *příspěvek na přiměřenou výživu*.

⁶⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 5 Cz 27/87 a 5 Cz 44/87

⁶¹ Jedná se o obdobnou úpravu, jako v předmětných ustanoveních ZoR (§§ 96 a 98). Blíže k tomuto tedy platí podrobnosti uvedené výše v této práci.

Soud rozhodne na návrh v případě, že se bývalí partneri o výživě nedohodnou. Až na dobu tří let lze bývalému *partnerovi, který se na trvalém rozvratu společného vztahu nepodílel* a jemuž byla zrušením partnerského vztahu způsobena závažná újma, přiznat výživné ve stejném rozsahu, jako přísluší za trvání partnerství. V tomto je již zpočátku spatřován problém^{62 63}, neboť zde není upraven pojem „trvalého rozvratu partnerství“ a zároveň pro zrušení partnerství postačí skutečnost, že „partnerství již fakticky netrvá“ a soud nezkoumá proč. Vyživovací povinnost mezi partnery též *předchází* vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům. *Zánik* práva na výživné mezi bývalými partnery nastává smrtí nebo prohlášením za mrtvého jednoho z partnerů (výslovně zákon hovoří o povinném partnerovi), dále uzavřením manželství nebo nového partnerského soužití a konečně dnem vyplacení jednorázové částky na základě písemné smlouvy mezi bývalými partnery.

3. Vyživovací povinnost rodičů a dětí

3.1. Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Vyživovací povinnost rodičů k dětem, a to zejména k dětem nezletilým, které nemají možnost a nejsou schopny se samy živit, je jednou z nejvýznamnějších vyživovacích povinností. Právo na výživu má každé dítě a toto právo není podmíněno nutností existence zvláštní situace, která by poskytování výživného odůvodňovala. Vyživovací povinnost rodičů k nezletilým dětem má přednost před ostatními druhy vyživovacích povinností a stojí tak na prvním místě v pořadí druhů vyživovacích povinností. Tomu odpovídá i uvedení na prvním místě mezi vyživovacími povinnostmi v zákoně o rodině, a rozsáhlejší úprava, než je tomu u ostatních vyživovacích povinností. Také procesní úprava, týkající se nezletilých, bere na zřetel jejich zvýšenou ochranu a je upravena odlišně s ohledem na jejich zájmy.

3.1.1. Rodičovská zodpovědnost

Již z názvu vyživovací povinnosti rodičů vůči dítěti vyplývá, že jde o vztah mezi povinnou osobou – rodičem a oprávněnou osobou – dítětem. Dítětem je, dle Úmluvy o právech dítěte, každá lidská bytost mladší 18ti let, pokud nenabude zletilosti dříve⁶⁴ a ve vztahu ke svému rodiči je příbuzným v prvním stupni v řadě přímé. Rodiči dítěte jsou matka a otec. Matka je žena, která dítě porodila (§50a ZoR), ale i v tomto ohledu existují již spory

⁶² Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 534 s.

⁶³ Kužílek, O., Vyklobená logika, Britské listy 12.2.2006, dostupná z <http://www.blisty.cz/art/27025.html>

⁶⁴ Čl. 1, Sdělení č.104/1991 Sb. federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o právech dítěte

vzhledem k možnostem, které dává současná medicína⁶⁵. Otcem dítěte je stručně řečeno buď manžel matky (§51 ZoR), nebo je otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů před matričním úřadem nebo soudem (§52 ZoR), a to i k dítěti ještě nenarozenému (tzv. nasciturovi - § 53 ZoR). V případě sporu může dítě, matka i muž, který tvrdí, že je otcem, žádat soud o určení otcovství podle zákonné domněnky dle § 54 ZoR. Otcovství lze též popřít, na návrh podaný k soudu dle ust. §57 a násl. ZoR. Za rodiče dítěte je považován i osvojitel, který osvojením (§ 63 a násl. ZoR) vstupuje do veškerých práv a povinností rodičů, vzniká mu rodičovská zodpovědnost a také vyživovací povinnost k osvojení za stejných podmínek jako vzniká vyživovací povinnost rodičům k dětem.

Rodičovská zodpovědnost existuje, stejně jako vyživovací povinnost, také mezi shora uvedenými osobami – tedy mezi rodiči a jejich dětmi, ale pouze dětmi nezletilými. Nezletilým je dle českého právního řádu každá fyzická osoba do dovršení 18ti let nebo do případného dřívějšího uzavření manželství (§ 8 odst. 2 ObčZ⁶⁶). Teprve dosažením zletilosti vzniká fyzické osobě v plném rozsahu způsobilost k právním úkonům (§ 8 odst. 1 ObčZ). Do té doby má nezletilý pouze způsobilost k právním úkonům, které jsou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku (§ 9 ObčZ) a jeho zájmy tak má chránit rodič na základě své rodičovské zodpovědnosti (mj. zastupovat dítě a spravovat jeho jmění).

Rodičovská zodpovědnost je upravena v zákoně o rodině od novely z.č. 91/1998 Sb. Do té doby tento institut prošel vývojem od „otcovské moci“ v ABGB, kdy práva k dítěti měl otec nebo byl za něj ustanoven poručník, přes „rodičovskou moc“ v zákoně o právu rodinném, kdy se postavení obou rodičů vyrovnalo, až k institutu „rodičovských práv a povinností“ v zákoně o rodině před novelou z roku 1998.

Pojem rodičovské zodpovědnosti mnohem více odráží vztahy mezi rodiči a dětmi, kdy rodiče mají k dětem kromě práv zejména povinnosti. Je tím postavení dětí vůči rodičům více posíleno a rodiče mají nezletilé dítě v jejím rámci chránit. Rodičovská zodpovědnost je upravena v §§ 31 a násl. ZoR. Jedná se slovy zákona o souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, při jeho zastupování a při správě jeho jmění. Péče o dítě zahrnuje hlavně „péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj“ (§ 31 odst. 1 písm. a ZoR). Právo dětí na rodičovskou výchovu a péči a právo rodičů na péči o děti a jejich výchovu je

---

⁶⁵ Spory ohledně mateřství jsou možné též v případě záměny dětí v porodnici. Ať tak či tak, i pokud půjde o nějakou formu dárcovství a dítě porodí tzv. matka hostitelka, pro určení mateřství je dle zákona rozhodující samotný porod. (Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, komentář k § 50a)

⁶⁶ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

vyjádřeno též v čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod⁶⁷ (dále jen Listina). Dle jednoho nálezu Ústavního soudu⁶⁸ péče a výchova dítěte předpokládá zajištění materiálních i nemateriálních podmínek pro rozvoj všech osobních schopností a možností dítěte. Materiální podmínky dítěte jsou zajišťovány prostřednictvím vyživovací povinnosti. Zabezpečení výchovy dítěte je tedy hlavní povinností a oprávněním rodičů a s tím úzce souvisí povinnost zabezpečit jeho výživu⁶⁹. Rodičovská zodpovědnost a vyživovací povinnost však nejsou bezpodmínečně závislé jedna na druhé. Vyživovací povinnost mají oba rodiče bez ohledu na to, zda jim náleží zároveň rodičovská zodpovědnost. Pokud je například rodič zbaven rodičovské zodpovědnosti, neznamená to nutně, že jeho vyživovací povinnost bude zrušena. To je výslovně uvedeno v ustanovení § 44 odst. 5 ZoR⁷⁰, jehož předchozí odstavce se týkají pozastavení, omezení či zbavení rodičovské zodpovědnosti. Naopak rodič s rodičovskou zodpovědností nemusí mít možnosti, schopnosti, či majetkové poměry potřebné ke stanovení vyživovací povinnosti, a ta poté přechází na další povinné osoby.

3.1.2. *Vznik a trvání vyživovací povinnosti*

Jak již bylo výše v čl. 2.1.1. řečeno, výživným se rozumí určité zabezpečování hmotných a kulturních potřeb mezi účastníky rodinněprávního vztahu. Na výživné pro dítě se nahlíží podle soudní praxe a literatury⁷¹ v co nejširší míře jako na zabezpečení všech životních potřeb pro jeho všestranný rozvoj po stránce fyzické a duševní.

Vyživovací povinnost k dítěti fakticky vzniká rodičům současně s jeho narozením (§7 odst. 1, věta první ObčZ)⁷². Ke stejnému okamžiku vznikne i vztah mezi rodičem a dítětem, z něhož vyplývá vyživovací povinnost. Nasciturus, tedy počaté, ještě nenarozené dítě, má garantovanou právní subjektivitu, pokud se narodí živé (§7 odst. 1, věta druhá ObčZ)⁷³. Teprve okamžikem narození má tedy právo na výživné. Podmínkou vzniku vyživovací povinnosti rodičů k dítěti je tedy jednak přibuzenství v prvním stupni v přímé linii a dále skutečnost, že dítě není schopno se žít samo (§85 odst. 1 ZoR), což je okamžikem narození splněno. Právně je pro matku stanoven vznik vyživovací povinnosti okamžikem narození a

⁶⁷ Usnesení č. 2/1993 Sb. o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky

⁶⁸ Nález Ústavního soudu č. IV. ÚS 257/05 ze dne 26.1.2006, Sb.n.u.US č. 40, ročník 2006, str. 211 (zdroj ASPI)

⁶⁹ Osobní péče o dítě je mimo jiné brána v úvahu při určení rozsahu vyživovací povinnosti. (§85 odst. 3 ZoR)

⁷⁰ „Vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti rozhodnutím soudu podle předchozích odstavců nezaniká“

⁷¹ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 395 s. a rozhodnutí Nejvyššího soudu 4 Tz 53/2005 ze dne 13.7.2005

⁷² „Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé.“

⁷³ „Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením. Tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé.“

pro otce uplatněním jedné ze tří domněnek otcovství. V tomto ohledu je důležité posouzení otázky, zda případný rozsudek o určení (případně popření) otcovství má deklaratorní nebo konstitutivní povahu. Jde zde o posouzení otázky biologického a právního otcovství. V literatuře⁷⁴ je v současné době spíše přijímán názor, že biologické otcovství je jedním z hledisek určení právního vztahu otcovství, z něhož vzniká rodičovská zodpovědnost. Pokud by byl rozsudek deklaratorní, mohla by nastat situace, kdy by více mužů splňovalo hmotné podmínky určení otcovství najednou a dítě by tedy mělo podle hmotného práva více otců zároveň. Obecně je tedy přijímán názor, že rozsudky týkající se určení a popření otcovství jsou konstitutivní povahy s účinky od právní moci rozhodnutí (ex nunc), aby byl zajištěn vždy jeden otec, i když jím třeba biologicky není. Domnívám se, že v dnešní době je medicína již na takové úrovni, že je možné biologické otcovství téměř bezchybně určit⁷⁵. Je tedy otázkou, zda by nebylo vhodné přizpůsobit právní úpravu v tomto smyslu. Tím pádem by rozsudek o určení či popření otcovství mohl být deklaratorním se všemi tím spojenými důsledky. V současné právní úpravě konstitutivního rozsudku totiž může nastat situace, kdy je otcovství určeno až se zpožděním po narození dítěte a konstitutivnost rozsudku způsobuje, že i se zpožděním otci vznikne rodičovská zodpovědnost a především povinnost vyživovat. Může samozřejmě nastat i situace, kdy otcovství k dítěti určeno nebylo. Potom má vyživovací povinnost k němu pouze matka.

Okamžik vzniku vyživovací povinnosti matky a otce se tedy podle stávající úpravy může lišit. Pokud nastane situace, kdy plnil za otce dříve výživné jiný muž, může tento žádat dle ustanovení § 101 ZoR, aby mu otec „pozdější“ toto uhrazené výživné uhradil. „Pozdějšímu“ otci však nemůže být uloženo platit výživné dítěti zpětně, pokud již plnil „dřívější“ otec⁷⁶. Pokud se jedná o později určené otcovství tzv. „prvnímu“ otci, zastává literatura⁷⁷ názor, že rozhodnutí o určení otce má zpětné účinky k narození dítěte, tzn. i vyživovací povinnost určeného otce k dítěti se vztahuje k tomuto datu (ovšem pouze tři roky zpětně). Mohlo by být dle mého názoru do současné právní úpravy alespoň včleněno ustanovení o povinnosti doplatit odpovídající část výživného, pokud se jedná o „prvního otce“, přestože tato retroaktivita je zásadně nepřijatelná⁷⁸. Otázka, zda je rozhodný faktický či

---

⁷⁴ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 264 s.

⁷⁵ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999, 82 s.

⁷⁶ Rozhodnutí NS SR 1 Cz 45/79, z 23.4.1979

⁷⁷ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 99

⁷⁸ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 265 s.

právní stav pro okamžik vzniku vyživovací povinnosti byla řešena Ústavním soudem⁷⁹, pokud jde o nutnost předcházejícího rozhodnutí o výchově. Byl učiněn závěr, že ze zákona o rodině nevyplývá, že by okamžik stanovení počátku vyživovací povinnosti měl být závislý na právní moci rozhodnutí o jeho výchově.

Další moment, na který zákon váže vznik vyživovací povinnosti k dítěti, je právní moc rozhodnutí soudu o osvojení dítěte. K tomuto okamžiku vzniká mezi osvojitelem a osvojencem poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi a tedy i vyživovací povinnost. Zrušením osvojení se naopak obnovuje mimo jiné vyživovací povinnost rodičů.

Od počátku vzniku vyživovací povinnosti ze zákona (narozením, osvojením) je třeba odlišit stanovení počátku vyživovací povinnosti v rozhodnutí soudu týkajícím se konkrétního případu. Soud v tomto případě stanoví pouze počátek povinnosti plnit výživné na základě konkrétního rozhodnutí, přičemž vyživovací povinnost zde trvala i trvá již před tímto rozhodnutím.

Rodiče mají vyživovací povinnost k dítěti do doby, než jsou děti schopny se samy živit (§ 85 odst. 1 ZoR). Trvá tedy tak dlouho, dokud je dítě odkázané na výživu svých rodičů. Posouzení skutečnosti, zda je dítě schopné se samo živit, záleží na tom, zda si může samostatně uhrazovat veškeré své odůvodněné potřeby, a to včetně bydlení. Většinou se tak stává v momentě, kdy je dítě výdělečně činné a kromě dostatečných finančních prostředků má i fyzické a duševní předpoklady k tomu, aby se samostatně živilo. Konec vyživovací povinnosti rodičů není nijak vázán na věk dítěte či na jeho zletilost⁸⁰. Dosažení zletilosti má význam pro jiný přístup k dítěti z hlediska procesního práva, zletilému je též například plněno výživné k jeho rukám. Dítě tedy může být schopné se samostatně živit ještě před dosažením zletilosti. Na druhou stranu nemusí být schopné se samostatně živit ani po dosažení zletilosti, či ani po dosažení věku 26ti let (v literatuře lze nalézt i názor, že dosažením 26. roku vyživovací povinnost rodičů k dítěti zaniká⁸¹). Tento věk je mezníkem pro poskytování přídatku na dítě dle zákona o státní sociální podpoře (z.č. 117/1995 Sb.), ale z hlediska trvání vyživovací povinnosti je nerozhodný. Jestliže zdravotní stav dítěte neumožňuje, aby někdy bylo schopno se samostatně živit, vyživovací povinnost rodičů trvá a případné dávky dle zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, jsou rozhodné pro posouzení stanovení

⁷⁹ Nález ÚS IV. 246/06 ze dne 17.10.2006

⁸⁰ Rozhodnutí NS SR 2 Cz 64/74, z 10.1974

⁸¹ Kovářová, D. Výživné mezi rodinnými příslušníky – nebývá to jednoduché. Právo a rodina. č. 5/2005, 6 s.

výše výživného. V některých případech může z tohoto důvodu dle názoru literatury⁸² dojít i k zániku vyživovací povinnosti, a to přiznáním těchto dávek pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu sociálního zabezpečení. Vždy je však třeba posoudit schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Může samozřejmě nastat situace, kdy vyživovací povinnost zanikne, protože dítě se začalo živit samostatně, ale po nějaké době tuto schopnost ztratilo. Pak je třeba posoudit zejména z jakého důvodu se tak stalo. Pokud dítě například studuje a po ukončení střední školy či gymnázia není přijato na vysokou školu, další rok ano a v mezidobí pracuje, netrvá zpravidla po dobu jeho práce vyživovací povinnost rodičů a po zahájení studia se opět obnoví. Také v případě, že je dítě umístěno z nějakého důvodu do výchovného zařízení, kde si nemá možnost zajistit práci vlastní výživu, obnoví se vyživovací povinnost rodičů⁸³. Záleží samozřejmě například na tom, jak dlouhá je prodleva mezi jednotlivými studijními cykly, zda se jedná o denní studium, zda jde o pokračující studium na budoucí povolání dítěte, a také, jaké jsou majetkové poměry, možnosti a schopnosti povinného. Podle soudní judikatury⁸⁴ nemusí být studium přímo návazné na dosavadní přípravu dítěte. Bylo též judikováno⁸⁵, že prodleva 4 let do začátku studia vysoké školy (jestliže je dítě po tuto dobu schopno se samostatně živit a vyživovací povinnost tedy netrvala) znamená, že se vyživovací povinnost rodičů zásadně neobnovuje. Ústavní soud v nedávné době rozhodl, že dítě má právo na výživné i v době pomaturitního studia na specializované škole (konzervatoř), kam vyžaduje přijetí speciální přípravu, i když toto pomaturitní studium nesouvisí se školou předchozí⁸⁶. Stejně tak má dítě právo na výživné, přestože nesloží například maturitní zkoušku v řádném termínu⁸⁷.

---

⁸² Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999, 174 s. a Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. vydání, ASPI, Praha, 2007, str. 161

⁸³ Rozhodnutí NS ČR 1 Cz 37/68, z 28.11.1968 „*Je-li nutné zařazení dítěte vzhledem k nedostatkům v jeho chování do výchovného zařízení (ústavní nebo ochranná výchova), v němž dítě nemá možnost opatřit si prostředky k obživě vlastní prací, není dítě schopno žít se samo a trvá vyživovací povinnost rodičů k němu; není rozhodné, že se dítě živilo samo před umístěním ve výchovném zařízení a že tehdy nebyly dány zákonné podmínky pro plnění vyživovací povinnosti rodičů k němu.*“

⁸⁴ rozhodnutí KS České Budějovice 7Co 74/92, z 31.1.1992 „*Za pokračování přípravy dítěte na budoucí povolání lze, s přihlédnutím k nedostatku vhodných pracovních příležitostí pro absolventy škol, považovat i dvouleté pomaturitní studium, jehož ukončení umožní absolventu najít si zaměstnání i v jiném oboru, než na který byla příprava dítěte dosud zaměřena.*“

⁸⁵ Rozhodnutí KS Ústí n. Labem 10Co 188/2007, z 19.11.2007 „*Přijetím dítěte ke studiu na vysoké škole až po čtyřech letech od ukončení jeho středoškolského vzdělání se vyživovací povinnost rodičů k tomuto dítěti (studentu) již neobnovuje.*“

⁸⁶ Rozhodnutí Ústavního soudu č. II. ÚS 2623/09 ze dne 7.4.2010

⁸⁷ Rozhodnutí Ústavního soudu č. II ÚS 2155/09

3.1.3. *Formy a rozsah plnění výživovací povinnosti*

Způsob plnění výživného záleží na mnoha okolnostech. Pokud jde o úplnou rodinu, je výživné zpravidla plněno dobrovolně, a způsob jeho plnění je převážně naturální formou. V praxi tedy v tomto případě žádný z rodičů nedává druhému rodiči oddělené peníze na domácnost, výživu jeho či dítěte, ale všechny potřeby rodiny jsou uhrazovány společně, jak přijdou a podle své důležitosti. Dítěti je výživné poskytováno většinou naturální formou, to znamená, že jeho potřeby jsou uhrazovány přímo (poskytováním bydlení, ošacení, obuvi). V případě malých dětí je to zpravidla otec, kdo vydělává a přináší do rodiny finance a matka vše kompenzuje péčí o děti a společnou domácnost (viz dále). Pokud rodiče pracují oba, zpravidla od doby, kdy dítě začne chodit do mateřské školy, je výživné uhrazováno ze společných prostředků, na které přispívají oba rodiče. Potřeby dítěte, vyskytující se za přítomnosti rodičů (doma, při společných aktivitách atp.), jsou zpravidla uhrazovány naturální formou. Potřeby vyskytující se bez přítomnosti rodičů (kapesné na různé aktivity školní, sportovní či umělecké kroužky, školy v přírodě či dětské tábory apod.) mohou být uhrazovány ve formě finanční, poskytováním určitých pravidelných opakujících se peněžních dávek. Může též nastat situace, kdy jeden z rodičů je z nějakého důvodu po určitou dobu mimo společnou domácnost (například v zahraničí z důvodů pracovních nebo studijních) a výživné dobrovolně poskytuje formou finanční, poukázáním určité peněžní částky na příslušný účet. Ve formě poskytování finančních prostředků bývá zpravidla plněno výživné zejména dětem zletilým.

Jak již bylo naznačeno výše, výživné může být zabezpečeno též ve formě osobní péče o oprávněného a péče o společnou domácnost, pokud spolu rodiče dítěte žijí (§85 odst. 3 ZoR). Je při tom nerozhodné, zda jsou rodiče manželé či nikoliv. Osobní péči lze charakterizovat jako provádění veškerých činností vedoucích k pravidelnému zajišťování osobních potřeb oprávněného a péči o společnou domácnost. Tím se rozumí provádění činností k pravidelnému zajišťování chodu domácnosti. Přestože je v zákoně uvedena povinnost k tomuto přihlédnout, bývá posuzováno, že výživné touto formou může být plněno i zcela. Tak to bylo uvedeno i v Důvodové zprávě k zákonu o rodině ze dne 1.11.1963⁸⁸. Ústavní soud v jednom svém rozhodnutí⁸⁹ uvedl, že stát poskytuje ochranu právu dětí na výživné tak, že „stanoví povinnost tomu z rodičů, který o děti bezprostředně nepečuje, aby

---

⁸⁸ „Protože se vychází ze skutečnosti, že práce a osobní péče, které jeden z rodičů na dítě vynakládá, tvoří materiální hodnoty odpovídající příspěvku druhého z rodičů, který je poskytuje v penězích, vyjadřuje osnova myšlenku, že uspokojování potřeb dítěte touto formou může vyvážit platby druhého rodiče.“

⁸⁹ Nález Ústavního soudu IV. ÚS 257/05 ze dne 26.1.2006

nesl náklady stanovené soudem na jeho výživu“. Osobní péče o nezletilé dítě jedním z rodičů a péče o společnou domácnost bývají důvodem ke stanovení tomu odpovídajícího vyššího výživného druhému rodiči. Ke zjištění míry osobní péče o nezletilé dítě nebo péče o společnou domácnost je nutné podrobně prozkoumat jakým způsobem a jak intenzivně probíhá osobní péče o nezletilé dítě. Ta se mění s ohledem na věk dítěte, jeho zdravotní stav, vlastnosti, zájmy atp.⁹⁰, a dále podle míry zabezpečování chodu domácnosti a míry péče o další osoby patřící do domácnosti. Nemusí se jednat pouze o péči o dítě nezletilé. Osobní péči může vyžadovat například i dítě zletilé, které je nějakým způsobem postižené a vyžaduje osobní péči druhého.

Pokud bude o výživném rozhodovat soud, rozhodne vždy o povinnosti plnit ve formě finanční. Osobní péči a případně péči o společnou domácnost vezme v úvahu při stanovení rozsahu této vyživovací povinnosti.

Pro určení rozsahu vyživovací povinnosti rodičů k dětem, jsou podle stávající právní úpravy důležitá kritéria uvedená v zákoně. Tedy zejména možnosti, schopnosti a majetkové poměry na straně rodiče a odůvodněné potřeby na straně dítěte (blíže bod 2.1. a níže též bod 3.1.4. této práce). Jedná se o kritéria, která je nutné posoudit individuálně v každém jednotlivém případě. V minulosti již byly učiněny některé pokusy pro určité přesnější stanovení rozmezí výživného za účelem sjednocení soudní praxe. Jedním ze způsobů bylo určování výživného podílem z platu povinného (tři díly pro povinného a jeden díl pro každého oprávněného). Dalším způsobem bylo stanovení určité tabulky, v níž byl zohledněn například věk dítěte, plat povinného a počet vyživovacích povinností. Jedním ze způsobů byl také pokus o stanovení určitého matematického vzorce pro výpočet výživného.⁹¹ V našem právním řádu ale dosud nebyly zavedeny žádné závazné tabulky, podle kterých by bylo možné výživné určit konkrétněji, a kterými by se mohli soudci při určování výše výživného řídit, jako je tomu například v Německu či Rakousku. Při jednotlivém stanovování rozsahu výživného tak může docházet, a soud od soudu také dochází, ke značným rozdílům stanovení výše výživného ve srovnatelných případech, ať už je to z důvodu jiných životních podmínek v dané oblasti, rozdílného hodnocení důkazů soudci, odlišnými zkušenostmi soudců atp.

Mimo jiné i z tohoto důvodu je na místě iniciativa určitým způsobem praxi soudců sjednotit. Do druhého čtení postoupil návrh zákona o výživném (sněmovní tisk č. 849⁹² ze dne

---

⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu č. Cj 228/81 ze dne 10.5.1981

⁹¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 71

⁹² www.psp.cz

14.5.2009 - Projednávání tisku navrženo na pořad 78.schůze PS (od 13. dubna 2010)). V tomto návrhu je mimo jiné zahrnuto stanovení určitých tabulek výživného vládou, určení minimálního výživného na dítě podle výše započitatelného příjmu, dále valorizace výživného a placení náhradního výživného státem. Dne 26.2.2010 doporučil Výbor pro sociální politiku návrh zákona ke schválení. Stanovení určitého vodítka pro určování výživného je dle mého názoru správné. Na druhou stranu ale, též stanovení minimální výše výživného bude v určitých případech problematické, stejně jako hrazení náhradního výživného státem a jeho následné vymáhání na povinné osobě. Zákon nemůže zahrnout a upravit spravedlivě veškeré životní situace a stanovit přesně rozsah výživného. Bude tedy vždy na soudci, aby posoudil a vzal v úvahu vše, co se daného případu týká. Blíže se budu návrhem zákona o výživném zabývat níže v kapitole č. 7. této práce.

Další iniciativa ke sjednocení výše výživného vznikla na ministerstvu spravedlnosti. Nejvyšší soud odmítl žádost ministryně spravedlnosti Daniely Kovářové o vyjádření stanoviska, týkajícího se určení pravidel pro rozhodování o výši výživného. To vše s odůvodněním, že jde o otázku skutkovou a nikoliv právní a doporučil vypracovat informační materiál Ministerstvem spravedlnosti⁹³. To dle mého názoru jen dokládá, o jak citlivou a složitou otázku se jedná. Ministerstvo spravedlnosti v čele s ministryní JUDr. Danielou Kovářovou poté vypracovalo v pracovní skupině složené z odborníků na rodinné právo prof. JUDr. Milany Hrušákové, CSc., JUDr. Hany Nové, JUDr. Tomáše Lichovníka, Ing. Zuzany Baudyšové a dále JUDr. Petra Šimerky doporučující materiál pro určování výše výživného soudy. Soudcům tak byla od března 2010 zasílána forma určitého vodítka pro určování výživného k připomínkám a 18.5.2010 byla upravená tabulka rozeslána soudům pro zkušební užívání. Vzhledem k tomu, že se jedná pouze o doporučující tabulku, soudce se nebude muset tímto materiálem ministerstva spravedlnosti řídit. Měl by se ale dle ministerstva spravedlnosti v odůvodnění rozhodnutí vypořádat s tím, proč se rozhodl jinak. Po připomínkách hlavně odborné veřejnosti a soudců samotných, stanoví doporučující tabulka ministerstva spravedlnosti výživné v rozmezí procent z platu povinného podle věku dítěte takto⁹⁴:

---

⁹³ Tomandl Jan, NS odmítl jednotný postup při určování výživného, Článek ČTK z 26.11.2009, zdroj http://www.nsoud.cz/clanky_read.php?id=1851

⁹⁴ Ministerstvo spravedlnosti, Určování výše výživného bude mít od května 2010 nová pravidla, <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5224&d=310739>

Věk dítěte	Díl z platu připadající na výživné
0 - 5 let	11 – 15 %
6 - 9 let	13 – 17 %
10 – 14 let	15 – 19 %
15 – 17 let	16 - 22 %
18 a více let	19 – 25 %

Zajímavé bude posouzení případné kolize, pokud vstoupí v platnost navrhovaný zákon o výživném, kde jsou brána v úvahu zase jiná hlediska. Každopádně je správné, ponechat soudcům dostatečný prostor pro posouzení všech individualit každého jednotlivého případu.

Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů (§ 85 odst. 2 věta druhá ZoR). Z tohoto pohledu nezáleží na tom, zda dítě žije s oběma nebo jen s jedním z rodičů. Vždy se má podílet na životní úrovni toho rodiče, která je vyšší, pokud je jejich životní úroveň rozdílná. Může tedy být na jednu stranu stanoveno nadprůměrně vysoké výživné⁹⁵, které překračuje odůvodněné potřeby dítěte, velmi majetnému rodiči. A to i vzhledem k možnosti tvořit z výživného úspory. Naopak může být stanoveno žádné nebo symbolické výživné rodiči nemajetnému⁹⁶.

Vzhledem k tomu, že výživné je vždy spojeno s jedním konkrétním oprávněným, nelze z něj hradit potřeby jiné osoby. Je ovšem možné, považovat za odůvodněné potřeby i tvorbu úspor, pokud to majetkové poměry povinného rodiče dovolují, a to zejména na zabezpečení přípravy na budoucí povolání (§ 85a odst. 2 ZoR). Přestože je ustanovení o možnosti tvořit úspory zařazeno za odstavcem, týkajícím se povinného rodiče, který má příjmy z jiné než závislé činnosti, je v praxi vykládáno⁹⁷, že je možné tvořit úspory bez ohledu na to, z jaké činnosti má povinný rodič nadprůměrné příjmy. Úspory nemusí být

⁹⁵ „Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů; vysoce nadprůměrnému příjmu rodiče je tudíž adekvátní i vysoce nadprůměrná výše výživného.“ Rozsudek OS pro Prahu 5, sp. zn. 50 P 336/2006, ze dne 25.9.2006, zdroj Bulletin advokacie č. 5/2007, s. 40

⁹⁶ „Pokud by se osoba výživou povinná dostala po zaplacení výživného pod hranici životního minima, je zde důvod pro zrušení výživovací povinnosti nebo pro snížení výživného.“ Rozhodnutí KS Hradec Králové č. 14 Co 755/95 z 26.1.1996, zdroj ASPI

⁹⁷ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 418 s.

tvoreny pouze na zabezpečení přípravy na budoucí povolání (příkladný výčet dokládá použití slova „zejména“), ale i na jiné odůvodněné zajištění či přilepšení⁹⁸, například na spoření, budoucí bydlení, pojištění atp. Výživné může být použito na tvorbu úspor bez ohledu na to, zda dítě je zletilé či nezletilé. Hlavním hlediskem pro tvorbu úspor jako odůvodněných potřeb dítěte, je tedy skutečnost, že majetkové poměry povinného rodiče to umožňují. V případě výživného mezi ostatními příbuznými je stanovena obdobná platnost ustanovení § 85a ZoR. Týká se ovšem jen případů, kdy oprávněným je nezletilý (§ 88 odst. 3 ZoR). U jiných vyživovacích povinností tvorba úspor k posuzování odůvodněných potřeb oprávněných umožněna není, neboť to zákon výslovně ani odkazem neumožňuje jako v případě uvedeném výše. Pokud soud dovodí, že do výše výživného bude zahrnuta i tvorba úspor, stanoví i tak výživné zpravidla jednou celkovou částkou splatnou buď k rukám rodiče, který má dítě ve výchově nebo přímo k rukám zletilého dítěte. Částka určená na tvorbu úspor není nijak oddělena od zbytku výživného. Je pak na druhém rodiči či zletilém dítěti, jak s výživným naloží, přičemž rodič musí spravovat jmění dítěte s péčí řádného hospodáře v souladu s ustanovením § 37a odst. 1 ZoR. V případě špatného hospodaření rodiče, se dítě po nabytí zletilosti může domáhat náhrady škody nebo vydání bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku. Osobně si myslím, že by soudy mohly rozhodovat i tak, že určitá část výživného odpovídající úsporám by mohla být povinným rodičem hrazena i na konkrétně určené úspory, na účty u peněžního ústavu vedené například na jméno dítěte s dispozičním oprávněním dítěte v době dosažení zletilosti. Povinný rodič by tak měl jistotu, že částky určené na tvorbu úspor tak opravdu využity budou a odůvodněné potřeby dítěte by byly lépe zajištěny s menším rizikem, že druhý rodič třeba i nechtěně, bude s výživným navíc nesprávně hospodařit. V této otázce bylo judikováno, že „povinnému rodiči nelze uložit, aby část výživného platil na účet, s nímž by mohli nakládat oba rodiče nezletilého“⁹⁹, a to zejména z důvodu, že povinný rodič může blokovat případnou dispozici s prostředky na tomto účtu druhému rodiči, což není žádoucí s ohledem například na výjimečné potřeby dítěte. Ty by ale ovšem měly již být zahrnuty do výše výživného stejně jako tvorba úspor. Domnívám se tedy, že dispoziční oprávnění k tomuto účtu by mělo mít dítě po nabytí zletilosti či rodič jako jeho zástupce, ale pouze pro použití na určený účel. Soud by podle mého neměl kontrolovat hospodaření s „úsporami“ ze zákona, povinnému rodiči by ale měla být dána možnost podat k soudu návrh na přezkoumání použití částky určené na úspory, pokud se oprávněně domnívá,

⁹⁸ „Výčet účelu úspor vyjádřený v § 85a odst. 2 ZOR je pouze příkladný, lze proto dovodit i možnost úspor na pozdější zajištění a přilepšení invalidnímu dítěti.“ Rozhodnutí Městského soudu Praha 23 Co 557/98 z 27.10.1998, zdroj ASPI

⁹⁹ Usnesení Městského soudu Praha 29 Co 329/2002 z 24.10.2002, zdroj ASPI

že druhý rodič tyto úspory nesprávně využívá, či podat návrh na ustanovení opatrovníka podle § 37b ZoR. Některé soudy již v tomto smyslu rozhodují, což dokládá například rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11.2.2009, týkající se mj. výživného pro nezletilého. Ten potvrdil rozsudek soudu stupně prvního v tom smyslu, že je otec povinen složit na přesně stanovený účet u banky částku 100.000,- Kč. Současně soud stanovil, že do doby zletilosti syna lze s finančními prostředky uloženými na tomto účtu nakládat pouze po předchozím schválení opatrovnickým soudem nebo s písemným souhlasem obou rodičů. Soud toto rozhodnutí odůvodnil tak, že jestliže bylo otci při skončení pracovního poměru vyplaceno odstupné, lze za odůvodněné potřeby nezletilého považovat i vytvoření úspory ve výši 100.000,- Kč.¹⁰⁰

3.1.4. *Výživné a kritéria pro určování jeho výše*

Vyživovací povinnost rodičů k dítěti je společná. Každý z rodičů ji však plní v různém rozsahu a jiným způsobem. Nejedná se tedy o plnění solidární. Rodiče jí neplní společně a nerozdílně, ale každý z nich podle svých osobních schopností, možností a majetkových poměrů, které je třeba posuzovat a vykládat společně ve vzájemné souvislosti. Svými díly se rodiče pouze mají doplňovat tak, aby výše výživného odpovídala odůvodněným potřebám dítěte a aby jeho životní potřeby byly v dostatečné míře zajištěny. Tyto díly se podle měnících se poměrů rodičů mohou měnit také.

Pro určování rozsahu výživného rodičů k dětem zákon stanoví určitá kritéria. A to jednak obecně pro všechny druhy vyživovacích povinností v ustanovení § 96 odst. 1 ZoR (viz výklad výše v kapitole 2.3. této práce) a jednak konkrétně pro vyživovací povinnost rodičů k dětem. V ustanovení § 85 odst. 2, věta první ZoR je stanoveno, že „*Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů.*“ *Schopnosti* rodiče jsou vždy subjektivní, záleží na jeho věku, zdravotním stavu, vzdělání, nadání, zručnosti, zkušenosti, podnikavosti, nápadech, přizpůsobivosti atd. *Možnosti* rodiče jsou naopak do jisté míry na jeho osobě nezávislé. Jde o objektivní podmínky, v nichž rodič může své schopnosti uplatňovat, tj. například možnost uplatnění v daném regionu a v dané oblasti jeho pracovního zaměření atp. Při posuzování tohoto kritéria se v praxi má za to, že pokud je možné najít zaměstnání i v jiném regionu, než ve kterém povinný bydlí a dosud zaměstnání hledal, a v případě, že to dovolují další podmínky, jako například výrazně vyšší výdělek, možnost

---

¹⁰⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze, sp.zn. 28 Co 474/2008 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4, sp.zn. 14 Nc 728/2007

ubytování atp., je toto uplatnění potencionálně možné¹⁰¹. Záleží tedy na snaze povinného rodiče, zda využívá veškeré své subjektivní předpoklady a objektivní podmínky k tomu, aby měl tomu odpovídající příjem. Pokud tomu tak není, je podle platné právní úpravy posuzováno, že i přesto se výživné určí ve výši, jako by těchto potencionálně možných příjmů dosahoval. Přitom jeho faktické příjmy mají být jen výchozím hlediskem¹⁰². Otázkou ovšem je, do jaké míry je vůbec v silách soudu tyto možné příjmy zjistit, když je mnohdy možnost uplatnění v jednotlivém oboru velice široká, stejně jako její finanční ohodnocení. Výchozí hledisko faktických příjmů tak mnohdy bývá určujícím a hlavním měřítkem. Kritérium *majetkových poměrů* bylo do zákona o rodině doplněno novelou zákona o rodině zákonem č. 91/1998 Sb., přestože již dříve bylo hledisko majetkových poměrů v rámci schopností a možností v praxi zohledňováno¹⁰³. Posuzují se tak nejen příjmy dosahované oběma rodiči, ale veškerý jejich movitý a nemovitý majetek a hlavně jejich způsob života, životní úroveň¹⁰⁴. Toto hledisko je tedy významné pro určení rozsahu vyživovací povinnosti i z toho pohledu, že je stanoveno právo dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů. Soud by tedy měl životní úroveň rodičů zkoumat z úřední povinnosti¹⁰⁵. Při posuzování majetkových poměrů povinného rodiče soudem je zejména na druhém rodiči, aby soud upozornil na veškerý majetek, který povinný vlastní, a to hlavně na věci movité, například sportovní, kulturní či jiné aktivity vyžadující zvýšené náklady a vybavení, automobil, vybavení bytu, způsob a místo trávení dovolené, úspory povinného apod. Soud je povinen objasnit skutkový stav věci z moci úřední, a to v souladu s ustanovením § 120 OSŘ, který stanoví mimo jiné povinnost účastníků označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Soud rozhoduje, které z navrhaných důkazů provede¹⁰⁶. To vše soud ve vzájemných souvislostech posoudí, stanoví životní úroveň povinného rodiče a zahrne do jeho majetkových poměrů. Mělo by být přihlédnuto také k tomu, zda jsou rodiči poskytovány přídavky na děti a v jaké míře se jeho potřeby z těchto přídavek uhrazují. Do stanoveného výživného se ale tyto přídavky nezahrnují¹⁰⁷. Neznamená

¹⁰¹ Rozhodnutí OS v Děčíně č. 21 C 156/2005 ze dne 8.6.2006

¹⁰² Nález Ústavního soudu č. II. ÚS 519/04 ze dne 24.3.2005 (Právo na soudní a jinou právní ochranu, Sb.n.u.US č. 36/2005, str. 689 zdroj ASPI) „Právní úprava zdůrazňuje princip potenciality příjmů (nikoli fakticity), nelze proto opomenout ani hledisko možné úrovně příjmů, které by povinný vzhledem ke svým schopnostem mohl dosahovat.“

¹⁰³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 85

¹⁰⁴ Nálezy Ústavního soudu č. III. ÚS 511/05 ze dne 16.3.2006 a č. I. ÚS 299/06 ze dne 12.9.2006

¹⁰⁵ „Současně platí, že dle ust. § 85 odst. 2 věta za středníkem zákona o rodině má dítě právo se podílet na životní úrovni svých rodičů. Jestliže tedy takové právo existuje, pak již jen z tohoto důvodu by měl soud životní úroveň rodičů při určování výše výživného pro nezletilé děti – z úřední povinnosti – zjišťovat“ Nález Ústavního soudu I. ÚS 527/06 ze dne 7.3.2007

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu č. I. ÚS 299/06 ze dne 12.9.2006

¹⁰⁷ Rozhodnutí NS ČR č. Cpjf 85/89 ze dne 13.12.1989 (R 30/1990, Sb NS č. 6 ročník 1990, str. 270)

to ale, že soud posuzuje pouze situaci na straně povinného rodiče. Schopnosti, možnosti a majetkové poměry je třeba zjistit u obou rodičů tak, aby mohlo být stanoveno kromě celkové výše odůvodněných potřeb dítěte, jakým dílem se každý z rodičů na vyživovací povinnosti má podílet.

Při posuzování jednotlivých kritérií, stanovených zákonem, je třeba vzít také v úvahu, zda, kolik a jaké má povinný či oprávněný rodič *závazky*. Pokud se jedná zejména o závazek jiné vyživovací povinnosti, je to důležité pro určení rozsahu posuzovaného výživného. Při současné existenci několika vyživovacích povinností není stanoveno, kterou by měl povinný platit přednostně. Vztah jednotlivých druhů je zákonem upraven hlavně k osobě oprávněného. Na prvním místě je tak vyživovací povinnost rodičů k nezletilým dětem. Vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely má přednost před vyživovací povinností dětí k rodičům. Vyživovací povinnost bližších příbuzných má přednost před povinností příbuzných vzdálenějších. Pokud jde o vztah k osobě povinné, jsou-li splněny zákonné předpoklady pro vznik vyživovací povinnosti, může jich existovat i několik vedle sebe a jsou důležité jako závazky pro zjištění celkových poměrů povinného. Pokud jde o závazky, které se netýkají výživného, přihlédne k nim soud podle toho, čeho se týkají, jak vznikly, zda jejich vznik povinný zapříčinil a za jakým účelem.

Životní úroveň rodiče se posuzuje i s ohledem na to, jaký má příjem jeho nový manžel. Vzhledem k tomu, že vyživovací povinnost je stanovena též mezi manžely, musí soud brát v úvahu i toto hledisko. Jestliže tedy povinný rodič například nic nevydělává, ale je doma a stará se o domácnost či o další děti, neznamena to ještě, že mu nemůže být vyživovací povinnost stanovena. Nelze tedy stanovit výživné jen s ohledem na dosahovaný příjem povinného rodiče, který nemusí být žádný. Pokud jeho životní úroveň je s ohledem na výdělků jeho nového manžela vysoká, má i jeho dítě právo podílet se na této životní úrovni. Soud tuto životní úroveň musí zahrnout do hledisek při rozhodování o výživném¹⁰⁸. Stejně tak musí být do životní úrovně povinného rodiče zahrnuto podle judikatury též to, pokud se na společném uhrazování potřeb rodiny podílí i partner rodiče, žijící s ním ve společné domácnosti¹⁰⁹.

Jednoduché též není posouzení otázky, jak hodnotit situaci, kdy povinný nemá žádný příjem, ale je vlastníkem jiného majetku, a to zejména nemovitosti. V této souvislosti má soud zjišťovat, jaké veškeré možnosti výnosu z tohoto majetku by mohly být dosaženy, zda se

---

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu č. II. ÚS 1619/07 ze dne 1.2.2008

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu č. I. ÚS 527/06 ze dne 7.3.2007

povinný snaží, kromě získání práce, také získat z tohoto majetku nějaký výnos, ať už pronájmem či možným prodejem¹¹⁰. Teprve po zhodnocení veškerých okolností by měl soud posoudit, zda je stanovení výživného na místě a v jaké výši by mělo být určeno. Stejně tak, jestliže je povinný rodič nezaměstnaný, nemá žádný majetek ani příjmy, je třeba vždy posuzovat jeho snahu zaměstnání získat, spolupráci s Úřadem práce, zda je u něj evidován, možnost uplatnění v jeho oboru, existenci pracovních míst v jeho oboru, a to i v jiném místě atd. Posuzování této situace není jednoduché a vyžaduje pečlivé zhodnocení soudem. Pokud například povinný rodič nemá žádný majetek a příjem má pouze ze sociálních dávek, nebude namísto rozhodně zvýšení výživného¹¹¹.

Posuzovat schopnosti, možnosti a majetkové poměry je nutné též v souladu se společným ustanovením § 96 odst. 1 ZoR, a to zejména věty druhé, která stanoví povinnost soudu zkoumat, „*zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, nebo zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika*“. Pokud dojde ke změně zaměstnání za méně výhodné, musí soud zkoumat vždy důležitost důvodu, pro který se tak stalo. Významný z tohoto pohledu může být například zdravotní problém, ztráta kvalifikace, organizační změny u zaměstnavatele, změna bydliště.¹¹² Měla by být vždy posuzována závažnost a důvody těchto změn, případně i četnost. Pokud bude povinný měnit například zaměstnání či bydliště opakovaně zjevně pro to, aby se vyhnul vyživovací povinnosti, nemůže to jít k tíži oprávněného dítěte. Stejně tak, pokud bude rodič nepřiměřeně riskovat (např. investovat s nejistým výdělkem) a dojde ke snížení jeho majetku, nebo naopak nedojde ke zvýšení majetku z jeho viny (např. při odmítnutí dědictví či daru), nemá být na tuto změnu brán ohled při stanovení rozsahu výživného.

Pokud je povinný rodič ve vazbě, nebo výkonu trestu odnětí svobody, záleží na tom, pro jaký trestný čin a na jakou dobu je odsouzen. Pokud jde o trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196 TrZ), ale také například o trestný čin týrání svěřené osoby (§198 TrZ), vychází soud z možností schopností a majetkových poměrů, jaké měl povinný před vzetím do vazby či před nastoupením trestu odnětí svobody¹¹³, pokud nedošlo k jiné změně poměrů (z jiných důvodů). Stejně tak se bude vycházet z poměrů před vazbou či trestem, pokud trvají velmi krátkou dobu. Domnívám se, že by takto měla být posuzována i kritéria pro určení rozsahu vyživovací povinnosti v případě dalších trestných činů týkajících se dítěte, jako například

---

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu č. IV. ÚS 244/03 ze dne 8.4.2004

¹¹¹ Rozhodnutí KS Ústí n.L. č. 10 Co 578/2004 ze dne 15.9.2004

¹¹² Rozhodnutí NS ČR č. 8 Cz 23/69 ze dne 20.8.1969

¹¹³ Rozhodnutí KS Ústí n. L. č. 11 Co 507/97 ze dne 23.1.1998

trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby dle § 195 TrZ a ohrožování výchovy dítěte dle § 201 TrZ. Původně bylo judikováno, že pokud byl povinný odsouzen pro jiný trestný čin, je třeba vycházet mimo majetkových poměrů z jeho výdělečných možností ve výkonu trestu odnětí svobody, či vazbě¹¹⁴ a posoudit objektivní možnosti výdělku. Tento názor byl prolomen nálezem ústavního soudu č. IV. ÚS 1181/07 ze dne 6.2.2008, ve kterém se praví, že pokud nemá povinný možnost platit výživné z důvodu svého úmyslného jednání, pro které byl odsouzen, nemá to jít k tíži dítěte. Otázkou je samozřejmě možnost vymáhání výživného (dále v kapitole 3.1.5. této práce).

V případě, že dojde k úpadku povinné osoby dle insolvenčního zákona (z.č. 182/2006 Sb.), též by to nemělo jít k tíži oprávněného dítěte. Je dáno přímo zákonem, že se řízení o výživném nezletilého dítěte zásadně nepřerušuje. Lze mít též za to, že i podle nového insolvenčního zákona se v tomto řízení nemění okruh účastníků¹¹⁵.

Ve společných ustanoveních k výživnému je též uvedeno, že má soud přihlídnout k *odůvodněným potřebám oprávněného* (§ 96 odst. 1, první věta ZoR), tedy dítěte. Odůvodněné potřeby dítěte posuzujeme podle jeho věku, zdravotního stavu, míry fyzické a duševní zralosti, zájmů, nadání, zálib, druhu vzdělání a přípravy na budoucí povolání, způsobu jeho života (zda žije s rodiči či nikoliv) atd. Pokud jde o věk dítěte, jsou jeho potřeby v každém životním období rozdílné. Zpravidla lze z tohoto pohledu rozlišit časová období kojence (odůvodněnými potřebami je i pořízení tzv. výbavičky), batolete (např. pořízení hraček, či placení osoby, která dítě hlídá), docházky do mateřské školy (např. hrazení nákladů za docházku do mateřské školy), základní a střední školy (náklady spojené se školou, úhrada zájmů a dalšího vzdělávání) a poté potřeby zletilého dítěte (zpravidla náklady spojené s přípravou na budoucí povolání, školné apod.). Do odůvodněných potřeb je dále třeba zahrnout i jednorázové potřeby, které se vyskytují nepravidelně, jako například náklady na dětský tábor, školu v přírodě, pořízení sportovního vybavení, náklady na zdravotní pomůcky atp. (blíže viz výklad v bodu 2.1.3. této práce). Nicméně v jednom rozhodnutí odůvodnil soud schválení dohody rodičů o výživném i tím, že se dohoda schvaluje s tím, že se otec zavázal nad rámec výživného hradit i další mimořádné náklady. Ty tedy tento soud nezahrnul do výše výživného, jak měl.¹¹⁶ Vzhledem k tomu, že by měly být tyto nepravidelné potřeby zahrnuty do celkové výše výživného, nemůže dojít na základě jejich pozdějšího výskytu ke zvýšení

---

¹¹⁴ Stanovisko NS ČR č. Cpj 228/81 ze dne 10.5.1981

¹¹⁵ Usnesení NS ČR č. 30 Cdo 2336/2004 ze dne 28.2.2006

¹¹⁶ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6, sp.zn. 39P 14/2010

výživného pouze z tohoto důvodu¹¹⁷. Tato situace by mohla nastat pouze v případě, že by se například zdravotní stav dítěte výrazně zhoršil a tyto změněné poměry by odůvodňovaly zvýšení výživného. Není vůbec jednoduché posoudit odůvodněnost všech těchto jednotlivých potřeb. Odůvodněné potřeby dítěte jsou závislé a úměrné schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům rodičů, a v této souvislosti by též měly být posuzovány. Můžeme za ně tedy považovat pouze potřeby, které odpovídají kritériím na straně rodiče¹¹⁸. Při posuzování soudem je třeba posoudit jednotlivé potřeby každého dítěte individuálně a odděleně, takže konkrétní výše výživného se podle posuzovaných kritérií bude lišit, i když jde například o sourozence. Není tedy možné výživné pro více dětí stanovit jednou částkou.

Pokud má dítě vlastní příjem, záleží na tom, jaký je jeho charakter. Pokud se jedná o příjem příležitostný, například z brigád v době školních prázdnin, nemá to vliv na výši výživného stanoveného rodiči. Dostává-li dítě stipendium na studium, může k tomu být přihlédnuto, pokud se nejedná o stipendium prospěchové. Jestliže má dítě příjmy z výnosu ze svého majetku, stanoví zákon výslovně možnost použití tohoto majetku nejprve na jeho výživu a poté přiměřeně i pro potřebu rodiny (§ 37a odst. 2 ZoR). Neplatí to však pro použití výživného – z výživného tedy nelze přiměřeně uspokojovat i potřeby rodiny, protože má osobní charakter¹¹⁹.

Dalším z kritérií pro určování rozsahu vyživovací povinnosti je hledisko, *osobní péče o dítě* (§85 odst. 3 věta první ZoR) a hledisko *péče o společnou domácnost*, žijí-li rodiče spolu. K tomu blíže viz výše bod 3.1.3 této práce. Kritérium osobní péče se nebere v úvahu za situace, kdy dítě tuto osobní péči nepotřebuje (například nebydlí u rodičů, je vychováváno v ústavu nebo u pěstouna, studuje na škole v jiném místě a bydlí samostatně). Péče o společnou domácnost je brána v úvahu naopak i v případě, kdy dítě bydlí jinde, ale rodiče žijí ve společné domácnosti.

Jako první a základní kritérium, které se při stanovení výše výživného posuzuje, je výše příjmu rodiče. V případě, že je rodič zaměstnaný v pracovním poměru, nebývá zjištění příjmů zpravidla složité. Soud vychází z právních předpisů (např. zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce – ZPr, nařízení vlády č. 567/2006 Sb. o minimální mzdě, zákon č. 236/1995 Sb. o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a

---

¹¹⁷ Rozhodnutí KS Hradec Králové č. 13 Co 588/94 ze dne 21.12.1994 (pramen Výživné a příspěvek na mimořádné výdaje, Právní rozhledy č. 8/1996 str. 374) zdroj ASPI

¹¹⁸ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 73

¹¹⁹ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 403 s.

některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu) a vyžádá si zároveň zprávu od příslušného zaměstnavatele o výši mzdy, platu nebo odměně z dohody o provedení práce či pracovní činnosti konkrétního zaměstnance dle ustanovení §§ 109 – 112 ZPr. Pokud jde o zaměstnání, při kterém bývá získávána určitá nepravidelná odměna neposkytovaná zaměstnavatelem, ale například klienty zaměstnavatele, bylo judikováno¹²⁰, že toto tzv. spropitné nemůže být považováno za další příjem pro účely zjišťování možností povinného, i když jej povinný vzhledem ke svému zaměstnání obvykle dostává. Je ale potřeba posoudit konkrétní situaci a zjistit zda povinný toto spropitné skutečně dostává a jaký to má vliv na jeho majetkové poměry¹²¹. Pro určení výše příjmu povinného rodiče je třeba vzít v úvahu jeho celkový příjem a to i s ohledem například na dávky podle zákonů o sociálním zabezpečení¹²². Těmi jsou zejména zákon č. 100/1988 Sb. v platném znění o sociálním zabezpečení, který upravuje mimo jiné sociální péči a nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných, dále zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění, který upravuje mimo jiné nemocenské, peněžitou pomoc v mateřství, ošetřovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, dále zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který upravuje mimo jiné starobní důchod, invalidní důchod, vdovský a vdovecký a sirotčí důchod, a dále zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře, který upravuje přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, dávky péstounské péče, porodné a pohřebné. K těmto příjmům povinného rodiče soud přihlíží ovšem jen v případě, že se nejedná o plnění účelově určené nebo o plnění, které je náhradou za určitou škodu či újmu¹²³, jako například pohřebné, porodné nebo některá plnění od pojišťoven.

Pokud rodič není zaměstnaný v pracovním poměru, nebývá již zjištění jeho příjmů tak jednoduché. Zákon stanoví ve svém ustanovení § 85a odst.1 věta první ZoR povinnost rodiči, který má *příjmy z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmů, prokázat soudu své příjmy, předložit podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit soudu zjistit i další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle zvláštních předpisů*. Příjmem z jiné než závislé činnosti, který podléhá dani z příjmů, je podle ust. § 3 odst. 1 z.č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen DPř) příjem z podnikání (zemědělská činnost, vodní a lesní hospodářství, živnost, podnikání dle zvláštních předpisů, podíl ve

---

¹²⁰ Rozhodnutí KS Ústí n. Labem, č. 10 Co 652/2003, ze dne 24.11.2003, zdroj ASPI

¹²¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 82

¹²² Nález Ústavního soudu č. I. ÚS 527/06 ze dne 7.3.2007 (Sb.n.u.US č. 44/2007 str. 549), zdroj ASPI „Uvedené dávky státní sociální podpory totiž zcela jistě navyšují příjem matky, který krajský soud redukoval toliko na její příjem ze závislé činnosti“

¹²³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 87

veřejné obchodní a komanditní společnosti - § 7 odst. 1 DPř) a z jiné samostatné výdělečné činnosti (příjmy z práv k průmyslovému či jinému duševnímu vlastnictví, z autorských práv, z výkonu nezávislého povolání, znalců, tlumočnicků, insolvenčních správců - § 7 odst. 2 DPř), příjem z kapitálového majetku (podíly na zisku u společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti, tiché společenství, různé úroky, spoření, plnění z pojištění - § 8 DPř), příjem z pronájmu (nemovitých i movitých věcí - § 9 odst. 1 DPř) a ostatní příjem dle § 10 odst. 1 DPř, při kterém dochází k navýšení majetku (za příležitostnou činnost či pronájem, za různé převody, různé podíly, ceny, výhry, sázky apod.). Je na rodiči, jak prokáže své příjmy. Zpravidla se tak děje předložením daňového přiznání, účetnictví, účetní závěrky či peněžního deníku, tj. předložením zákonem vyžadovaných podkladů pro zhodnocení majetkových poměrů. Dále například oznámením čísla účtu a peněžního ústavu, u kterého je účet veden, výslechem svědků, jeho vyjádřením, tj. rodič umožní zjistit další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí apod. Předložením těchto dokladů nedochází k porušení práv a svobod dle Listiny¹²⁴ neboť soud nemá jinou možnost, než posoudit tyto možnosti a schopnosti osoby k výživě povinné právě z těchto dokumentů¹²⁵. Soudy mohou žádat na příslušných finančních úřadech dle ustanovení § 24 odst. 6 písm. c) z. č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků, poskytnutí údajů o základu daně z příjmů, z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, z kapitálového majetku, z pronájmu a ostatních příjmů fyzické osoby pro účely rozhodnutí o výživném. Je však třeba podotknout, že tyto údaje nemusí odpovídat dosahovaným příjmům, ať už pro úmyslné nebo neúmyslné zkeslování účetnictví. Mohou však být vyžadovány bez ohledu na to, o jakou vyživovací povinnost se jedná (dříve pouze pokud šlo o nezaopatřené dítě¹²⁶).

Pro případ, že rodič nesplní svou povinnost prokázat své příjmy, stanoví zákon o rodině v ustanovení § 85a odst. 1 věta druhá ZoR, nevyvratitelnou právní domněnku, která stanoví, že se pro tento případ *má za to, že jeho průměrný měsíční příjem činí 12,7násobek životního minima jednotlivce*. Tato podmínka je spojena pouze s nesplněním povinnosti prokázat své příjmy. Pokud rodič tuto svou povinnost splní v dostatečné míře a soudu se přesto toto prokázání zdá nevěrohodné, vezme též v úvahu jeho vyživovací možnosti za

---

¹²⁴ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, jako součásti ústavního pořádku České republiky

¹²⁵ Usnesení ústavního soudu č. I. ÚS 51/97, ze dne 3.2.1998 (č. 9/1998, Sb.n.u.US č. 10/1998 str. 367), zdroj ASPI

¹²⁶ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 417 s.

přihlédnutí k jeho zjevně nevyužívaným schopnostem¹²⁷. Složitě bude též posuzování výdajů v tom smyslu, zda byly vynaloženy za účelem zajištění či rozšíření podnikání, což soud může zjistit zpravidla z peněžního deníku¹²⁸. Použit je možno uvedenou právní domněnku jak pro určování rozsahu výživného k dětem nezletilým, tak k dětem zletilým. Dále je možné ji aplikovat také pro výživné mezi předky a potomky. V tomto případě ale pouze pokud jde o výživné pro děti nezletilé (§ 88 odst. 3 ZoR). Pro jiné druhy vyživovacích povinností tento odkaz upraven není. Lze mít tedy za to, že stanovení příjmů v těchto případech nevyvratitelnou právní domněnkou, dle ustanovení § 85a odst.1 věty druhé ZoR, použít nelze. Životní minimum stanoví zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu (ŽivMin), v platném znění ve svém § 2 na 3.126,- Kč měsíčně pro jednotlivce, tj. pro osobu posuzovanou samostatně, nikoliv s osobami dalšími podle § 4 tohoto zákona. Pokud se osoby posuzují společně, jsou částky životního minima odstupňovány podle pořadí osob (§3 ŽivMin). Tato částka se mi nezdá přehnaně vysoká, do té míry, aby nutila rodiče podnikatele příjmy prokazovat. Domnívám se, že značný počet jich raději nebude prokazovat příjmy, aby zákonná právní domněnka nastoupila, neboť jejich skutečné příjmy budou nepoměrně vyšší. Proto by dle mého měla být stanovena částka vyšší nebo by soud měl údaje o příjmu sám více zjišťovat, využívat například znalecké posudky, vyžadovat si informace od správce daně a teprve poté, co se mu nic takového nepodaří, měla by nastoupit tato domněnka.

3.1.5. *Rozhodování o výživném*

Jak již bylo shora uvedeno, ve většině případů je výživné plněno dobrovolně a bez problémů. Jestliže tomu tak není, je třeba rozhodnutí soudu. Zákon v určitých případech stanoví soudu povinnost rozhodnout o výživném, s některými řízeními je spojeno rozhodování o výživném obligatorně a v jiných případech je třeba pro rozhodnutí soudu návrhu oprávněné osoby. Řízení ve věcech výživného upravuje zákon o rodině (§§ 25, 26, 50, 86, 99) a občanský soudní řád (§§ 79 a násl. a v případě nezletilých §§ 176 a násl.)

Soud je povinen upravit rozsah vyživovací povinnosti, případně schválit dohodu rodičů o výši výživného, dle ustanovení § 86 odst. 1 ZoR v případě, že rodiče nezletilého dítěte nežijí spolu. Toto ustanovení se tedy týká pouze dětí nezletilých a zároveň je nerozhodné, zda jsou rodiče manželé či nikoliv. Rozhodné je, zda spolu rodiče žijí nebo ne. Protože se jedná o děti nezletilé, vztahují se na toto řízení ustanovení OSŘ týkající se řízení ve věcech péče o nezletilé (§§ 176 a násl. OSŘ). Nezletilému dítěti je poskytnuta zvýšená

¹²⁷ Rozhodnutí Městského soudu Praha, č. 16 Co 492/99, ze dne 7.12.1999, zdroj ASPI

¹²⁸ Rozhodnutí KS Ostrava, č. 10 Co 361/95, ze dne 28.4.1995

ochrana. Specifika tohoto řízení, která budou rozebrána níže, berou v úvahu zvýšenou měrou zájem dítěte. Jedná se o dvě právní situace. Jednak jde o rozhodování o výchově a výživě pro dobu před rozvodem manželství (§ 86 a 50 ZoR) a poté o rozhodování pro dobu po rozvodu manželství (§ 25 a 26 ZoR). V souladu s hospodárností řízení (§112 OSŘ) lze tato řízení spojit.

Soud je oprávněn rozhodnout i bez návrhu, a to dle ust. § 50 ZoR i v případě, pokud se rodiče nezletilého dítěte, kteří spolu nežijí, nedohodnou o úpravě výchovy a výživy. Není v tomto případě rozhodné, zda jsou rodiče manžely nebo nejsou. Musí být splněny zároveň obě dvě podmínky, tedy podmínka, že rodiče spolu nežijí a podmínka, že se rodiče nedohodnou o výchově a výživě. Pak soud rozhodne, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu. Na rozhodnutí o výchově zpravidla závisí rozhodnutí o výživě, neboť výživné je většinou vyměřováno ve vyšší míře rodiči, který dítě ve výchově nemá. Může nastat situace, kdy rodiče dítěte spolu nejsou oddáni, nežijí spolu a o výchově a výživě dítěte jsou sice dohodnuti, ale tato dohoda není schválena soudem (§26 odst.3 ZoR). Dle odborné literatury¹²⁹ tato dohoda nevyžaduje ke své platnosti schválení soudem. Soud by měl v tomto případě rozhodovat o výchově a výživě pouze v případě, že tato dohoda rodičů není v souladu se zájmy dítěte, a to na základě a v souladu s ustanovením § 99 ZoR. První podmínka spolužití rodičů není porušena například tím, že manželé mají odlišné bydliště, ani tím, když se jeden z nich po určitou dobu zdržuje mimo společnou domácnost (např. z důvodů studijních či pracovních). Zároveň bylo judikováno, že obnovení společného soužití rodičů má za následek neúčinnost rozhodnutí o výchově a výživě dle ust. § 50 ZoR a je důvodem k zastavení řízení o výkonu rozhodnutí. Pokud by poté opět rodiče přestali žít spolu, muselo by být o výchově a výživě rozhodnuto v novém řízení¹³⁰.

V případě rozvodu manželství musí být o výchově a výživě nezletilých dětí pro dobu po rozvodu pravomocně (§25 ZoR) rozhodnuto před rozhodnutím o rozvodu manželství (§26 odst. 1 ZoR) nebo musí být soudem schválena dohoda rodičů (§26 odst. 3 ZoR). Rozhodování o výživném souvisí úzce s rozhodnutím o výchově dítěte. Pokud je dítě svěřeno do výchovy jednomu z rodičů, stanoví soud výživné v penězích zpravidla pouze rodiči druhému. Soud ale může dítě svěřit také do společné nebo střídavé výchovy obou rodičů, pokud je to v zájmu dítěte a pokud tak budou lépe zajištěny jeho potřeby (§26 odst. 2 ZoR). V případech společné či střídavé výchovy sice nic nebrání stanovení výživného, ale jde o situace, kdy se rodiče

---

¹²⁹ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 234 s.

¹³⁰ Stanovisko NS ČR č. Cj 228/81 ze dne 10.5.1981, zdroj ASPI

dohodnou na výchově dětí. Měli by být tudíž schopni dohodnout se i o výživě. Ze zákonného spojení rozhodování o výchově a výživě vyplývá nemožnost schválit dohodu rodičů o výchově, a o výživě poté rozhodovat. Soud může dítě svěřit také do výchovy jiné fyzické osoby dle ust. § 45 ZoR či do pěstounské péče dle ust. § 45a a násl. ZoR či dokonce nařídít ústavní výchovu dle ust. § 46 ZoR a stanovit výživné oběma rodičům.

Další případ, kdy musí soud upravit rozsah vyživovací povinnosti, nastává v okamžiku, kdy rodiče nezletilého dítěte spolu sice žijí, ale jeden z nich dobrovolně svou povinnost k nezletilému dítěti neplní (§86 odst. 2 ZoR). I v tomto případě může soud schválit dohodu rodičů. Pokud spolu rodiče dítěte žijí, nemusí soud dle judikatury rozhodovat zároveň o výchově dítěte¹³¹, neboť se většinou v tomto případě podílí na výchově dítěte oba rodiče. Soud tedy určí rozsah vyživovací povinnosti rodiči, který dobrovolně a včas svou vyživovací povinnost k nezletilému dítěti neplní, a stanoví splatnost výživného k rukám druhého z rodičů.

Návrh k soudu je třeba podat v případě výživného zletilých dětí. Vzhledem k tomu, že se nejedná o nezletilého, neuplatní se již v tomto případě specifika řízení ve věcech péče o nezletilé. K tomu, aby soud o tomto výživném rozhodoval, je mimo jiné třeba návrh zletilého dítěte. Jedná se tedy o sporné řízení, přičemž návrh musí splňovat veškeré náležitosti. Musí v něm být uveden požadavek od kdy a v jaké výši je výživné požadováno, a soud je návrhem vázán. Soud tedy nemůže přisoudit více, ani zhojit případné jeho nedostatky. Místně příslušný je obecný soud odpůrce, dle ustanovení § 85 OSŘ, a věcně příslušný je okresní soud, dle ustanovení § 9 odst. 1 OSŘ. V souladu s ustanovením § 36a odst. 2 OSŘ rozhoduje samosoudce a to formou rozsudku (§152 OSŘ).

Pokud dítě nabude zletilosti v průběhu řízení o určení vyživovací povinnosti dle ustanovení § 50 a § 86 odst. 1 a 2 ZoR, je druhý rodič nadále účastníkem řízení, pokud jde o výživné za dobu nezletilosti¹³². Zletilé dítě však nadále vystupuje v řízení samo a k jeho rukám též soud určí splatnost výživného i za dobu nezletilosti. Soud, který začal jednat ve věcech péče o nezletilé, rozhodne o vyživovací povinnosti i za dobu zletilosti tohoto dítěte¹³³. Soud musí vždy rozhodnout o výživném do doby nabytí zletilosti dítěte, i když se například zletilé dítě s povinným rodičem o výživném po dosažení zletilosti dohodne¹³⁴.

---

¹³¹ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 423 s.

¹³² Rozsudek Městského soudu v Praze 9 Co 3/74 ze dne 9.1.1974 (R 18/1975 civ.)

¹³³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Cpj 289/82 ze dne 29.3.1983

¹³⁴ Nález Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 564/07 ze dne ze dne 19.2.2008 (37/2008 USn.)

Jestliže dítě nabude zletilosti před zahájením řízení o rozvod svých rodičů, soud zastaví řízení o úpravě jeho poměrů pro dobu po rozvodu a případné výživné tak musí dítě uplatnit samostatným návrhem. Pokud již bylo řízení o rozvod rodičů zahájeno a dítě nabylo zletilosti poté, je zde sice ze zákona pravomocné rozhodnutí o úpravě jeho poměrů, nemohou však již nastat účinky části výroku týkající se výchovy dítěte. Dle literatury¹³⁵ nemohou nastat ani účinky závislého výroku týkajícího se výživy. Zletilé dítě tak musí uplatnit právo na výživné vlastním návrhem. Podle právní úpravy před novelou zákona o rodině zákonem č. 91/1998 Sb., neztrácelo účinnost rozhodnutí týkající se vyživovací povinnosti pro nezletilé dítě pro dobu po rozvodu manželství rodičů ani v případě nabytí zletilosti dítěte v průběhu řízení o rozvodu. S řízením o rozvod manželství do této novely bylo spojeno řízení o úpravu poměrů manželů k nezletilým dětem z jejich manželství pro dobu po rozvodu (ustanovení § 113 odst. 1 OSŘ platné před novelou z.č. 91/1998 Sb.). V praxi to znamenalo, že poměry dětí nebyly upraveny do té doby, než nabyl právní moc závislý výrok o rozvodu manželství a naopak¹³⁶. V některých zahraničních právních úpravách se rozhoduje o úpravě poměrů k dětem až po zklidnění vztahů mezi rozvedenými manžely¹³⁷. Z důvodu zajištění ochrany zájmů dětí nepovažují tento způsob za lepší.

Obligatořně je spojeno řízení o výchově a výživě nezletilého dítěte s řízením o určení otcovství (§ 113 OSŘ). Pokud tedy soud rozhoduje o určení otcovství, musí vždy rozhodnout zároveň o výchově a výživě. Není podstatné, zda to bylo v návrhu na zahájení řízení navrženo. Soud též nesmí vyloučit tyto věci k samostatnému řízení. Řízení o určení otcovství může být zahájeno na návrh dítěte, matky nebo muže, který o sobě tvrdí, že je otcem (§54 odst. 1 ZoR). Účastníkem řízení je žalobce a žalovaný (§ 90 OSŘ). Spojené řízení o výchově a výživě spadá do druhu řízení, která mohou být zahájena i bez návrhu. Jeho účastníky jsou dle ust. § 94 odst. 1 OSŘ všichni ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno (tedy matka, dítě a muž, o jehož otcovství se jedná). Obligatořní spojení těchto řízení je odůvodňováno tím, že pokud musí být otcovství určováno soudním rozhodnutím, nejsou zároveň plněna dobrovolně práva a povinnosti tohoto rodiče k dítěti a je tedy třeba soudního rozhodnutí¹³⁸. Řízení o výchově a výživě tedy není obligatořně spojeno s řízením o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů ani s řízením o popření otcovství. V těchto

¹³⁵ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 425 s.

¹³⁶ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 89 s.

¹³⁷ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 89 s.

¹³⁸ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 768 s.

případech se postupuje samostatným řízením podle ust. § 176 a násl. OSŘ. Zároveň platí, že pokud rodiče dítěte spolu žijí, není třeba upravit zároveň otázku výchovy. Naopak pokud rodiče dítěte spolu nežijí, stanoví soud zároveň, komu bude dítě svěřeno do výchovy. Spojení řízení se týká pouze výchovy a výživy dítěte. Další otázky ve věcech péče o nezletilé musí být rozhodnuty v samostatném řízení, které soud může zahájit i bez návrhu. Rodiče se mohou též o výchově a výživě dítěte dohodnout. Soud pak jejich dohodu schválí, pokud je v zájmu dítěte. Jestliže dojde k zamítnutí žaloby o určení otcovství nebo k zastavení řízení o určení otcovství dle § 108 OSŘ z důvodu souhlasného prohlášení rodičů, nebo k nezrušitelnému osvojení dítěte či z jiného důvodu, soud zastaví též řízení o výchově a výživě. To neplatí v případě, pokud domněnka otcovství svědčí žalovanému či žalovaný nezrušitelně osvojil.¹³⁹

Vyživovací povinnost rodičů k dítěti musí být ze zákona upravena soudem také vždy, když se rozhoduje o umístění dítěte do ústavní nebo ochranné výchovy (§103 ZoR). Zákonem je podle současné právní úpravy odděleno výživné, na které má právo dítě, a platba na které má nárok příslušný Ústav podle zvláštního právního předpisu. Zatímco výše výživného není stanovena konkrétní částkou, výše platby je limitována právním předpisem. O výživném rozhoduje soud a o platbě je rozhodováno ve správním řízení. Výživné je soukromoprávního charakteru, platba vyplývá z veřejnoprávních právních předpisů. Při stanovení výše výživného má soud výši této platby ale zohlednit. Zároveň platí všechna hlediska, která má soud brát v úvahu při stanovení výživného i v jiných případech. Výživné má být stanoveno, pokud potřeby nezletilého převyšují platbu Ústavu a odůvodňují to též schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů. Výživné může být použito také na tvorbu úspor, zohledňuje se životní úroveň každého z rodičů, a naopak nelze přihlížet k osobní péči a péči o společnou domácnost. Má se za to¹⁴⁰, že řízení o vyživovací povinnosti rodičů k dítěti by mělo být zahájeno teprve po právní moci rozhodnutí soudu o ústavní nebo ochranné výchově, po umístění dítěte do tohoto zařízení a po stanovení platby podle zvláštního právního předpisu. Je to zejména z toho důvodu, že realizací ústavní nebo ochranné výchovy se ve většině případů změní poměry, které by znovu odůvodňovaly změnu rozhodnutí o výživném. Pokud by dítě bylo umístěno do kolektivního zařízení dříve, například na základě předběžného opatření dle ustanovení § 76a OSŘ, mohl by soud rozhodnout ve věci výživného zároveň s rozhodováním o umístění dítěte do kolektivního zařízení. Jako předběžnou by si pak posoudil otázku výše platby tomuto ústavu. Je třeba zmínit, že neplacení výživného na dítě

¹³⁹ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 746 s.

¹⁴⁰ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 490 s.

umístěné v kolektivním zařízení po dobu nejméně šesti měsíců, je jednou z podmínek pro rozhodnutí soudu o kvalifikovaném nezájmu o dítě, pro možnost osvojitelnosti dítěte třetí osobou (§ 68 odst.1 písm. a) ZoR).

Případ tzv. legální cesse je upraven v ustanovení §45d odst. 1 ZoR. Nárok na výživné pro dítě, určené rozhodnutím soudu, přechází na stát, pokud dítěti náleží příspěvek na úhradu potřeb¹⁴¹. Jde o případ, kdy je dítě svěřeno soudem do pěstounské péče. Soud uloží rodičům, či jiným povinným osobám, výživné platit státu, respektive státnímu orgánu, který vyplácí příspěvek na úhradu potřeb dítěte formou dávek¹⁴² pěstounovi. Dítěti náleží rozdíl mezi výživným a příspěvkem a tento rozdíl je vyplácen k rukám pěstouna. Pokud dítě splňuje podmínky pro vyplácení příspěvku na úhradu jeho potřeb i po dosažení zletilosti (nezaopatřenost, trvalé spolužití ve společné domácnosti s bývalým pěstounem, společné uhrazování nákladů), je vyplácen příspěvek i rozdíl do výše výživného přímo k rukám dítěte.

Soud může (§§ 28 a 99 ZoR, § 163 odst. 2 OSŘ) i bez návrhu změnit dohody či soudní rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě, pokud se změní poměry (viz výše kapitola 2.1.8. této práce). Jestliže je dítě zletilé, je to možné pouze na návrh. Změna poměrů musí být závažnějšího rázu. Pokud by šlo o pouze dočasnou jednorázovou potřebu výdajů, nebo pokud by se dočasně snížil příjem povinného, nebylo by to důvodem pro změnu rozhodnutí. Při rozhodování o zvýšení, snížení či zrušení výživného musí soud v první řadě porovnat poměry, které byly v době předcházejícího rozhodnutí o výživném a posoudit, jaké jsou poměry nyní, a zda odůvodňují změnu vyživovací povinnosti. V této situaci soud vychází ze spisu týkajícího se předcházejícího řízení o výživném¹⁴³. V případě návrhu na změnu výživného v případě nezletilých dětí se použijí ustanovení týkající se řízení ve věcech péče o nezletilé. V návrhu je třeba (pokud není řízení zahájeno bez návrhu) uvést veškeré známé skutečnosti, a to zejména ty, které mají dokládat změnu poměrů. Bude v něm tedy zpravidla uváděno, do jaké míry se zvýšily náklady na dítě (změna školy, další aktivity, nemoc atp.); zda a jak se změnila situace na straně povinného rodiče (zvýšení či snížení příjmu, majetek atp.); jakým způsobem se na výživě podílí rodič, který návrh podává (případně změna finanční a majetkové situace na jeho straně); do jaké míry se povinný rodič o dítě zajímá, zda mu hradí něco nad rámec výživného (dárky, zájmy atp.) a zda a jak se podílí na jeho výchově (zda dodržuje pravidelný styk s nezletilým atp.). Všechna tato tvrzení (což platí pro jakýkoliv

---

¹⁴¹ § 37 a 38 z. č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

¹⁴² § 36 z. č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře

¹⁴³ Lužná, R. Zvýšení výživného pro nezletilé děti. Právo a rodina. č. 12/2008, 16 s.

návrh k soudu) je samozřejmě nutné doložit, a to zejména doklady o zaplacení, výpisy z účtů, různými potvrzeními, výpisy z veřejných rejstříků a dalšími dostupnými důkazy.

Navrhovatel ve věcech určení či zvýšení výživného je osvobozen od povinnosti platit soudní poplatek (§ 11 odst. 2 písm. c) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích - SoP). Osvobozena ale není osoba povinná, která navrhuje snížení nebo zrušení výživného. Soudní poplatek se neplatí též v případě řízení o vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí (ať zletilých či nezletilých), neboť je řízení osvobozeno od soudního poplatku na základě ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) SoP.

3.1.5.1. Řízení ve věcech péče soudu o nezletilé

V řízení ve věcech péče soudu o nezletilé nejde o spor dvou procesních stran. Svoji povahou jsou to řízení nesporná, která lze zahájit i bez návrhu (ex offa) a z toho pro ně vyplývají další specifika. Hlavní důraz je dán na nejlepší zájem nezletilého dítěte s ohledem na ochranu jeho práv. Zákon vyjmenovává případy péče soudu o nezletilé demonstrativně ve svém ust. § 176 odst. 1 OSŘ. Ve vyjmenovaných věcech soud rozhoduje rozsudkem a v ostatních věcech usnesením (§176 odst. 2 OSŘ). Ve věcech péče o nezletilé je kromě občanského soudního řádu též třeba vycházet z Úmluvy o právech dítěte (104/1991 Sb.) a z Evropské úmluvy o výkonu práv dětí (54/2001 Sb.m.s.), které budou dále zmíněny v části 5. této práce.

Věcně příslušný k řízení je, dle § 9 odst. 1 OSŘ, okresní soud. Místní příslušnost soudu je určena podle bydliště nezletilého (§ 88 písm. c OSŘ). Bydliště nezletilého je dáno dohodou rodičů nebo rozhodnutím soudu, případně jinými rozhodujícími skutečnostmi. Pokud se rodiče dítěte nedohodnou, rozhoduje o bydlišti dítěte ten z rodičů, který má dítě ve výchově. Soud rozhoduje o bydlišti zpravidla v případech svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby, pěstounské péče či ústavní výchovy. Jestliže nastane situace, kdy místně příslušný soud není znám nebo nemůže včas zakročit, je dána možnost zakročit soudu, v jehož obvodu se nezletilý zdržuje (§ 177 odst. 1 OSŘ). Zákon tak chrání zájem dítěte na rychlosti rozhodování. Zároveň je však soud, který takto zakročil, povinen postoupit věc soudu příslušnému, jakmile je to možné (pokud pominou skutečnosti, které zapříčinily rozhodování jiného soudu). Zásadně rozhoduje ve věci vždy soud, jehož příslušnost byla určena v době zahájení prvního řízení (§11 odst. 1 OSŘ). Místní příslušnost soudu je tak určována pouze pro první úkon soudu a zůstává, i kdyby se změnila podmínky jejího určení¹⁴⁴. Jestliže se

---

¹⁴⁴ Usnesení KS Brno č. 4 Rodo 17/2004 ze dne 30.12.2004 (SbNS 13/2006) zdroj ASPI

okolnosti, podle kterých byla příslušnost soudu určena, změni, může být soudem příslušnost soudu přenesena na jiný soud pouze za podmínek uvedených v ust. § 177 odst. 2 OSŘ. Přenesení příslušnosti musí být v zájmu dítěte. Pokud tento jiný soud s přenesením příslušnosti nesouhlasí, rozhodne nadřízený soud, pokud již tato otázka nebyla rozhodnuta odvolacím soudem řešícím otázku přenesení příslušnosti. Oba soudy jsou tímto rozhodnutím vázány. Příslušnost ve věcech péče soudu o nezletilé nelze přenést ani na základě ustanovení § 12 odst. 2 OSŘ z důvodu vhodnosti¹⁴⁵, neboť se jedná o speciální úpravu k tomuto ustanovení¹⁴⁶. V případě, že nezletilé dítě nabude zletilosti, stane se příslušným obecný soud žalovaného a výlučná příslušnost dle ustanovení § 88 písm. c) OSŘ již nebude připadat v úvahu. Soud dosud příslušný bude rozhodovat o případném výživném za dobu nezletilosti. Stejně tak druhý z rodičů (případně jiná osoba, která dosud byla účastníkem řízení ve věcech péče o nezletilé) je účastníkem řízení týkajícího se výživného za dobu nezletilosti¹⁴⁷.

Soudní řízení je zahájeno dnem, kdy soudu došel návrh oprávněné osoby, nebo dnem, kdy soud vydal usnesení o zahájení řízení, například na základě podnětu. Okamžik zahájení řízení je kromě procesních souvislostí důležitý též pro stanovení počátku doby, od které lze zpětně přiznat výživné. Návrh je ve věcech výživného podáván ve třech vyhotoveních, kdy jeden exemplář je určen pro soud, druhý pro povinného rodiče a třetí pro opatrovníka zastupujícího zájmy dítěte. Měl by obsahovat označení soudu a účastníků, označení věci, které se týká, počet vyhotovení, seznam příloh a vylíčení rozhodujících skutečností. Dále by návrh měl obsahovat návrh petitu rozsudku, tedy formulaci toho, co je návrhem požadováno (jak již bylo zmíněno, soud není návrhem vázán v případě výživného pro nezletilé děti). V neposlední řadě by měl být návrh k soudu datován a podepsán.

Účastníci řízení ve věcech výživného pro nezletilé jsou navrhovatel a ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno (tzv. třetí definice účastníků v ust. § 94 odst. 1 OSŘ). Účastníkem je tedy zejména nezletilé dítě zastoupené kolizním opatrovníkem dle ust. § 37 ZoR a rodič (prarodič), na kterém je výživné požadováno. Dále je účastníkem také druhý rodič nebo jiná osoba, která má dítě svěřeno do výchovy. Navrhovatel, tedy osoba, která podala návrh na zahájení soudního řízení, je účastníkem řízení vždy do té doby, do kdy trvá tzv. věcná legitimace k podanému návrhu. Pokud soud zjistí, že se v řízení nejedná o právech a povinnostech navrhovatele, soud jeho účastenství ukončí, dle ust. § 94 odst. 4 OSŘ. Na druhou stranu soud přibere za účastníka řízení, dle ust. § 94 odst. 3 OSŘ, další osobu,

¹⁴⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, č. 28 Nd 275/2007, [C 5614] zdroj www.beck-online.cz

¹⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, č. 4 Nd 279/2009, [Výběr 2010/147] zdroj www.beck-online.cz

¹⁴⁷ Rozhodnutí NS ČR, č. 20 Cdo 1717/98, ze dne 23.9.1999 zdroj ASPI

pokud zjistí, že o jejích právech a povinnostech má být v řízení jednáno. V případech určení účastníků podle druhé a třetí definice je dle právní praxe¹⁴⁸ vyloučeno společenství účastníků (§ 91 OSŘ), tzv. hlavní intervence (§ 91a OSŘ), vedlejší účastenství (§ 93 OSŘ), přistoupení dalšího účastníka (§ 92 odst. 1 OSŘ) a záměna účastníka (§ 92 odst. 2 OSŘ).

Pokud se nejedná o řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, řídí se účastenství tzv. první definicí (§ 90 OSŘ), která označuje za účastníky žalobce (navrhovatele) a žalovaného (odpůrce). Ve všech věcech, kdy jde o výživné pro zletilé osoby, se tedy účastenství řídí podle tohoto ustanovení.

Účastníku řízení může být v souladu se zákonem (§ 76 odst. 1 OSŘ) též mimo jiné uloženo, aby platil výživné v nezbytné míře. Jedná se o předběžné opatření, kterým lze uložit povinnost platit před zahájením řízení v omezené míře, a zpravidla po stanovenou dobu, výživné. Může je nařídit předseda senátu, pokud je třeba zatímně upravit poměry účastníků, nebo pokud je obava, že by mohl být ohrožen výkon rozhodnutí (§74 odst.1 OSŘ). Možnost uložit toto předběžné opatření se nevztahuje pouze na nezletilé, ale i na zletilé osoby.

Soud je povinen v řízení týkajícím se výživného pro nezletilé dítě provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než které účastníci navrhovali¹⁴⁹ (§ 120 odst. 2 OSŘ), a není vázán případným návrhem (§ 153 odst. 2 OSŘ), jako je tomu ve věcech týkajících se pouze zletilých osob. V zájmu účastníků je každopádně předkládat soudu co nejvíce důkazů na podporu svých tvrzení i v řízení nesporném.

V řízeních nesporných je vždy třeba nařídit k projednání věci jednání (§ 115a OSŘ). Již samotná nesporná povaha řízení vylučuje též uzavření smíru, od něhož je třeba odlišovat dohody, které soud pouze schvaluje. Pokud jde o soudní poplatek, dle zákona č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích je od něj osvobozeno mimo jiné řízení ve věcech péče soudu o nezletilé a řízení týkající se výživného mezi rodiči a dětmi. Řízení nesporná též nezakládají právo účastníků na náhradu řízení podle jeho výsledku, ledaže by to odůvodňovaly okolnosti případu (§146 odst. 1 písm. a OSŘ). Těmito okolnostmi může být například chování jednoho z rodičů, nepravdivá tvrzení, zamlčování skutečností, obviňování atp., za účelem dosažení svého.¹⁵⁰ Rozsudky odsuzující k plnění výživného (ať pro zletilé či nezletilé) jsou dále předběžně vykonatelné (§ 162 odst. 1 OSŘ), což znamená, že lhůta k plnění běží od doručení rozsudku povinnému. Ve věcech výživného též není přípustné dovolání (§237 odst. 2 písm. b)

¹⁴⁸ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 611 s.

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu č. I. ÚS 704/06 ze dne 29.8.2007 (Sb.n.u.US č. 134/2007) zdroj ASPI

¹⁵⁰ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1308 s.

OSŘ). V řízení o výživném pro nezletilé dítě též neplatí omezení odvolacími důvody v souladu s ust. § 205a odst. 2 OSŘ.

Forma rozhodnutí soudu o výživném je rozsudek (§ 152 a násl. OSŘ). V rozsudku soud stanoví v jaké výši má povinný výživné platit, podmínky splatnosti výživného (zpravidla v pravidelných měsíčních opětujících se dávkách a součtem dlužných plnění, pokud jde o výživné za dobu do vynesení rozsudku), den rozhodný pro počátek povinnosti plnit výživné a k rukám koho se má výživné plnit. Rozhodným dnem je zpravidla den, kdy povinný přestal dobrovolně plnit výživné, pokud jde o výživné pro dítě (maximálně však tři roky nazpět ode dne zahájení soudního řízení), v ostatních případech je jím den zahájení soudního řízení. Soud se musí v rozsudku vypořádat s veškerými skutečnostmi a plněními do doby rozhodnutí (pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení). Výživné je typickou opětujícím se dávkou, pro kterou platí také ustanovení § 154 odst. 2 OSŘ, tj. možnost uložit povinnost i k plnění dávek splatných teprve v budoucnu. Pokud bylo řízení zahájeno na návrh, musí být v rozsudku (ve výroku), uvedeno v jaké části se návrhu vyhovuje a v jaké se zamítá. Obsahové náležitosti rozsudku jsou uvedeny v ustanovení § 157 OSŘ. Pokud soud zjistí, že pro stanovení výživného zde nejsou hmotněprávní podmínky, návrh na zahájení řízení usnesením zamítne, případně zastaví řízení, které bylo zahájeno na základě usnesení soudu.

Ve věcech výživného může skončit soudní řízení též soudním smírem podle § 99 OSŘ nebo dohodou rodičů o výživném pro nezletilé dítě podle §26 odst. 3 a § 50 ZoR. Soudní smír nelze uzavřít v případě výživného pro nezletilé dítě¹⁵¹, neboť zvláštní zákonná úprava v těchto věcech stanoví pouze možnost dohody rodičů schválené soudem formou rozsudku. Rozdíl mezi smírem a dohodou je také v tom, že při schvalování smíru soud bere v úvahu pouze soulad s právními předpisy a v případě dohody posuzuje všechna hlediska, která jsou důležitá pro rozhodnutí ve věci samé. Pokud soud dohodu neschválí jako celek, pokračuje v řízení.

Pro řízení o změně výživného, dle ust. § 99 ZoR a § 163 OSŘ, platí obdobně totéž, co bylo uvedeno shora. Vzhledem ke změně poměrů jde vždy o novou úpravu výživného a celé řízení vždy probíhá od začátku. Pro stanovení okamžiku, od kdy může být změněné výživné požadováno, je rozhodující okamžik, kdy ke změně poměrů došlo¹⁵². Jak již bylo uvedeno shora v této práci (kapitola 2.1.8.) musí být změna poměrů tak zásadní, aby změnu výživného odůvodňovala¹⁵³. Na základě toho může být oproti dosavadnímu stavu výživné buď zvýšeno,

---

¹⁵¹ Nejvyšší soud ČSSR, č. 1 Cz 20/70, [R 20/1971 civ.] zdroj www.beck-online.cz

¹⁵² Nejvyšší soud ČSSR, č. 1 Cz 60/68, [R 54/1969 civ.] zdroj www.beck-online.cz

¹⁵³ Nejvyšší soud ČSSR, č. 5 Cz 67/66, [R 3/1967 civ.] zdroj www.beck-online.cz

sníženo nebo zrušeno, přičemž se má za to, že návrh na zrušení výživného v sobě obsahuje i návrh na jeho snížení¹⁵⁴.

3.1.5.2. Výkon rozhodnutí, exekuce

V případě, že soudní rozhodnutí, které stanoví výživné, není povinným zcela nebo i jen částečně plněno, nebo povinný hradí výživné opakovaně opožděně¹⁵⁵, může podat oprávněný návrh na soudní výkon tohoto rozhodnutí (§251 a násl. OSŘ). V první řadě zde tedy musí být vykonatelné rozhodnutí. Ustanovení o vykonatelnosti se použijí i na soudem schválený smír, který má dle § 99 OSŘ účinky pravomocného rozsudku, a také na dohody rodičů nezletilých dětí o výživném, které mohou nahradit soudní rozhodnutí (§26 odst. 3 ZoR). Vykonatelnost rozhodnutí je účinkem rozsudku. Rozsudek je vykonatelný, slovy zákona, „jakmile uplyne lhůta k plnění“ (§161 odst. 1 OSŘ), tzv. pariční lhůta. V případě výživného patří mezi neplněné rozhodnutí každý případ, kdy marně projde lhůta splatnosti i jen jediné opětuující se dávky výživného¹⁵⁶. Následkem je možnost požadovat na státním orgánu, i proti vůli povinného, vynucení splnění povinnosti uložené rozhodnutím, které je tzv. titulem pro exekuci (výkon rozhodnutí)¹⁵⁷. Rozsudky odsuzující k plnění výživného za poslední tři měsíce před vyhlášením rozsudku patří mezi předběžně vykonatelné (§162 OSŘ), což znamená, že je lze vykonat již před nabytím právní moci a lhůta k plnění začne běžet zpravidla doručením rozsudku povinnému (v ostatních případech zpravidla od právní moci rozsudku). Podání odvolání v těchto věcech nemá tedy za následek odklad vykonatelnosti takového rozhodnutí. Soud nařídí exekuci pouze na návrh oprávněného (§261 OSŘ). Příslušný je obecný soud povinného a v případě nezletilého soud, v jehož obvodu má nezletilý své bydliště (§252 OSŘ). Účastníkem řízení o výkon rozhodnutí je oprávněný a povinný (§ 255 odst. 1 OSŘ). Nemusí jím být tedy například druhý z rodičů, kterému soudem vyživovací povinnost uložena nebyla. Také v případě výživného pro nezletilé dítě se stanoví kolizní opatrovník pouze výjimečně a nezletilé dítě může být v řízení zastoupeno druhým z rodičů. Pokud dojde ke střetu zájmů (což může být například návrh povinného rodiče na zastavení řízení z důvodu zaplacení výživného¹⁵⁸), je dítěti kolizní opatrovník ustanoven (§ 37 odst. 2 ZoR). Vzhledem k tomu, že výživné se stanoví v penězích, je možné vykonat tato rozhodnutí způsoby stanovenými pro výkon rozhodnutí ukládajícími zaplacení peněžité částky. Těmito

¹⁵⁴ Nejvyšší soud ČSSR, č. 4 Cz 47/66, [R 2/1967 civ.] zdroj www.beck-online.cz

¹⁵⁵ Lužná, R. Vymáhání dlužného výživného pro nezletilé dítě. Právo a rodina. č. 10/2009, 5 s.

¹⁵⁶ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 47

¹⁵⁷ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 1106 s.

¹⁵⁸ Rozhodnutí NS ČR, č. 1 Cz 28/73 ze dne 26.4.1973 (Sb.NS 63/1974) zdroj ASPI

způsoby jsou srážky ze mzdy, přikázání pohledávky, příkaz k výplatě z účtu u peněžního ústavu, prodej movitých věcí a nemovitostí, prodej podniku a zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitostem (§258 odst. 1 OSŘ). Pro výkon rozhodnutí o výživném se použije úprava stanovená v OSŘ, přičemž jsou zde uvedena některá ustanovení, týkající se speciálně výkonu rozhodnutí o výživném. Jde například o pomoc při zjišťování bydliště povinného při vymáhání výživného pro nezletilého na žádost účastníka (§ 260 odst. 1 OSŘ). Dále například zařazení pohledávek výživného mezi přednostní pohledávky (§ 279 odst. 2 písm a) a dále § 28 odst. 2 OSŘ), což znamená mimo jiné, že soud prvního stupně musí nařídit, aby ve prospěch oprávněného byly sráženy dvě třetiny zbytku čisté mzdy¹⁵⁹. Dále jestliže stále probíhá výkon rozhodnutí o výživném a během toho dojde ke zvýšení výživného, vztahuje se výkon rozhodnutí i na toto zvýšené výživné a to i na případné nedoplatky (§ 284 odst. 3 OSŘ). Je také možné na návrh povinného zastavit výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, pokud jsou prováděny již jen pro běžné výživné (tj. jsou uhrazeny veškeré nedoplatky) a lze předpokládat, že povinný bude dále platit výživné dobrovolně (§290 odst. 2 OSŘ).

Na návrh oprávněného může soud pověřit provedením exekuce též soudního exekutora podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád). Rozdíl oproti návrhu na výkon rozhodnutí podanému k soudu tkví hlavně v tom, že zde navrhovatel nemusí uvádět způsob, jakým má být výkon rozhodnutí proveden, a je na vybraném a soudem pověřeném exekutorovi, jaký způsob exekuce zvolí. Nevýhodou je na druhou stranu skutečnost, že exekutor může žádat předem složení zálohy na svou budoucí odměnu, kterou si vymůže na povinném.

Návrh na nařízení výkonu rozhodnutí o výživném nezletilého dítěte a pomoc soudu před nařízením výkonu rozhodnutí o výživném nezletilého dítěte jsou osvobozeny od soudního poplatku (§ 11 odst. 5 SoP).

K trestní odpovědnosti v případě neplnění vyživovací povinnosti viz kapitola 2.1.5. této práce.

3.1.6. *Zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem*

Vyživovací povinnost rodičů k dětem je zákonem stanovena do doby, než jsou děti schopny se samy živit (§85 odst. 1 ZoR). Dokud tedy děti nejsou schopny samostatně uhrazovat a uspokojovat veškeré své potřeby, tj. samostatně se živit, zajišťovat a uhrazovat si bydlení, hmotné potřeby, své zájmy kulturní, sportovní atd., vyživovací povinnost rodičů, za

---

¹⁵⁹ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 2307 s.

splnění dalších zákonných předpokladů, neskončí. To vše bez ohledu na to, zda je dítě zletilé či způsobilé být zaměstnancem (od 15ti let dle ustanovení § 6, zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce), nebo zda je rodič zbaven rodičovské zodpovědnosti či je dítě v náhradní rodinné výchově. Pokud jde o zletilost dítěte, není rozhodující pro stanovení výživného ani hranice 26ti let, která je významná z hlediska poskytování dávek státní sociální podpory, a pokud jsou splněny další předpoklady, může být výživné hrazeno i dítěti staršímu (hranice 26ti let bývá někdy i pro vyživovací povinnost považována jako hraniční¹⁶⁰ či jako určitý limit pro rozhodování soudci¹⁶¹). Povinný rodič se může na soudu domáhat zrušení své vyživovací povinnosti, pokud se domnívá, že dítě je již schopno se samostatně živit, a to zejména v případě, pokud mezi ním a dítětem je o tom sporu a pokud vyživovací povinnost byla stanovena soudním rozhodnutím.

Zánik vyživovací povinnosti rozlišujeme s ohledem na to, zda je možné její opětovné obnovení (tzv. elasticita vyživovací povinnosti¹⁶²) či zda zaniká definitivně. První případ, tzv. *relativní zánik* vyživovací povinnosti rodičů k dítěti, nastává například pokud dítě po dostudování střední školy nastoupí do zaměstnání proto, že nebylo přijato na vysokou školu a další rok v přijímacím řízení uspěje a svou schopnost samostatně se živit ztratí. Vyživovací povinnost rodičů tak v době, kdy bylo dítě zaměstnané, relativně zanikla a po začátku opětovného studia se v zásadě obnoví. V každém takovém případě je třeba posoudit, zda jde o tzv. pokračování dítěte v přípravě na budoucí povolání¹⁶³. Posuzuje se tedy zda další studium navazuje na předchozí, či zda je další studium, třeba i v jiném oboru, odůvodněné, zda se jedná o studium denní nebo je možné při něm pracovat, či zda schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného jsou takové, že je možné hradit výživné i v případě dalších studií, např. v zahraničí. Je třeba posoudit i dobu, po jakou se již dítě samostatně živilo. Bylo judikováno, že pokud dítě začne studovat vysokou školu po uplynutí čtyř let ode dne skončení studia na střední škole, vyživovací povinnost rodičů k němu se již neobnovuje¹⁶⁴. Vyživovací povinnost k dítěti může zaniknout též uzavřením manželství dítěte a to zcela či zčásti.

¹⁶⁰ Kovářová, D. Výživné mezi rodinnými příslušníky – nebývá to jednoduché. Právo a rodina. č. 5/2005, 6 s.

¹⁶¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 105

¹⁶² „Ústavní soud podotýká, že vyživovací povinnost nezaniká zletilostí dítěte a lze proto hovořit o tzv. elasticitě vyživovací povinnosti rodičů k dětem. K jejímu obnovení může dojít např. tehdy, kdy dítě dokončí střední školu a není návazně přijato na vysokou školu, nastoupí do zaměstnání, avšak po roce začne znovu studovat (příprava na budoucí povolání) a není schopno samostatně uspokojovat své potřeby.“ Usnesení ÚS č. III. ÚS 539/06 ze dne 8.11.2006

¹⁶³ „Za pokračování přípravy dítěte na budoucí povolání lze, s přihlédnutím k nedostatku vhodných pracovních příležitostí pro absolventy škol, považovat i dvouleté pomaturitní studium, jehož ukončení umožní absolventu najít si zaměstnání i v jiném oboru, než na který byla příprava dítěte dosud zaměřena.“ Rozhodnutí KS České Budějovice č. 7 Co 74/92 ze dne 31.1.1992 (Sb.NS 11/1993) zdroj ASPI

¹⁶⁴ Rozsudek KS Ústí n. Labem č. 10 Co 188/2007 ze dne 19.11.2007

V tomto případě je třeba případnou vyživovací povinnost rodiče k dítěti stanovit na návrh oprávněného dítěte soudním rozhodnutím, neboť k jejímu zániku dochází ze zákona uzavřením manželství. Stejně tak soud na návrh povinného rodiče rozhodne o částečném či úplném zániku vyživovací povinnosti, podle toho v jaké výši výživné poskytuje a je schopen poskytovat manžel dítěte. K obnovení vyživovací povinnosti může dojít po rozvodu manželství, či pokud manžel není schopen své vyživovací povinnosti mezi manžely dostát, a to soudním rozhodnutím na návrh dítěte. Vyživovací povinnost rodičů má v tomto případě podpůrný charakter. Další případ zániku vyživovací povinnosti je osvojení, kdy vyživovací povinnost rodičů k dítěti zaniká a osvojitelům vzniká. V případě zrušení osvojení se obnovuje opět vyživovací povinnost rodičů. *Absolutní zánik* vyživovací povinnosti nastává zánikem právního vztahu mezi rodičem a dítětem. Ten může nastat v případě nezrušitelného osvojení, právní mocí rozsudku o popření otcovství (k tomu viz výše část 3.1.2.) a dále zpravidla buď smrtí rodiče, nebo dítěte, neboť vzhledem k osobnímu charakteru výživného nepřechází vyživovací povinnost ani právo na dědice. Předmětem dědictví mohou být pouze jednotlivé dávky výživného, splatné ke dni smrti dotčené osoby, protože se jedná o dluh či pohledávku přecházející na právní nástupce zemřelého¹⁶⁵. Pohledávku na výživném lze tedy v dědickém řízení uplatnit stejně jako jiný peněžitý dluh¹⁶⁶.

3.2. Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Vyživovací povinnost dětí k rodičům je upravena v ustanovení § 87 ZoR, který je zařazen na konci hlavy první nazvané „Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí“, části třetí zákona o rodině. Právní úprava je obsažena pouze v jednom paragrafu a vztahují se na ní ve větší míře společná ustanovení o výživném. Blíže má tento druh vyživovací povinnosti spíše k vyživovací povinnosti mezi ostatními příbuznými než k vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Důvodem pro právní úpravu „vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí“ takto společně byla zejména potřeba zdůraznit vzájemnost povinností členů rodiny k sobě navzájem¹⁶⁷. Podmínky a předpoklady vzniku vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí jsou však odlišné, na sobě nezávislé, a poskytují se v rozdílné výši.

Povinnou osobou je dítě nebo děti, pokud jich je více a oprávněnou osobou rodič, případně rodiče. U vyživovací povinnosti dětí k rodičům půjde vždy o zletilou oprávněnou osobu a ve většině případů též o zletilou osobu povinnou, přestože vyživovací povinnost se

¹⁶⁵ Usnesení NS ČR č. 30 Cdo 2128/2003 ze dne 22.4.2004

¹⁶⁶ Lužná, R. Výživné v případě úmrtí povinné osoby. Právo a rodina. č. 3/2006, 16 s.

¹⁶⁷ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 127

může týkat i dětí nezletilých¹⁶⁸. Na straně oprávněné i povinné tedy může být více subjektů. Vyživovací povinnost dětí k rodičům je ale třeba vždy chápat jako vztah mezi jedním rodičem a jedním dítětem. Nejde o solidární povinnost a výživné je vždy vázáno na konkrétní osobu. Tento osobní charakter výživného má mimo jiné za důsledek, že výživné netvoří předmět společného jmění manželů, nelze jej převést na třetí osobu, lze jej započíst jen dohodou a nároku se nelze platně vzdát. Pokud by bylo třeba upravit vyživovací povinnost více dětí, musel by být podán ve věci každého z nich zvláštní návrh k soudu a každé z dětí by bylo povinno platit výživné svým dílem. To samozřejmě nevylučuje možnost podat žalobu pouze proti jednomu z dětí, vždy se však budou tato kritéria pro určení výše výživného (viz níže v článku 3.2.2. této práce) posuzovat i u dětí ostatních. Soud samozřejmě rozhodne pouze o vyživovací povinnosti dítěte, proti kterému byl návrh podán. Stejně tak vyživovací povinnost k oběma rodičům je třeba určit jednotlivě vůči každému z nich, i když spolu žijí ve společné domácnosti. Podle literatury je možné považovat rodiče za společně oprávněné, pokud žijí ve společné domácnosti, podali společně návrh a jsou stejně potřební¹⁶⁹. Není zároveň podstatné, zda jsou rodiče manželé či nikoliv, ani zda jim náleží či náležela rodičovská zodpovědnost.

Výslovně je třeba zmínit otázku povinnosti poskytovat výživné v souladu s dobrými mravy (§96 odst. 2 ZoR). Výživné na základě tohoto ustanovení soud nepřizná zpravidla rodiči, který se nestaral o rodinu, zanedbával výživné dítěte, neplnil jej nebo se mu vyhýbal, opustil společnou domácnost, žil nezřízeným životem, atp. Není přitom rozhodné, zda rodiče měli, či mají rodičovskou zodpovědnost, nebo zda jí byli zbaveni¹⁷⁰.

Od tohoto druhu vyživovací povinnosti je také nutné odlišovat a samostatně posuzovat tzv. koadjutorium (§ 31 odst. 4 ZoR; viz také výše v kapitole 2.3.1. této práce), které je určitým příspěvkem na úhradu společných potřeb rodiny a zejména povinností dítěte, žijícího ve společné domácnosti s rodiči, rodičům pomáhat. Podle výkladu¹⁷¹ a zařazení do ustanovení týkajících se rodičovské zodpovědnosti se jedná pouze o povinnost nezletilého dítěte. Povinnost zletilého dítěte žijícího ve společné domácnosti přispívat na úhradu potřeb rodiny

---

¹⁶⁸ Velmi zřídka může nastat případ, kdy nezletilé dítě je schopné poskytnout výživu svému rodiči, který toho potřebuje, například dítě vlastní majetek, z něhož má příjmy nebo je zaměstnáno a dostává vysokou mzdu. Vše samozřejmě s ohledem zejména na ustanovení § 31 odst. 4 a § 37a ZoR

¹⁶⁹ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999, 177 s.

¹⁷⁰ Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. vydání, ASPI, Praha, 2007, str. 163

¹⁷¹ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 428 s.

by se posuzovala podle ustanovení o bezdůvodném obohacení v občanském zákoníku (§454 OZ).

Jestliže dítě dává rodičům peníze, přestože tito mají dostatečný vlastní příjem, nemůže být tato podpora posuzována jako výživné a není na ní právní nárok. Jde o dar, který dítě rodičům poskytuje dobrovolně a tento příspěvek je také posuzován podle ustanovení občanského zákoníku o darovací smlouvě, nikoliv jako výživné.

V neposlední řadě je třeba též připomenout, že vyživovací povinnost dětí k rodičům se vztahuje též na vztah mezi osvojencem a osvojitelem, mezi nimiž osvojením vzniká stejný poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi.

3.2.1. *Formy a rozsah plnění vyživovací povinnosti*

V zákoně není, v ustanovení o vyživovací povinnosti dětí k rodičům, výslovně uvedeno v jakých formách se výživné má plnit. Použijí se tedy ustanovení společná pro všechny druhy vyživovacích povinností. Výživné je také v tomto případě třeba platit v pravidelných opětuujících se částkách (§ 97 odst. 1 ZoR), tedy ve formě peněžitě. Výživné může být plněno formou naturální případně formou osobní péče, pokud je plněno dobrovolně a zpravidla pokud žijí rodiče s dětmi ve společné domácnosti. Jestliže výživné není plněno dobrovolně a je podán návrh k soudu, rozhodne soud zpravidla o povinnosti plnit výživné formou peněžitou. V případě, že jsou děti schopné se dohodnout, je tomu většinou tak, že potřebný rodič žije u jednoho dítěte ve společné domácnosti nebo v blízkosti jeho bydliště, toto dítě se o něj stará a ostatní děti poskytují výživu ve formě finanční.

Rozsah vyživovací povinnosti je v zákoně o rodině stanoven termínem „slušná výživa“ (§ 87 odst. 1 ZoR). Rozmezí slušné výživy je užší, než je výživa ve výši stejné životní úrovně a širší než je přiměřená výživa. Při stanovení rozsahu je třeba vzít v úvahu též obecná kritéria, uvedená v ustanovení § 96 odst. 1 ZoR (viz dále článek 3.2.2. této práce), a též přihlídnout k tomu, zda a jak se dítě či děti starají o rodiče, či zda jim poskytují nějaká další plnění. Do výživy v tomto smyslu je možné zahrnout zajišťování nejen potravy a bydlení, ale i uhrazování ostatních osobních potřeb kulturních a zdravotních, které se odvíjejí od věku, zdravotního stavu a zájmů rodiče. Ve smyslu shora uvedeného platí, že slušná výživa nemusí dosahovat životní úrovně dítěte, které jí poskytuje. Slušná výživa bývá charakterizována jako „zajištění průměrného životního standardu s přihlédnutím k obvyklému

způsobu života oprávněných, jakož i k jejich věku a zdravotnímu stavu¹⁷² nebo jako „úhrada osobních potřeb odpovídající průměrnému životnímu standardu“¹⁷³. Průměrný životní standard lze chápat jako způsob života obvyklý pro místo, kde rodiče žijí a pro sociální vrstvu ve které rodiče žijí. Pokud mají rodiče příjem omezený, může být stanovena dítěti vyživovací povinnost také pouze jako doplněk do výše dosahující průměrného životního standardu.

Pokud má oprávněný rodič více dětí, je zákonem stanoveno, že každé dítě plní „*takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho schopností, možností a majetkových poměrů k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních dětí*“ (§ 87 odst. 2 ZoR). Tím je dán rozsah výživného v případě plurality povinných dětí. Pokud je ale podán návrh na stanovení výživného pouze vůči jednomu dítěti, neznamená to, že soud může rozhodnout i o vyživovací povinnosti dětí ostatních (soud je návrhem vázán a nemůže jej překročit v navrhované výši výživného ani ve vymezení dalších povinných). Soud je však povinen na základě tohoto ustanovení zkoumat pro stanovení konkrétního výživného u jednoho dítěte i schopnosti, možnosti a majetkové poměry dětí ostatních¹⁷⁴ a porovnat je navzájem. Je tomu tak zejména pro to, aby mohl spravedlivě určit díl, který na žalované povinné dítě připadá. Je poté na úvaze potřebného rodiče, zda podá návrh na stanovení výživného i vůči ostatním dětem, pokud mu výživné neposkytují, přestože by měly.

3.2.2. *Kritéria určování výše*

Pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti dětí k rodičům, má soud v souladu s ustanovením § 96 odst. 1 ZoR přihlídnout k *odůvodněným potřebám oprávněného* a ke *schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného*, které se posuzují podle situace, jaká je v době vynesení rozsudku. Odůvodněné potřeby oprávněného jsou v případě této vyživovací povinnosti konkretizovány jako „potřebnost rodičů“, stejně tak jako jsou výslovně zmíněny schopnosti povinného samostatně se živit (viz níže). Možnosti povinného, v tomto případě dítěte, jsou objektivního charakteru a stanovují reálnou možnost výdělku (možnost najít si práci, průměrný výdělek v dané oblasti a oboru, možnost přestěhovat se za prací atd.). Schopnosti povinného jsou kritériem subjektivním, které posuzuje věk, zdravotní stav, vzdělání, zkušenosti a další subjektivní hlediska povinného. Majetkové poměry určují výši majetku povinného, tzn. zda, jaké a v jaké hodnotě vlastní movité či nemovité věci a zda

¹⁷² Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. vydání, ASPI, Praha, 2007, str. 164

¹⁷³ Plecítý, V., Skřejpek, M., Salač, J., Šíma, A.: Základy rodinného práva, Vyd. a nakl. Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 2009, str. 113

¹⁷⁴ Rozhodnutí NS ČR č. 5 Cz 158/1966 ze dne 30.12.1966 (R 38/1967), zdroj ASPI

z nich má či by mohl mít nějaký příjem. Platí zde též povinnost soudu zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, či zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Rozhodné je zároveň posouzení, jakého výdělku může povinné dítě skutečně dosahovat, nikoliv jakého dosahuje (zásada potenciality výdělku). (Blíže je tato problematika rozebrána v kapitole 2.1.3. této práce). Jestliže se však jedná o posuzování možností, schopností a majetkových poměrů při více dětech, přiklání se literatura spíše k tomu, že je třeba brát v úvahu spíš faktické, nikoliv potencionální možnosti, schopnosti a majetkové poměry¹⁷⁵. Je třeba také posoudit, zda povinné dítě nemá další vyživovací povinnost, která by předcházela vyživovací povinnosti k rodičům. Zásadně se má za to, že přednost před vyživovací povinností k rodičům má vyživovací povinnost k dětem¹⁷⁶.

Speciální podmínky pro vznik vyživovací povinnosti dětí k rodičům jsou upraveny v ust. § 87 odst. 1 ZoR takto: „Děti, které jsou schopny samy se živit, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují“. První z podmínek, přestože zmíněná na konci, je *potřebnost rodičů*, tedy určitý stav odkázanosti na výživu na straně rodičů. Je splněna v případě, že rodiče nemají vlastní dostatečný příjem, nepracují, nevznikne jim právo na důchod, nebo tento příjem není dostačující pro to, aby kryl jejich osobní potřeby. Podmínka „potřebnosti“ pro uplatnění práva na výživné od dítěte není též splněna v případě, že výživné rodiči může plnit jeho manžel nebo rozvedený manžel. Je tomu tak proto, že vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely předchází vyživovací povinnosti dětí k rodičům. Pokud jde o dávky sociálního zabezpečení, má vyživovací povinnost dětí k rodičům před nimi přednost¹⁷⁷. Druhou podmínkou je *schopnost dětí se samostatně živit*. Tento pojem je v zákoně použit také pro stanovení doby, do kdy je rodič povinen poskytovat dítěti výživné. Schopnost samostatně se živit nastává v okamžiku, kdy je dítě způsobilé zajišťovat si samo své odůvodněné potřeby. To může nastat v případě získání dostatečných příjmů plynoucích z odměny za práci či příjmu z podnikání, z výnosů z majetku atp. Tato schopnost musí být ve výši, která zajistí uspokojení potřeb dítěte a navíc umožní poskytovat výživné. Podmínkou pro povinnost poskytovat rodičům výživné není, aby dítě žilo s rodiči ve společné domácnosti.

---

¹⁷⁵ Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999, 177 s.

¹⁷⁶ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 427 s.

¹⁷⁷ Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 428 s.

3.2.3. *Řízení ve věcech výživného dětí k rodičům*

Vznik vyživovací povinnosti dětí k rodičům nastane v případě, kdy jsou splněny zákonné předpoklady, tedy zejména potřebnost rodiče a schopnost dítěte výživné hradit. Právo na výživné může ale rodič na dítěti uplatnit nejdříve ode dne zahájení řízení o výživném, tedy ode dne podání návrhu na výživné. Aktivně legitimovaný k podání žaloby je rodič a pasivně legitimované je dítě, případně děti. Soud zahájí řízení o výživné dětí vůči rodičům dnem, kdy soudu došel návrh na zahájení řízení. Zpětně lze požadovat, jak již bylo zmíněno, výživné pouze pro děti (§98 odst. 1 ZoR), v případě vyživovací povinnosti rodičů k dětem se tedy logicky tato retroaktivita neuplatní. Řízení o stanovení výživného dětí rodičům je řízením sporným a uplatní se na něj obecná ustanovení OSŘ. Místně příslušný je tak obecný soud odpůrce (§84 OSŘ), věcně příslušný je soud okresní (§9 odst. 1 OSŘ) a ve věci jedná a rozhoduje samosoudce (§36a odst. 2 OSŘ). Rozhodováno je ve věci samé rozsudkem (§152 OSŘ). Návrh musí být určitý a přesný, rodič musí mimo jiné uvést výši výživného, které požaduje, a dobu, od které jej požaduje (nikoliv dříve než ode dne zahájení řízení). Soud nemůže přisoudit více, než je v návrhu požadováno a je vázán návrhem. Nemůže tedy zhojit případné nedostatky návrhu, jako je tomu u řízení, která lze zahájit i bez návrhu.

Některá ustanovení OSŘ obsahují určitá specifika týkající se řízení ve věcech výživného. Účastníka tak může zastupovat (a to dle výkladu nezletilého i zletilého¹⁷⁸) Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (§26 odst. 2 OSŘ). Ve všech věcech týkajících se výživného je možné žádat na soudu nařízení předběžného opatření, aby účastník platil výživné v nezbytné míře (§76 odst. 1 písm. a) OSŘ). V tomto případě také není potřeba skládat finanční jistotu, pokud se podává návrh na předběžné opatření (§75 odst. 3 písm. c OSŘ). Rozsudek odsuzující k plnění výživného lze též předběžně vykonat – vynutit i proti vůli povinného (§ 162 odst. 1 OSŘ), a to bez ohledu na to, kdy nastala splatnost tohoto výživného¹⁷⁹. Pohledávky nedoplatků výživného se hradí přednostně, jako čtvrté v pořadí, z výtěžku zpeněžení majetku zůstavitele při likvidaci dědictví (§175v odst. 2 písm. d) OSŘ). Výživné je též přednostní pohledávkou (na prvním místě – mají přednost i před ostatními přednostními pohledávkami) při provádění výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy (§279 odst. 2 písm. a) a § 280 odst. 2 OSŘ). Nezáleží přitom, o jaký druh vyživovací povinnosti se jedná, ani zda jde o osoby zletilé či nezletilé. Běžné výživné má přitom přednost před uspokojením nedoplatků a zároveň úhrada nedoplatků výživného se stanoví podle vzájemného poměru

¹⁷⁸ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 164 s.

¹⁷⁹ *Lhůta posledních tří měsíců před vyhlášením rozsudku uvedená v tomto ustanovení se vztahuje jen na předběžnou vykonatelnost rozsudku odsuzujícího k plnění pracovní odměny.*

běžného výživného¹⁸⁰. Přednostní pohledávkou ale není např. vymáhání výživného z titulu plnění za jiného, dle ust. § 101 odst. 1 ZoR, ani další, například smlouvou podložené, nároky na různá peněžitá plnění osobního charakteru¹⁸¹.

Pokud se podstatně změny poměry, které byly v době rozhodnutí o výživném, může dát oprávněný či povinný návrh k soudu na zvýšení, snížení či zrušení povinnosti platit výživné (§ 163 odst. 1 OSŘ a § 99 odst. 2 ZoR). Ke změně poměrů na straně rodiče může dojít například pokud rodič onemocní, ztratí práci, stane se práce neschopným pro invaliditu, nebo pokud dojde k situaci opačné, kdy se jeho zdravotní stav výrazně zlepšil, práci získá atp. Obdobná změna poměrů může nastat též u povinného dítěte. Zákon zároveň stanoví přípustnost změnu rozsudku od doby, kdy došlo ke změně poměrů, pokud není v zákoně uvedeno jinak. Jestliže by soud rozhodl o snížení, nebo dokonce zrušení vyživovací povinnosti dítěte k rodiči nazpět, byl by rodič povinen spotřebované výživné za dobu minulou dítěti vrátit¹⁸². Neuplatní se zde pravidlo nevracení spotřebovaného výživného, které platí v případě výživného pro nezletilé děti.

Proti rozsudku je též možné podat odvolání, a to do 15ti dnů od doručení písemného vyhotovení rozsudku, a to k soudu, proti jehož rozhodnutí směřuje (§204 odst. 1 OSŘ). O odvolání rozhoduje soud druhého stupně a platí zde přiměřeně ustanovení o řízení před soudem stupně prvního (§211 OSŘ). V případě, že rozsudek o výživném není napadnut odvoláním, nabývá právní moci. Je třeba na tomto místě připomenout, že rozsudky o výživném patří mezi předběžně vykonatelné, a to okamžikem doručení rozsudku.

Výkon rozhodnutí ve věcech výživného je nejčastěji prováděn formou srážek ze mzdy. Kromě obecných ustanovení jsou upravena některá specifika pro výživné. Platí, že pokud dojde během řízení o výkon rozhodnutí ve věcech výživného k jeho zvýšení, vztahuje se nařízení výkonu rozhodnutí i na všechny částky takto zvýšeného výživného (§ 284 odst. 3 OSŘ) ze zákona. Ve věci takto zvýšeného výživného nelze nařídit nový výkon rozhodnutí pro překážku věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*) (§159a odst. 5 OSŘ). Musí zde být ovšem splněna podmínka, že řízení o výkon rozhodnutí stále probíhá a během tohoto řízení došlo ke zvýšení výživného. Výkon rozhodnutí ve věcech výživného srážkami ze mzdy lze na návrh povinného zastavit, pokud se jedná o placení již pouze běžného výživného a lze

---

¹⁸⁰ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 2313 s.

¹⁸¹ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 2307 s.

¹⁸² Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 429 s.

vzhledem k chování a poměrům povinného předpokládat, že bude nadále výživné plně dobrovolně (§ 290 odst. 2).

Výkon rozhodnutí může být proveden i dalšími způsoby výkonu rozhodnutí. Pokud je prováděn prodejem nemovitosti, spadají pohledávky výživného do čtvrté skupiny pořadí pohledávek uspokojovaných z rozdělované podstaty podle výsledků rozvrhového jednání (§337 odst. 1 písm. d) OSŘ). Podobně při prodeji podniku jsou pohledávky nedoplatků výživného uspokojovány jako šesté v pořadí (§ 338ze odst. 1 písm. f) OSŘ).

3.2.4. *Zánik vyživovací povinnosti dětí k rodičům*

Vyživovací povinnost dítěte k rodiči může zaniknout z několika důvodů. Absolutní zánik vyživovací povinnosti nastane smrtí oprávněného nebo povinného. Relativně vyživovací povinnost zanikne, pokud na straně rodiče či dítěte přestanou být splněny podmínky vzniku této vyživovací povinnosti. Tato situace nastane například tehdy, pokud na straně rodiče pomine stav odkázanosti na výživu, tj. není splněna podmínka potřeby. Jestliže například rodič získá práci,lepší se výrazně jeho zdravotní stav, nepotřebuje speciální zdravotní potřeby, ožení se a jeho manžel je schopen mu hradit výživné atd. Na straně povinného dítěte relativní zánik může nastat například za situace, kdy výživné nemůže hradit, protože jeho příjem je velmi nízký, má další přednostní vyživovací povinnosti a není tedy schopen se samostatně živit a navíc poskytovat výživné rodiči. Relativně zaniklá vyživovací povinnost se samozřejmě může kdykoliv obnovit, pokud se natolik změní poměry, že to bude odůvodňovat její vznik. V případě osvojení či zrušení osvojení nebo popření otcovství se změní zároveň okruh oprávněných a povinných osob a podle toho zanikne vyživovací povinnost stávající.

4. Výživné s cizím prvkem

Vše shora uvedené platí pro případy, kdy je výživné řešeno bez jakéhokoliv cizího prvku. Jestliže je v právním vztahu týkajícím se výživného přítomen nějaký cizí prvek, je třeba posoudit další otázky. Cizím prvkem rozumíme například skutečnost, že osobou povinnou nebo osobou oprávněnou je cizinec žijící v České republice, nebo osoba oprávněná či osoba povinná žije na území cizího státu. V těchto případech je třeba v první řadě posoudit, který soud (soud kterého státu) je oprávněn v této věci rozhodovat (pravomoc soudu) a dále podle jakého právního řádu má být postupováno (a to z hlediska hmotného i procesního práva). Na výživné s cizím prvkem se použijí obecně předpisy mezinárodního práva soukromého, přičemž je výživné v mnoha případech řešeno dvoustrannými mezinárodními

smlouvami a taktéž vícestrannými úmluvami (viz dále kapitola 5 této práce), a to hlavně z toho důvodu, že je snaha vyřešit otázky výživného s co nejmenšími obtížemi.

V České republice je základní normou mezinárodního soukromého práva zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (ZMPS). Tento zákon řeší mimo jiné občanskoprávní, rodinné, pracovní a jiné podobné právní vztahy s mezinárodním prvkem, dále postavení cizinců a postup soudů v těchto případech (§ 1 ZMPS). Dvoustranné a vícestranné mezinárodní smlouvy mají přednost před tímto zákonem (§ 2 ZMPS). Nebo-li právní úprava, stanovená v ZMPS, se použije, pouze pokud něco jiného nestanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

Pokud má český soud rozhodovat o výživném s cizím prvkem, musí v první řadě vyřešit otázku své pravomoci. Zákon stanoví pravomoc českého soudu, pokud jde o výživné nezletilých českých občanů žijících v cizině, dále pokud jde o výživné uplatňované proti českému občanu nezletilým cizincem bydlícím v cizině a také pokud český občan navrhuje proti nezletilému cizinci, bydlícímu v cizině, zrušení nebo změnu rozhodnutí českého soudu (§ 39 ZMPS). Dále je pravomoc českého soudu dána též v případě osob s dvojným státním občanstvím, jestliže je jedno z nich české (§ 33 odst. 1 ZMPS) a dále v případě osob, pokud nelze zjistit jejich občanství a zároveň mají na území České republiky bydliště či pobyt nebo tento pobyt či bydliště nelze zjistit (§ 33 odst. 3 ZMPS). Pokud jde o výživné, které se netýká nezletilého, nemá ZMPS žádné zvláštní ustanovení. Pravomoc se tedy v těchto věcech posuzuje podle ust. § 37 odst. 1 ZMPS a je dána, pokud je v těchto věcech soud též dle českého práva příslušný (§§ 84 a násl. OSŘ). Toto ustanovení se týká pravomoci ve věcech majetkových a právní úprava vyživovací povinnosti klade důraz hlavně na osobní charakter. Nicméně v tomto procesním smyslu jsou považovány za majetkové veškeré spory, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních právních vztahů¹⁸³ (§ 7 odst. 1 OSŘ). Pravomoc českých soudů ve věcech všech dalších druhů vyživovacích povinností, kromě výživného pro nezletilé děti, bude tedy na základě tohoto ustanovení dána v případě, že má odpůrce v České republice obecný soud (§ 84 a § 85 OSŘ), nebo pokud zde má stálé pracoviště (§ 87 písm. a) OSŘ).

Je třeba zdůraznit, že je nutné vždy zkoumat, zda dotčené státy jsou nebo nejsou smluvní stranou některé mezinárodní vícestranné smlouvy, či zda mezi nimi není uzavřena dvoustranná smlouva, která by upravovala pravomoc soudu odlišně. Tak by tomu bylo například v případě výživného pro dítě, kdy povinným i oprávněným nezletilým je cizinec

---

¹⁸³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 190

z členského státu Evropské unie, žijící na území České republiky. Nadřazeným právním předpisem by bylo nařízení Rady (ES) č. 44/2001, které tuto otázku upravuje v čl. 5 odst. 2 (viz dále kapitola 5 této práce). Pokud by se však jednalo o cizince z jiného než členského státu Evropské unie, a tuto otázku by jinak neřešila mezinárodní smlouva, český soud by příslušný nebyl a mohl by v souladu s ustanovením § 39 odst. 3 ZMPS učinit jen opatření nutná k ochraně osob a majetku a informovat soud domovského státu nezletilého o tom, jaká opatření k ochraně těchto práv učinil. Nutné opatření zákon nedefinuje, lze jím však rozumět určité povinnosti nebo omezení, podobná předběžným opatřením dle OSŘ¹⁸⁴. Příslušným by se český soud mohl stát pouze tehdy, pokud by v přiměřené době neupravil poměry nezletilého soud jeho domovského státu.

Český soud také musí rozhodnout mimo jiné o výživě nezletilého cizince v případě, že rozhoduje o zrušení manželství jeho rodičů („soud upraví práva a povinnosti rodičů k dítěti pro dobu po rozvodu“) za podmínky, že se nezletilý bude zdržovat na území České republiky delší dobu a soud jeho státu neučiní jiná opatření (§ 39 odst. 4 ZMPS). Český soud ovšem nemůže být příslušný v případě řízení o výživném týkajícím se zcela cizích státních příslušníků (osoba oprávněná i povinná jsou cizinci) žijících v cizině¹⁸⁵. Většina dvoustranných právních smluv o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských a rodinných stanoví ve věcech výživného pravomoc soudu, na jehož území má bydliště osoba, která uplatňuje nárok na výživné (např. smlouva s Polskem¹⁸⁶, Ukrajinou¹⁸⁷, Maďarskem¹⁸⁸). K rozhodování o výživném pro dítě je ve smlouvě s Polskem stanovena pravomoc pro soudní orgány obou států (čl. 29 odst. 3), ve smlouvě s Ukrajinou pravomoc pro rozhodování o výživném mezi rodiči a dětmi pro soud státu, na jehož území má oprávněná osoba bydliště (čl. 34 odst. 2), a ve smlouvě s Maďarskem je pro řízení o právních vztazích mezi rodiči a dětmi dána pravomoc soudu státu, na jehož území má dítě bydliště (čl. 30 odst. 4).

Pokud jsou ke stejnému řízení pravomocné soudy obou států, kterých se to týká, dochází k tzv. konfliktu pravomocí. Zákon stanoví, že nelze uznat ani vykonat takové

---

¹⁸⁴ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 189

¹⁸⁵ Rozhodnutí KS v Ústí n. Labem č. 8 Co 433/64 (R 4/1965 Civ) zdroj www.back-online.cz

¹⁸⁶ Vyhláška MZV č. 42/1989 Sb. ze dne 3. dubna 1989 o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních

¹⁸⁷ Sdělení MZV č. 123/2002 Sb.m.s. o Smlouvě mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech.

¹⁸⁸ Sdělení FMZV č. 63/1990 Sb. o Smlouvě mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních

rozhodnutí, které se týká věci, o níž již rozhodl český soud, nebo v níž bylo rozhodnuto o uznání rozhodnutí třetího státu (§ 64 písm. b) ZMPS). Zákon též neřeší pravomoc soudu, jestliže na základě změny poměrů navrhuje povinný snížení či zrušení vyživovací povinnosti v případech, které se netýkají nezletilých dětí. Podle stávající právní úpravy je dána pravomoc soudu odpůrce, velmi často se tedy pravomocným může stát soud druhého státu a tím měnit rozhodnutí státu prvního. Podle mého názoru by tato otázka měla být zákonem též řešena v tom smyslu, že o snížení či zrušení výživného by měl rozhodovat soud, který již ve věci rozhodoval. Při tom by samozřejmě mohla být upravena pravomoc českých soudů, i pokud by šlo o výživné pro zletilé osoby.

Pokud by se řízení o výživném týkalo osob, které požívají v České republice imunity, mohl by český soud rozhodovat pouze v případě, že by se tyto pravomoci českého soudu podrobili dobrovolně. Jinak by šlo o případ vynětí z pravomoci českých soudů (§ 47 odst. 1 ZMPS).

Pokud soud rozhodne o své pravomoci, měl by v rozhodnutí též uvést, podle jakých ustanovení zákonů či mezinárodních smluv svou pravomoc zjistil. Jestliže naopak zjistí, že jeho pravomoc ve věci s cizím prvkem dána není, zastaví řízení dle ust. § 104 OSŘ. Pravomoc je povinen zkoumat nejen na začátku řízení, ale kdykoliv v jeho průběhu.

Po vyřešení otázky pravomoci soudu se musí dále soud zabývat zjištěním, podle jakého právního řádu má ve věcech výživného rozhodovat. Pro určování právního řádu, podle kterého se má rozhodovat, jsou v ZMPS, v tzv. kolizních ustanoveních, stanoveny tzv. hraniční určovatelé. Těmi rozumíme určité skutečnosti, podle nichž se rozhodný právní řád určuje (státní občanství, místo bydliště, pobyt atd.). Výslovně ZMPS (§24) řeší pouze otázku rozhodování o výživném mezi rodiči a dětmi. Rozhodování o výživném pro dítě se řídí právním řádem státu, jehož příslušníkem je dítě (tzv. *lex patriae*). Pokud ale dítě žije v České republice, může soud posuzovat vyživovací povinnost podle práva českého, je-li to v zájmu dítěte. Nároky rodičů na výživu od dětí se řídí právním řádem státu, jehož příslušníkem je ten z rodičů, který nárok na výživu uplatňuje (§ 24 odst. 2 ZMPS). Vyživovací povinnost mezi příbuznými se bude řídit právním řádem státu oprávněného, neboť tento hraniční určovatel je pro obdobné vztahy nejčastější a též je to v souladu s požadavkem na spravedlivé uspořádání vztahu dle ust. § 10 odst. 1 ZMPS. Vyživovací povinnost mezi manžely bude řešena podle právního řádu státu, jehož jsou manželé příslušníky, a pokud jsou příslušníky států různých, bude postupováno podle právního řádu českého (§21 odst. 1 ZMPS). Má se za to, že stejný

hraniční určovatel by měl být použit i pro rozhodování o výživném rozvedeného manžela¹⁸⁹. Rozhodování o příspěvku na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce bude probíhat podle právního řádu státu, jehož příslušnicí je matka v době narození dítěte, přičemž zároveň platí, že pokud matka cizinka žije v České republice a otec je českým státním občanem, postupuje se podle práva českého (§25 ZMPS).

V ZMPS je dosud upravena tzv. výhrada veřejného pořádku (§36 ZMPS), která stanoví, že nelze použít právní předpis cizího státu, pokud by se to přičilo takovým zásadám právního řádu ČR, na kterých je třeba trvat. Těmito právy a zásadami budou zejména práva a svobody uvedené v Listině základních práv a svobod ČR¹⁹⁰, a ve vztahu k vyživovací povinnosti zejména rovnost mezi mužem a ženou a rovnost mezi dětmi z manželství a mimo manželství. Další případ, kdy se nepoužije cizí právní řád, na který odkazuje právní řád ČR je tzv. zpětný odkaz, který znamená, že normy cizího právního řádu odkazují zpět na právní řád ČR nebo tzv. další odkaz, kdy tyto normy odkazují na právní řád třetího státu. Zpětný nebo další odkaz lze přijmout, pokud to odpovídá rozumnému a spravedlivému uspořádání právních vztahů (§35 ZMPS). Na tomto místě je třeba připomenout, že obsah cizích právních předpisů může být předmětem dokazování, což neplatí o právních předpisech ČR¹⁹¹.

Aby byl postup soudů, v případě rozhodování o výživném z cizím prvkem, jednotný, vydalo Ministerstvo školství Instrukci, která se kromě výživného (§§ 36 – 40) týká též dalších věcí občanskoprávních a obchodněprávních ve styku s cizinou¹⁹². Instrukce stanoví mimo jiné, že pokud o výživném rozhoduje soud ČR a je třeba k ochraně zájmů stanovit opatrovníka, bude jím zpravidla ustanoven Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (dále jen Úřad), který je organizační složkou státu a jeho postavení a činnost upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dále řeší Instrukce možnosti placení výživného v cizí měně a způsob přepočtu měn podle směnného kurzu devizového trhu vyhlášeného ČNB ke dni vydání rozhodnutí. Placení výživného do ciziny je doporučováno provádět prostřednictvím pošty nebo devizové banky. Sepsat návrh na určení či vymáhání výživného má na žádost oprávněného kterýkoli soud v ČR a zároveň je povinen navrhovatele poučit o podmínkách a potřebných dokladech, které je třeba připojit, či údajích, které je třeba uvést v návrhu. Dále je stanoveno, že potřebný překlad návrhu do cizího jazyka má obstarat

---

¹⁸⁹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 196

¹⁹⁰ Usnesení č. 2/1993 Sb. ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

¹⁹¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 193

¹⁹² Instrukce č. 56/2004-MO-J, kterou se upravuje postup justičních orgánů ve styku s cizinou ve věcech občanskoprávních a obchodněprávních, uveřejněná v č. 2/2004 Sb. instrukcí a sdělení, str. 34

soud ČR, který zároveň uhradí náklady na tento překlad. Dále Instrukce řeší podrobnosti při vymáhání výživného, viz dále.

Zájem na zabezpečení rychlého a účinného vymáhání výživného v rámci členských států má i Evropská unie. Dosud se použije Nařízení Rady č. 44/2001¹⁹³, jehož čl. 5 odst. 2 stanoví ve věcech týkajících se výživného příslušnost soudu místa, kde má oprávněná osoba bydliště nebo místo obvyklého pobytu. Pokud by vyživovací povinnost byla věcí vedlejší v řízení týkajícím se osobního stavu, byl by příslušný soud určený podle práva státu, určeného podle místa řízení, pokud by tato příslušnost nezáležela pouze na státní příslušnosti některé ze stran.

Do budoucna by otázky týkající se vyživovacích povinností mělo mezi členskými státy EU řešit Nařízení Rady (ES) č. 4/2009¹⁹⁴, které vstoupilo v platnost 30.1.2009 a celé by mělo být v členských státech přímo použitelné nejdříve 18.6.2011, ovšem pouze za předpokladu, že bude k tomuto datu použitelný Haagský protokol z roku 2007¹⁹⁵. Vzhledem k tomu, že podmínkou k použitelnosti tohoto nařízení je přijetí Haagského protokolu z roku 2007, je trochu zvláštní v nařízení odlišná úprava pro státy vázané tímto protokolem a pro státy, které jím vázané nejsou. Nařízení Rady č. 4/2009 stanoví mimo jiné nově možnost uplatnit pravidla o soudní příslušnosti v rámci EU i v případě, že odpůrce má obvyklý pobyt ve třetím státě¹⁹⁶. Příslušnost je stanovena pro soud místa, v němž má odpůrce nebo oprávněný místo obvyklého pobytu. Případně je soud příslušný podle práva místa soudu pro řízení o rodičovské zodpovědnosti, pokud řízení o výživném s tím souvisí (ledaže by tato příslušnost byla odvozena výlučně ze státní příslušnosti jedné ze stran) (čl. 3). Stranám je též dána možnost zvolit si příslušnost soudu ve věcech vyživovacích povinností, kromě vyživovacích povinností k dítěti mladšímu 18ti let (čl. 4). Příslušnost soudu může též vzniknout tím, že se odpůrce řízení před tímto soudem účastní (čl. 5) nebo pokud ve třetím státě, k němuž má spor úzkou vazbu, není řízení možné nebo ho v něm nelze rozumně zahájit nebo vést (čl.7 – Forum necessitatis). Dále je v Nařízení č. 4/2009 upravena otázka rozhodného práva, kde je odkazováno na Haagský protokol z roku 2007 (čl. 15) a dále je řešeno uznávání, vykonatelnost a výkon rozhodnutí (Kapitola IV). Nařízení též mimo jiné řeší podmínky, způsob poskytnutí právní pomoci stranám sporu (včetně vyhledávání informací o

¹⁹³ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22.prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

¹⁹⁴ Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. Prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností

¹⁹⁵ Protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti ze dne 23.11.2007

¹⁹⁶ bod 15 Preambule Nařízení Rady (ES) č. 4/2009

pobytu povinného) a bezplatnou právní pomoc (Kapitola V). Obecně se má za to¹⁹⁷, že Nařízení by mělo sjednotit postup při uznávání a výkonu ve věcech vyživovacích povinností, který je dosud řešený v mnoha dokumentech.

V případě, že povinný neplní výživné dobrovolně, nastává situace, kdy je třeba je vymoci. Přítomnost cizího prvku může nastat zpravidla v rozhodnutí cizího orgánu o výživném, které je třeba vymoci v České republice nebo naopak rozhodnutí českého soudu je třeba vymoci v zahraničí. V těchto otázkách hraje velmi významnou úlohu Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí¹⁹⁸. Vymáhání výživného od povinných žijících v ČR pro oprávněné žijící v cizině a vymáhání výživného z ciziny pro oprávněné v ČR, je jedním z jeho hlavních úkolů, které spočívají zejména v poradenství, podání návrhu do zahraničí i v ČR, informování oprávněného, zjišťování pobytu povinného v ČR, zastupování oprávněného cizince v ČR a vyplácení výživného zaslaného v českých korunách na jeho účet. Základním předpokladem pro vymození výživného je vykonatelné rozhodnutí (exekuční titul) o výživném. Rozhodnutí českých soudů v zahraničí musí být, zpravidla příslušným orgánem cizího státu, v němž povinná osoba žije, pobývá nebo pracuje, nejprve uznána. Uznání zpravidla řeší mezinárodní dvoustranné či mnohostranné smlouvy, nebo mohou být rozhodnutí uznávána na základě vzájemnosti (recipročního ujednání mezi státy) podle podmínek stanovených právním řádem cizího státu. Většinou jsou rozhodnutí českých soudů uznávána, jestliže povinná osoba věděla o řízení a mohla se v něm řádně hájit.

Uznání a výkon rozhodnutí řeší jednak dvoustranné dohody mezi státy a dále některé vícestranné mezinárodní smlouvy. ZMPS ve svých ustanoveních §§ 68a až 68c řeší uznání a výkon rozhodnutí, v nichž se zároveň použije předpis EU nebo mezinárodní smlouva závazná pro ČR. Úmluva OSN o vymáhání výživného v cizině uzavřená dne 20.6.1956 v New Yorku¹⁹⁹ řeší spolupráci mezi státy jednotlivých členských států v administrativních věcech týkajících se vymáhání výživného. Neřeší tedy otázku uznávání titulů. To naopak řeší Úmluva o uznávání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem ze dne 15.4.1958²⁰⁰, která byla pro členské státy obou úmluv nahrazena Úmluvou o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti ze dne 2.10.1973²⁰¹ (dále jen Úmluva o výkonu výživného) a mezi

---

¹⁹⁷ Júdová, E.: Vyživovací povinnost v EÚ: Aktuálny stav a budúcnosť; zborník z konferencie INTERPOLIS'09, Banská Bystrica 28.10.2009

¹⁹⁸ www.umpod.cz

¹⁹⁹ Vyhláška č. 33/1959 Sb. MZV o Úmluvě o vymáhání výživného v cizině

²⁰⁰ Vyhláška č. 14/1974 Sb. MZV o Úmluvě o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem

²⁰¹ Vyhláška č. 132/1976 Sb. MZV o Úmluvě o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti

členskými státy EU tyto otázky upravuje již výše zmíněné Nařízení Rady (ES) č. 44/2001. Do budoucna bude řešit uznání a výkon rozhodnutí o výživném mezi členskými státy EU Nařízením Rady (ES) č. 4/2009 tak, že rozhodnutí vydané v členském státě, které je zde též vykonatelné, se v jiném členském státě uzná a vykoná automaticky, aniž by bylo vyžadováno další řízení o uznání a vykonatelnosti. Zároveň bylo dne 21.4.2004 přijato nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky. Toto nařízení se vztahuje též na pohledávky výživného (pokud jsou nesporné) a stanoví, že rozhodnutí, které bylo v členském státě původu potvrzeno jako evropský exekuční titul, je uznáno a vykonáno v ostatních členských státech, aniž je zapotřebí prohlášení o vykonatelnosti a aniž může být proti jeho uznání podán protest (čl. 5)²⁰². Úmluva o výkonu výživného stanoví možnost uznání a vykonatelnosti za předpokladu, že bylo vydáno příslušným orgánem a nemůže již být napadnuto řádným oprávněným prostředkem; a dále pokud to není proti veřejnému pořádku. Řízení o uznání a výkon se řídí právem dožádaného státu. Je zde též dána možnost použít jiný mezinárodní instrument platný mezi dotčenými státy. Oprávněný si tak může zvolit pro sebe nejvýhodnější předpis (mezinárodní vícestrannou Úmluvu či dvoustrannou smlouvu), podle kterého se bude výkon rozhodnutí ve věci výživného řídit.

Rozhodnutí cizích státních orgánů ze států, s nimiž nemáme uzavřenou žádnou mezinárodní smlouvu o uznání a výkonu rozhodnutí o výživném, je v České republice uznáváno a vykonáváno v souladu s ust. §§ 63 až 68 ZMPS. Stejně tak oprávněný v případě povinného ze smluvního státu Úmluvy o výkonu výživného si může vybrat, zda uznání v ČR bude řešeno dle ZMPS či Úmluvy (např. Austrálie, Turecko)²⁰³. Je též třeba zmínit, že pokud mezinárodní smlouva nepředvídá žádný z institutů uvedených v ust. §§ 68 b a 68c ZMPS, uplatní se na rozhodnutí také ustanovení §§ 63 až 68 ZMPS²⁰⁴. Použití těchto ustanovení je ovšem vyloučeno v případě postupování podle předpisů práva EU. Uznání a výkonu cizího rozhodnutí v ČR brání, jestliže tomu brání výlučná pravomoc českého orgánu, nebo již v této věci český orgán pravomocně rozhodl, účastník se nemohl řádně zúčastnit řízení, rozhodnutí není v souladu s českým veřejným pořádkem, nebo není zaručena vzájemnost (§ 64 ZMPS). Právě požadavek vzájemnosti je zpravidla v mezinárodních smlouvách odbouráván.

Nařízení a provedení výkonu rozhodnutí poté, co je titul uznán, je řešeno podle práva státu, v němž se výkon provádí a způsoby výkonu rozhodnutí přípustnými v tomto státě.

²⁰² http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_ec_cs.htm

²⁰³ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. vydání, Nakl. C.H.Beck, Praha 2007, s. 273

²⁰⁴ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. vydání, Nakl. C.H.Beck, Praha 2007, s. 418

5. Mezinárodní smlouvy upravující vyživovací povinnost

Mezinárodní smlouvy mají před vnitrostátní právní úpravou vždy přednost, jestliže jsou pro Českou republiku závazné (čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky)²⁰⁵. Pokud jde o kolizi vícestranných a dvoustranných mezinárodních smluv, bývá obecně ve vícestranných smlouvách ustanovení o použití úmluvy pouze v případě, když není mezi členskými státy uzavřena dvoustranná dohoda, která by stanovila něco jiného. Mezinárodní smlouva vícestranná je pak subsidiární k dvoustranné mezinárodní dohodě²⁰⁶. Pokud jsou dotčené státy smluvní stranou více mezinárodních vícestranných dohod, bývá v dohodách zpravidla ustanovení o možnosti volby úmluvy podle toho, která z nich je výhodnější. Dále samozřejmě, pokud novější úmluva řeší otázky upravené již úmluvou dřívější, zpravidla se v preambuli či samotném textu či závěrečných ustanoveních vyrovnává nová úmluva s použitelností svých ustanovení pro státy, které jsou smluvní stranou této i dřívější úmluvy. Vícestranné mezinárodní smlouvy mají význam zejména v tom, že již od počátku bývají formulovány do té míry obecně, aby byly přijatelné pro co nejširší počet států. Oproti tomu dvoustranné mezinárodní dohody již zpravidla upravují zavedenou spolupráci a právní pomoc, a mohou upravovat více otázek konkrétněji.

*Dvoustranné smlouvy mezi Českou republikou a jiným státem byly uzavírány zejména do roku 1989 a týkaly se právní pomoci mezi smluvními státy. Ne se všemi těmito státy, a to většinou pro různé konflikty či nestabilitu, jsou tyto smlouvy v současné době používány a dodržovány*²⁰⁷. Pokud jde o výživné, je v těchto smlouvách zpravidla řešena právní pomoc při zjišťování bydliště povinné osoby. Výživného se též okrajově týkají i některé dvoustranné smlouvy týkající se zamezení dvojího zdanění, které většinou řeší osvobození od daňové povinnosti plateb výživného²⁰⁸.

*Úmluva o vymáhání výživného v cizině*²⁰⁹ byla uzavřena v New Yorku 20.6.1956. Účelem této Úmluvy je usnadnit navrhovateli z jednoho smluvního státu vymáhání výživného v druhém smluvním státě Úmluvy, a to zejména stanovením tzv. „přijímajících“ a

---

²⁰⁵ „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“

²⁰⁶ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995, str. 185

²⁰⁷ Smlouvy o právní pomoci dosud platné má ČR uzavřené např. s těmito státy: Mongolsko (1978), Ukrajina (2002), Polsko (1989), Maďarsko (1990), Bulharsko (1978), Rusko (1983), Sýrie (1986), Kypr (1983), Španělsko (1989), Afghánistán (1983), Jemen (1990), Vietnam (1984), Kuba (1981), Uzbekistán (2003).

²⁰⁸ Smlouvy o zamezení dvojího zdanění týkající se daňových hledisek plateb výživného má ČR uzavřené např. s Austrálií (1996), Brazílií (1991), Kanadou (2002), Norskem (2005) a Rakouskem (2007)

²⁰⁹ Vyhláška č. 33/1959 Sb. MZV o Úmluvě o vymáhání výživného v cizině

„odesílajících“ orgánů ve smluvních státech (čl. 1 odst. 1). Zároveň je výslovně stanoveno, že Úmluva má doplňovat, nikoliv nahrazovat, prostředky, které poskytuje vnitrostátní nebo mezinárodní právo (čl. 1 odst. 2). Pro vymození výživného se tak navrhovatel může obrátit na příslušný odesílající orgán svého státu se žádostí o vymáhání výživného v cizině (čl. 3) a ten poté odešle žádost s příslušnými doklady, a případným vyjádřením, orgánu přijímajícímu do státu odpůrce (ČL. 4). Přijímající orgán poté v rozsahu zmocnění navrhovatele učiní kroky potřebné k vymáhání výživného, a to včetně podání žaloby a kroků k vykonání rozhodnutí ohledně placení výživného (čl. 6 odst. 1). Tak například nemůže rozhodnout o vymáhání výživného pro české nezletilé dítě žijící v ČR, proti slovenskému otci žijícímu ve Slovenské republice český soud²¹⁰. O všech krocích musí být průběžně informován odesílající orgán. Služby přijímajícího i odesílajícího orgánu nemají být zpoplatněny (čl. 9 odst. 3), strany tedy platí jen ostatní náklady podle příslušných právních řádů. Dále Úmluva stanoví jako rozhodné právo státu odpůrce, které se má použít na všechny otázky související s jakoukoliv žalobou či řízením (čl. 6 odst. 3).

*Úmluva o civilním řízení*²¹¹ uzavřená 1.3.1954 v Haagu neřeší výslovně otázky výživného. Tato Úmluva se zabývá otázkami týkajícími se civilního řízení, ale použije se též na řešení procesních otázek v řízení o výživném, jako je doručování, dožádání, procesní náklady a právní pomoc.

*Úmluva o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem*²¹² byla sjednána v Haagu 15.4.1958. Jak již bylo shora zmíněno, byla pro státy, které jsou smluvní stranou obou dohod překonána Úmluvou uvedenou v následujícím odstavci. Nicméně je možné její použití pro stát, který je smluvní stranou pouze této dohody. Záleží na straně oprávněné, jakou úmluvu si vybere. Výslovně je stanoveno, že má oprávněný právo dovolat se jakéhokoliv jiného ustanovení ať již na základě vnitrostátního práva vykonávajícího státu nebo jiné úmluvy platné mezi smluvními státy (čl. 11). Účelem této dohody by mělo být uznání a výkon rozhodnutí o výživném pro dítě, které nedosáhlo 21 let nebo neuzavřelo manželství (čl. 1 odst. 1). Výslovně je též stanoveno, že Úmluva se vztahuje pouze na otázky výživného a nepoužije se na případnou vyživovací povinnost mezi sourozenci (čl. 1 odst. 2 a 3). Jako podmínky uznání a vykonatelnosti rozhodnutí ve smluvním státě jsou stanoveny Úmluvou: příslušnost rozhodujícího orgánu; řádné předvolání, případně zastoupení strany

---

²¹⁰ Sedláková, Z.: Mezinárodní úmluvy a vymáhání výživného, texty ASPI, rozhodnutí ze dne 1.1.1996

²¹¹ Vyhláška č. 72/1966 Sb. MZV o Úmluvě o civilním řízení

²¹² Vyhláška č. 14/1974 Sb. MZV o Úmluvě o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem

žalované a možnost se hájit; právní moc rozhodnutí; na základě vzájemnosti též předběžně vykonatelná rozhodnutí či prozatímní opatření; skutečnost, že rozhodnutí neodporuje rozhodnutí jinému či ve věci nebylo zahájeno jiné řízení; soulad s veřejným pořádkem ve státě, kde je nárok uplatňován (čl.2). Pravomoc rozhodovat mají orgány státu, v němž měla povinná nebo oprávněná osoba obvyklý pobyt v době zahájení řízení a také orgán, kterému se osoba povinná výživou podrobila (postačí i formou vyjádření k věci a nenapadnutí příslušnosti) (čl. 3). Vykonávací řízení se řídí právem státu, který jej provádí a je stanovena stejná platnost a účinky uznaného rozhodnutí, jako rozhodnutí, které vydal orgán státu provádějícího vykonávací řízení (čl.6).

*Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti*²¹³ byla sjednána 2.10.1973 v Haagu. Úmluva mezi stejnými smluvními státy nahrazuje Úmluvu uvedenou v předchozím odstavci (čl. 29). Úmluva se vztahuje na rozhodnutí o vyživovací povinnosti vydaná smluvním státem mezi osobami v manželském, rodinném, švagrovském či rodičovském poměru případně v poměru k instituci, která vymáhá náhradu poskytnutého příspěvku (čl.1). Úmluva se použije též na rozhodnutí či smíry, kterými se mění dřívější rozhodnutí, a to i v případě, že původní rozhodnutí pocházejí z třetího nesmluvního státu (čl. 2 odst. 2). V případě, že rozhodnutí řeší i jiné otázky než výživné, použije se Úmluva pouze na tu část, která se týká vyživovací povinnosti (čl. 3). Uznat a vykonat lze podle Úmluvy rozhodnutí, které bylo vydáno orgánem příslušným podle Úmluvy a nemůže již být ve státě, kde bylo vydáno, napadnuto řádným opravným prostředkem. Předběžně vykonatelná rozhodnutí a předběžná opatření lze uznat a vykonat, jestliže je to možné v obou dotčených státech (vzájemnost).(čl. 4) Odmítnuto může být uznání nebo výkon, pokud je uznání nebo výkon rozhodnutí zjevně neslučitelný s veřejným pořádkem dožádaného státu, nebo bylo-li rozhodnutí dosaženo podvodem, nebo stále probíhá a bylo zahájeno jako prvé řízení ve stejné věci a mezi stejnými účastníky u dožádaného státu, nebo pokud je rozhodnutí neslučitelné s rozhodnutím vydaným v dožádaném státě nebo s rozhodnutím vydaným ve státě jiném, které je uznatelné a vykonatelné (čl.5). Rozsudek pro zmeškání lze uznat a vykonat, pokud bylo prokázáno doručení předvolání a poskytnutí dostatečné lhůty žalovanému (čl. 6). Orgán státu, který rozhodnutí vydal, je možné považovat za příslušný, pokud v něm má povinný nebo oprávněný v době zahájení řízení bydliště, nebo pokud povinný nebo oprávněný jsou v době zahájení řízení jeho občany, nebo jestliže se odpůrce výslovně nebo konkludentně podrobil jeho pravomoci (čl. 7), nebo pokud výživné souvisí s nějakým z uvedených způsobů zrušení

---

²¹³ Vyhláška č. 132/1976 Sb. MZV o Úmluvě o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti

manželství (čl. 8). Stanovena je též možnost uznat a vykonat jen část rozhodnutí, kterou uznat a vykonat lze (čl.10). Pokud jde o samotné řízení o uznání a výkon, řídí se právním řádem dožádaného státu (čl. 13). Dále stanoví úmluva doklady, které je třeba předložit (čl. 17). Část IV. se týká domáhání se náhrady plnění za povinného veřejnou institucí. Dále je výslovně stanovena možnost použitelnosti jiných mezinárodních instrumentů platných mezi dotčenými státy (čl. 23). Česká republika si při ratifikaci dohody vyhradila výjimku, spočívající v možnosti neuznat a nevykonat rozhodnutí ve věci výživného mezi sourozenci a mezi osobami sešvagřenými (čl. 26 odst. 2 písm a) a b)), vzhledem k tomu, že v našem právním řádu tyto vyživovací povinnosti upraveny nejsou.

V dubnu 2004 byl vytvořen redakčním výborem Haagské konference pracovní návrh nové *Úmluvy o vymáhání výživného k dětem a dalších druhů vyživovacích povinností*. Byla vytvořena zvláštní skupina a tento návrh byl následně revidován v červnu 2004, lednu 2005, říjnu 2005, lednu 2007 a červnu 2007. V červnu 2007 byl zároveň vytvořen předběžný návrh *Protokolu o právu použitelném pro vyživovací povinnosti*. Na 21. Zasedání Haagské konference dne 23.11.2007 byly oba tyto dokumenty přijaty²¹⁴, účinné však ještě nejsou, neboť je u obou stanoven okamžik účinnosti na první den měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců od uložení druhé listiny o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přistoupení k Úmluvě či protokolu. *Úmluva* se má vztahovat na vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi do 21 let a mezi manžely. Upravuje systém spolupráce mezi smluvními státy, zjednodušení vymáhání výživného, stanoví podmínky uznání a výkonu rozhodnutí v těchto věcech a určuje opatření k rychlejšímu vymáhání výživného. Opět má být stanoven ústřední orgán ve smluvním státě a nově je širěji rozebrána právní pomoc, kterou je povinen tento orgán poskytovat (zejména získávání informací, vyhledávání povinných či oprávněných, zjednodušení doručování, pomoc při určení rodičovství, mediace pro smírné řešení atd.). Pokud půjde o stejné smluvní státy, měla by tato *Úmluva* nahrazovat Haagskou úmluvu z roku 1973 o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti, Haagskou úmluvu z roku 1958 o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem (čl. 48) a New Yorkskou úmluvu z roku 1956 o vymáhání výživného (čl. 49). Výslovně je naopak stanoveno, že tato nová *Úmluva* nemá vliv na Haagskou úmluvu z roku 1954 o civilním řízení, *Úmluvu* z roku 1965 o doručování a *Úmluvu* z roku 1970 o provádění důkazů (čl. 50). Zároveň je zakotvena možnost použít jakéhokoliv právního nástroje, pokud v něm jsou výhodnější podmínky než v *Úmluvě* (čl.52). *Protokol* stanoví univerzální použití rozhodného práva, a to i v případě, že smluvní stranou je

²¹⁴ http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=131
http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=133

pouze jeden dotčený stát (čl. 2). Postupováno má být obecně podle právního řádu věřitele (čl. 3), přičemž jsou dále rozebrána zvláštní pravidla pro vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi (čl. 4), a dále zvláštní pravidla pro vyživovací povinnost mezi manžely (čl. 5). Dána je též možnost volby práva (čl. 7 a 8), a je vyloučen zpětný a další odkaz (čl. 12). Protokol má také nahradit Haagskou úmluvu z roku 1973 a z roku 1956 (čl. 18)

Hodně mezinárodních vícestranných úmluv a deklarácí se týká dítěte a to zejména jeho práv, včetně výkonu těchto práv a právního postavení dětí. Mezi tyto dokumenty patří Deklarace práv dítěte, Úmluva o právech dítěte, Evropská úmluva o výkonu práv dětí, Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství a Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí. Tyto úmluvy mohou být v otázkách výživného použity, pokud otázku neřeší některá z úmluv uvedených shora. Úmluva se pochopitelně nepoužije, pokud je v ní výslovně uvedeno, že se na výživné nevztahuje.

V *Deklaraci práv dítěte*²¹⁵ z roku 1959 stanovilo Valné shromáždění OSN právně nezávazné zásady, směřující k ochraně práv dětí, kterých by se měly státy OSN držet. Pokud jde o právo na výživné a na materiální zabezpečení dítěte, jsou stanoveny ve dvou zásadách. Zásada č. 4 zakotvuje mimo jiné právo dítěte na přiměřenou výživu, bydlení, zotavení a lékařskou péči. Deklarace též dále stanoví, že pokud je to možné, má dítě vyrůstat v péči svých rodičů, kteří jsou za ně odpovědní, a v ovzduší přízně, morálního i materiálního zabezpečení (zásada č. 6).

*Úmluva o právech dítěte*²¹⁶ byla přijata 20.11.1989 v New Yorku a navazuje mimo jiné na Deklaraci práv dítěte z roku 1959. Úmluva zavazuje státy respektovat a provést právními řády práva dítěte v ní uvedená. Na prvním místě uvádí právo na život, dále právo na jméno, státní příslušnost, právo znát své rodiče a právo na jejich péči. Dále stanoví právo dítěte na neoddělitelnost od rodiny a v případě svěřeni jednomu z rodičů právo na styk s druhým rodičem. Dítě má mít dále právo svobodně se vyjadřovat a být slyšeno v případných soudních řízeních a na svobodu projevu. Dále je stanoveno, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte a vše musí být v jeho zájmu. Povinností rodičů nebo jiných osob, kteří se o dítě starají, je dále dle Úmluvy zabezpečit životní podmínky pro rozvoj dítěte v rámci svých schopností a finančních možností (čl. 27), tedy poskytovat mimo jiné výživné. Dalším vyjmenovaným právem je například právo na vzdělání. Úmluva dále stanoví

---

²¹⁵ Usnesení č. DE01/59 Valného shromáždění OSN Deklarace práv dítěte

²¹⁶ Sdělení č. 104/1991 Sb. FMZV o Úmluvě o právech dítěte

povinnost smluvních států učinit veškerá opatření k ochraně práv dětí. Pro výkon a ochranu práv dětí Úmluva dále zřídila Výbor na ochranu práv dítěte, který má Úmluvou stanovená práva a povinnosti (čl. 43).

*Evropská úmluva o výkonu práv dětí*²¹⁷ přijatá 25.1.1996 ve Štrasburku upravuje hlavně procesní práva dětí mladších 18ti let (čl. 1). Stanoví právo dítěte na informace, na zástupce, na sdělení skutečností, na rychlé projednávání věci a právní pomoc. Pro účely úmluvy se stanoví orgán nazvaný Stálý výbor, který má mimo jiné za úkol sledovat problémy související s Úmluvou (čl. 16).

*Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství*²¹⁸ přijatá 15.10.1975 ve Štrasburku řeší mimo jiné otázku mateřství a otcovství dítěte a dále rovnoprávnost dětí narozených mimo i v manželství. Česká republika při ratifikaci oznámila soulad české právní úpravy těchto otázek s Úmluvou.

*Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí*²¹⁹ byla přijata 20.5.1980 v Lucemburku. Za dítě je dle Úmluvy považována osoba pokud nedosáhla věku 16ti let a nemá právo rozhodovat o místě svého bydliště. Na výkon rozhodnutí o výživném jako takovém se tato dohoda nepoužije, nicméně je tato úmluva zmíněna vzhledem k tomu, že výchova a výživa dětí spolu zpravidla úzce souvisí.

6. **Vyživovací povinnost v zahraničí** (vybrané státy EU; USA; Gruzie)

6.1. *Slovensko*

Právní úpravu vyživovací povinnosti na Slovensku upravuje zákon č. 36/2005 Z.z., o rodině. Většina otázek je upravena podobně jako v České republice, zmíněny tedy budou pouze odlišnosti ve slovenské právní úpravě. Výživné je rodič povinen platit nezletilému dítěti bez ohledu na možnosti, schopnosti a majetkové poměry alespoň ve výši 30ti % z částky životního minima (§62 odst. 3). Nevyvratitelná právní domněnka příjmu povinného je na Slovensku stanovena ve výši dvacetinásobku částky životního minima (§ 63 odst.1). Výživné je možné platit také na úspory, k nakládání s nimi je ale vyžadován souhlas soudu (§63 odst. 3). Je též stanoveno, že výživné nelze přiznat, pokud by to bylo v rozporu s dobrými mravy. Výslovně slovenská právní úprava stanoví, že to neplatí pro výživné pro nezletilé dítě (§ 75

²¹⁷ Sdělení č. 54/2001 Sb.m.s. MZV o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí

²¹⁸ Sdělení č. 47/2001 Sb.m.s. MZV o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství

²¹⁹ Sdělení č. 66/2000 Sb.m.s. MZV o přijetí Evropské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí

odst. 2). V české právní úpravě tomu tak není, nicméně rozpor s dobrými mravy v případě výživného pro nezletilé dítě dle mého názoru být shledán nemůže. Soud má též na Slovensku ze zákona upravit vyživovací povinnost k dítěti, pokud rozhodne o jeho umístění do náhradní osobní péče, pěstounské péče či o umístění do ústavní nebo ochranné výchovy. Platebním místem výživného je pak toto zařízení (§ 81). Na Slovensku je též zaveden zákonem o náhradnom výživnom²²⁰ institut náhradního výživného pro dítě, o kterém rozhoduje a poskytuje jej Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny príslušný podle místa trvalého pobytu oprávněné osoby. Nárok na náhradní výživné má nezaopatřené dítě žijící na Slovensku, kterému na základě rozhodnutí nebo schválené dohody povinný neplatil výživné alespoň po dobu tří měsíců. Výše takto hrazeného výživného je stanovena maximálně jako 1,2 násobek životního minima.

6.2. *Polsko*

V polském právním řádu je vyživovací povinnost stanovena²²¹ zákonem o rodině a opatrovnictví jako povinnost poskytovat určité finanční prostředky na výživu, a to včetně oblečení, potravin, ubytování, léků a dokonce i pohonných hmot. Dále, pokud je to nutné, má povinná osoba poskytovat prostředky na výchovu, a to zejména na vzdělání a kulturu a na tělesný a duševní rozvoj oprávněného (čl. 128 zákona o rodině a opatrovnictví). Výživné může být poskytováno ve formě finanční i naturální, a pro určení výživného pro dítě se bere v potaz též osobní péče o jeho výchovu a starání se o společnou domácnost. Polské právo podle druhu rodinného vztahu rozlišuje na prvním místě *vyživovací povinnost mezi pokrevními příbuznými* a v rámci této jako zvláštní kategorii *vyživovací povinnosti vůči dítěti*. Jako kritérium v případě pokrevních příbuzných je stanovena tzv. hmotná nouze oprávněného příbuzného. Za hmotnou nouzi považuje polské právo neschopnost dostatečně uspokojit své vlastní přiměřené potřeby z vlastních zdrojů a vlastním úsilím. Rodiče musí poskytnout výživné dítěti, které ještě není schopno postarat se o sebe samo a to v případě, že příjem z majetku dítěte nepostačuje na jeho výživu a výchovu. Po dosažení 18ti let děti právo na výživné od rodičů ztrácí, pokud nepokračují ve vzdělání a jejich výsledky tuto volbu neodůvodňují. Navíc je rodičům dána možnost neposkytovat výživné dítěti staršímu 18ti let, které pokračuje ve studiu, ačkoliv může pracovat, ale toto studium zanedbává, neskládá zkoušky, nestačí studiu, a proto jej nedokončí ve stanovené době. Jako další druh vyživovací povinnosti je stanovena *vyživovací povinnost plynoucí z osvojení*. Vztahují se na ní ustanovení

²²⁰ Zákon č. 201/2008 Z.z., o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z.

²²¹ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_pol_cs.htm

týkající se vyživovací povinnosti mezi pokrevními příbuznými a navíc je stanovena přednost vyživovací povinnosti osvojitele před vyživovací povinností příbuzných ve vzestupné linii a sourozenců osvojence (osvojením v Polsku tedy v tomto smyslu ze zákona nezaniká právní vztah mezi osvojenцем a jeho původní rodinou). Tato vyživovací povinnost je pak na posledním místě. Dalším druhem vyživovací povinnosti, který v českém právním řádu upraven není, je *vyživovací povinnost mezi osobami spřízněnými sňatkem*. Těmito osobami se rozumí nevlastní matka, nevlastní otec či nevlastní děti. Jako kritérium je opět stanovena hmotná nouze, která je navíc podmíněna tím, že daná situace musí být v souladu s obecně přijímanými společenskými normami. Na výživné mají právo pouze osoby, které jsou ve hmotné nouzi, a to pouze tehdy, jestliže by stanovení vyživovací povinnosti v dané situaci bylo v souladu s obecně přijímanými společenskými normami. Dalším druhem vyživovací povinnosti je *vyživovací povinnost mezi manžely během trvání manželství*, u které je stanoveno právo členů rodiny na stejnou životní úroveň. Dále je upravena *vyživovací povinnost mezi manžely po skončení manželství*. Obdobně jako v českém právu je rozlišováno, zda je jeden z manželů zodpovědný za rozpad manželství nebo ne. Pokud ano a rozvod zároveň znamená podstatné zhoršení hmotné situace druhého manžela, může tento požadovat uspokojení svých přiměřených potřeb i bez ocitnutí se v hmotné nouzi. Pokud není nikdo z manželů zodpovědný, lze žádat uspokojení přiměřených potřeb jen úměrně k výdělečným schopnostem a finančním možnostem druhého z manželů. Vyživovací povinnost k bývalému manželovi zaniká uzavřením nového manželství nebo uplynutím pěti let po rozvodu, pokud jde o výživné, poskytované manželem, který rozvod nezpůsobil. Soud může, za mimořádných okolností, na základě návrhu oprávněného bývalého manžela, rozhodnout o prodloužení této lhůty. Konečně posledním stanoveným druhem je *vyživovací povinnost otce dítěte narozeného mimo manželství vůči matce tohoto dítěte*. Jde o příspěvek na výlohy související s těhotenstvím a s porodem a na výdaje na výživu matky v době porodu. Příspěvek se platí po dobu tří měsíců a má ho platit otec dítěte, který není manželem matky. Matka je oprávněna z naléhavých důvodů žádat o příspěvek na dobu delší než tři měsíce. V Polsku je návrh ve věci výživného osvobozen od soudních poplatků a je v těchto věcech též možno požadovat ve zvýšené míře o právní pomoc. Rozsah výživného je určován podle potencionálních finančních možností povinného a podle přiměřených potřeb oprávněného. Při změně poměrů je též možná změna výše výživného. Pokud povinný výživné stanovené v rozhodnutí či dohodě dobrovolně neplatí, je dána, kromě návrhu na výkon rozhodnutí, možnost žádat zálohu na výživné podle zákona o řízeních proti dlužníkům výživného a o zálohách na výživné z roku 2005. Jako podmínka je mimo jiné vyžadováno, že není možné vykonat příkaz k platbě

výživného vydaný soudem. Pokud jde o výživné s cizím prvkem, je stanoveno jako právo rozhodné právo určené podle státní příslušnosti oprávněného, pokud není mezinárodní smlouvou upraveno jinak.

6.3. Německo

Vyživovací povinnost je v Německu stanovena mimo jiné občanským zákoníkem²²² a dále v prováděcím zákonu k občanskému zákoníku²²³. Jako *druh vyživovací povinnosti* je stanoveno výživné dětí k rodičům, rodičů k dětem, mezi manžely, vnoučat (pravnoučat) k prarodičům (praparodičům), prarodičů (praparodičů) k vnoučatům (pravnoučatům), rodičů „nemanželů“ vůči sobě navzájem a partnerů žijících v registrovaném partnerství vůči sobě navzájem²²⁴. Právo matky dítěte na náhradu nákladů spojených s porodem a slehnutím se považuje za nárok svého druhu, a obecné předpisy o výživném se na něj použijí jen částečně, oproti ČR, kde je jedním z druhů vyživovací povinnosti²²⁵. Výživné je hrazeno formou finanční a jeho rozsah se obecně určuje podle schopností osoby povinné a podle potřeb a požadavků osoby oprávněné. V jednotlivých spolkových státech platí Vrchními zemskými soudy vypracované *tabulky a pokyny*, které mají stanovit paušální sazbu výživného a podle kterých soudy výživné určují. Nejznámější je tzv. Düsseldorfská tabulka, která vypočítává výživné podle modelového příkladu rodiny se dvěma dětmi. Výše výživného se odvíjí od příjmu povinného, počtu oprávněných a jejich věku a její použití je omezeno maximální výší příjmu 5100 EUR. Nad tento limit se výživné vypočítá podle konkrétních okolností. V současné době se postupuje podle tabulky platné od 1.1.2010 (obměňuje se každé 2 roky).²²⁶ Při podstatné změně okolností je možné výši výživného na návrh změnit. Pokud povinný stanovené výživné dítěti neplatí, a druhý rodič je vychovává sám, je možné žádat poskytnutí záloh na výživné podle zákona o zálohách na výživné²²⁷. Tyto zálohy však poté nejsou výživným, ale dávkami sociálního zabezpečení. Je také stanoveno, že je dědic povinen rodinným příslušníkům zůstavitele, kteří v době jeho smrti žili v jeho domácnosti a pobírali od něj výživné, platit toto výživné v prvních třiceti dnech po nápadu pozůstalosti a poskytnout užívání bytu a předmětů domácnosti ve stejném rozsahu²²⁸. Specifikem je též stanovení práva na užívání manželského bytu podle německé právní úpravy nepeněžitým závazkem

²²² Bürgerliches Gesetzbuch

²²³ Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch

²²⁴ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim ger cs.htm

²²⁵ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. vydání, Nakl. C.H.Beck, Praha 2007, s. 274

²²⁶ Z výtahu Metodického materiálu Ministerstva spravedlnosti ČR z dubna 2010 dostupného na <http://www.vyzivne.info/nemecko.html>

²²⁷ Unterhaltsvorschussgesetz

²²⁸ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. vydání, Nakl. C.H.Beck, Praha 2007, s. 276

výživného²²⁹. Pokud jde o povinné zastoupení advokátem, je vyžadováno, pokud je řízení o výživné spjaté s řízením o rozvodu manželství. Německé právo se zpravidla použije, pokud má osoba požadující výživné v Německu bydliště.²³⁰

6.4. Rakousko

V rakouském právu vyživovací povinnost upravuje Všeobecný občanský zákoník²³¹, a to zejména v ustanoveních §§ 140 a násl. Upravuje *vyživovací povinnost* rodičů k dětem, dětí k rodičům, mezi manžely a rozvedenými manžely. Dále je stanoveno, že pokud rodiče nemohou výživné platit a zároveň není ohrožena jejich vlastní výživa, jsou v přiměřené míře povinni platit výživné prarodiče. Rozsah výživného rodičů k dětem je stanoven podle schopností rodiče (rozhodující je potencionální nikoliv faktický příjem) a ve výši potřebné k pokrytí přiměřených potřeb dítěte, s ohledem na jeho nadání, schopnosti, dispozice a vývojové možnosti tak, jak to odpovídá jejich životním poměrům. Zároveň je stanoveno, že rodič, který se stará o společnou domácnost, v níž se o dítě pečuje, tímto plní svou vyživovací povinnost a druhý rodič má platit výživné finanční formou. Dítě je povinno poskytovat výživné svému rodiči, pokud tento sám vyživovací povinnost k dítěti hrubě nezanedbával a pokud není schopen se o sebe postarat sám. V případě výživného mezi rozvedenými manžely má platit bývalý manžel převážně vinný rozvodem druhému bývalému manželovi výživné ve výši přiměřené životní úrovni manželů. Pokud jsou rozvodem vinni oba, může být přiznán příspěvek jednomu z nich, pokud to je spravedlivé, s ohledem na potřeby a majetkové a výdělkové možnosti povinného. Mezi manžely je stanovena vyživovací povinnost přiměřená životní úrovni manželů.²³² Soudní judikatura v Rakousku vytvořila určitý systém určování výživného, který vychází z jednotlivých rozhodnutí soudů a z analýzy nákladů na dítě podle statistik rakouského centrálního statistického úřadu. Takto vytvořené tabulky jsou pro soudce nezávazné a slouží pouze jako podklad pro rozhodnutí. O tabulkách rozhoduje zemský soud ve Vídni²³³ a upravují se vždy k 1.7. každého roku. Tabulky stanoví výživné na průměrné dítě a v konkrétním případě mají být posuzovány individuální potřeby dítěte a poměry rodičů.²³⁴ Rakouský model byl vzat jako výchozí pro vypracování tabulek ministerstvem spravedlnosti České republiky, viz dále kapitola 7 této práce.

²²⁹ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. vydání, Nakl. C.H.Beck, Praha 2007, s. 276

²³⁰ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim ger cs.htm

²³¹ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)

²³² http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim aus cs.htm

²³³ Landesgericht

²³⁴ Z výtahu Metodického materiálu Ministerstva spravedlnosti ČR z dubna 2010 dostupného na <http://www.vyzivne.info/rakousko.html>

6.5. *Belgie*

Výživovací povinnost je v Belgii upravena občanským zákoníkem²³⁵ v ustanoveních čl. 203 a násl. Výživné je povinen poskytovat *rodič dítěti*, a to v širší formě, kdy výživa zahrnuje též povinnost matky a otce k výchově, vzdělání, ubytování, výživě a dohledu podle jejich poměrů. Výživné v tomto smyslu nesouvisí s mírou potřeb dítěte a prostředků rodiče a trvá do nabytí zletilosti nebo dokončení vzdělání. Druhá forma výživného k dětem je odvislá od příbuzenství, a závisí na potřebách dítěte a prostředcích rodiče. *Děti k rodičům* jsou povinné výživou, pokud to rodiče potřebují. *Mezi manžely* je v Belgii stanovena povinnost podpory a pomoci, a také povinnost přispívat na výlohy vyplývající z manželství (např. povinnost společného bydlení). Mezi rozvedenými manžely se pro účely výživného rozlišuje rozvod z určitého důvodu (každý z manželů může požádat o přijetí prozatímních opatření, zálohy na výživné a to bez ohledu na vinu; podle viny je pak odstupňován rozsah výživného – stejně jako v manželství, nebo osoba, která jej může žádat) nebo rozvod po vzájemné dohodě (dohodnou se i o případném výživném). Výživné jsou povinni si platit navzájem též *prarodiče a vnoučata*. Výživné je dále povinen hradit pozůstalý partner dětem svého zemřelého partnera, nebo zeťové a snachy svým tchánům a tchýním. Na výživu vyplácenou z pozůstalosti²³⁶ má nárok i pozůstalý manžel. Zajímavé je též oprávnění, kdy výživné může požadovat dítě po muži, jehož otcovství sice není prokázáno, ale měl poměr s jeho matkou v době početí. Poskytnout zálohu na výživné pro dítě bydlící v Belgii může oprávněnému Veřejné centrum sociální pomoci (CPAS). Použitelnost práva je v Belgii stanovena zpravidla podle bydliště oprávněného.²³⁷

6.6. *Španělsko*

Výživné je ve Španělsku upraveno též v občanském zákoníku²³⁸ a to v knize I. Osoby povinné si platit výživné jsou rodiče dětem do dosažení ekonomické samostatnosti, děti rodičům pokud toho potřebují, manželé navzájem (i po odluce či rozvodu), partneři v pevném svazku a příbuzní v přímé linii až do druhého stupně. Vyžadován je u oprávněné osoby stav hmotné nouze, kterou si osoba v pokročilém věku nezavinila sama. Rozsah výživného se stanoví s ohledem na potřeby oprávněného a na možnosti povinného a dalších osob

---

²³⁵ Code civil Belge

²³⁶ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. vydání, Nakl. C.H.Beck, Praha 2007, s. 276

²³⁷ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_bel_cs.htm

²³⁸ Código Civil

(spolupovinných). Umožněno je použití toho právního řádu, který je pro žadatele výhodnější.²³⁹

6.7. Francie

Francouzský občanský zákoník²⁴⁰ zejména v ustanovení čl. 206 a násl. upravuje vyživovací povinnost rodičů k dětem, dětí k rodičům, manžela, který vyvolal rozvod a je rušeno společné soužití manželů, mezi manžely, přímých předků a potomků a konečně zeťů a snach vůči tchánům a tchyním. Rozsah se určuje podle nároků oprávněného a jmění povinného. Je také stanoveno, že pokud nejde o výživné pro dítě, musí oprávněný předložit k návrhu přímý důkaz o svých potřebách. Rozhodnutím soudu je možné poskytnout podporu, která se odvíjí od druhu vyživovací povinnosti, za který se poskytuje. Soud může také i bez návrhu rozhodnout o indexaci výživného podle zákonné doložky o změnách.²⁴¹

6.8. Nizozemí

V Nizozemí je upravena vyživovací povinnost *rodičů k dětem* do 21 let věku bez ohledu na jejich potřeby, přičemž je s ohledem na věk rozdílně stanoven její rozsah. Výživné jsou povinni poskytovat též *děti rodičům*, jestliže toho potřebují. *Mezi rozvedenými manžely* nebo mezi bývalými registrovanými partnery lze žádat poskytnutí výživného, jestliže příjem pro hrazení životních nákladů žadatele není dostatečný. Tato vyživovací povinnost je omezena maximální dobou 12ti let od rozvodu či ukončení partnerství a pokud šlo o krátká bezdětná manželství, tak zpravidla maximálně dobou stejnou. *Manželé nebo registrovaní partneři* mají povinnost přispívat si společně na náklady společné domácnosti. Zajímavá jsou v Nizozemí zavedená pravidla, že pokud neexistuje uznaný otec, má vyživovací povinnost k dítěti *otec biologický* nebo životní *partner matky*, který souhlasil s jednáním vedoucím ke zplození dítěte (obdobně je upraveno v Belgii). Vyživovací povinnost má též *osoba, která společně pečuje* o dítě s rodičem, ačkoliv jeho rodičem není. Jako kritérium je stanovena potřebnost oprávněného. Dítěti do 21 let je však třeba hradit výživné, i když jej nepotřebuje. Podání návrhu na stanovení či změnu výživného musí být učiněno právníkem, přičemž v Nizozemí působí Společnost rodinných právníků a rozvodových prostředníků, kteří se mimo jiné na otázky výživného specializují.²⁴²

---

²³⁹ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_spa_cs.htm

²⁴⁰ Civil code

²⁴¹ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_fra_cs.htm

²⁴² http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_net_cs.htm

6.9. Finsko a Dánsko

Ve *FINSKU* a *DÁNSKU* (má výjimku a nepodílí se na činnosti EU v rámci vyživovací povinnosti) je výživné přizpůsobováno indexu spotřebitelských cen či životních výdajů nebo je lze vyčíst z každoroční tabulky vydávané ministerstvem zdravotnictví a sociálních věcí (Finsko)²⁴³. Ve Finsku platí odlišnost od většiny právních úprav v tom smyslu, že rodiče nemají nárok na výživné od svých dětí²⁴⁴.

6.10. Švédsko

Švédsko upravuje vyživovací povinnost *rodičů k dětem* a *mezi manžely* a registrovanými partnery. Platí, že výživné se poskytuje v rozsahu potřeb dítěte a možností rodiče, ale pokud v možnostech rodiče není platit výživné, je této povinnosti zproštěn. Výživné na dítě se poskytuje do 18ti let věku nebo pokud není ukončeno základní vzdělání maximálně do 21 let věku dítěte. V manželství je za svou výživu zodpovědný každý z manželů sám, ledaže jeden z nich není schopen si výživu zajistit. V případě rozvodu manželství je možné žádat příspěvek pouze po přiměřenou dobu.²⁴⁵

6.11. USA

Úprava vyživovací povinnosti ve Spojených státech amerických je stanovena v každém státě odlišně a velká většina otázek je řešena v rozhodnutích jednotlivých soudů. Na federativním stupni jsou pouze upraveny určité zásady a každý jednotlivý stát si sám může určit způsob výpočtu výživného, od kterého je však zpravidla možno se v konkrétním případě odchýlit. Řešení konfliktu zákonů různých států není stanoveno jednoznačně a panují rozdílné názory, zda se má použít zákon výhodnější nebo zákon příslušnosti či bydliště dítěte. Vyživovací povinnost pro dítě končí zpravidla dosažením věku 18ti, 19ti nebo 21 let a může být prodloužena v případě dalšího studia na vysoké škole. Zajímavá je též možnost odebrat v některých státech řídičský průkaz pokud povinný výživné neplatí, nebo neplatí pravidelně.²⁴⁶ Výživné mezi rozvedenými manžely je možno požadovat až do smrti, ledaže se bývalý manžel znovu vdá či ožení nebo pokud je dohoda o jednorázovém vyrovnání či o kratší době placení²⁴⁷.

²⁴³ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. vydání, Nakl. C.H.Beck, Praha 2007, s. 281

²⁴⁴ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_fin_cs.htm

²⁴⁵ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_swe_cs.htm

²⁴⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Child_support_in_the_United_States

²⁴⁷ <http://www.divorceroom.com/divorce-alimony.html>

6.12. Gruzie²⁴⁸

V Gruzii je výživné vymáháno soudem ne moc často. Je to hlavně proto, že lidé berou vyživovací povinnost jako velmi intimní a osobní věc, o které nechtějí nechat rozhodovat nikoho třetího. I z tohoto důvodu je soudní judikatura v této věci málo obsáhlá. Vyživovací povinnost je v Gruzii upravena občanským zákoníkem²⁴⁹, ve svazku pátém týkajícím se rodinného práva (čl. 1182 – 1186 a čl. 1212 - 1238)²⁵⁰. Rozlišovány jsou dvě velké skupiny vyživovací povinnosti, a to vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a vyživovací povinnost mezi jinými členy rodiny. Do této druhé kategorie vyživovací povinnosti gruzínský občanský zákoník zahrnuje vyživovací povinnost mezi sourozenci, vyživovací povinnost vnuka vůči pracovně neschopnému prarodiči, vyživovací povinnost prarodiče vůči pracovně neschopnému nebo nezletilému vnukovi, který se ocitl v hmotné nouzi, dále vyživovací povinnost nevlastního rodiče vůči pracovně neschopnému nebo nezletilému nevlastnímu dítěti, vyživovací povinnost nevlastního dítěte vůči pracovně neschopnému nevlastnímu rodiči a konečně vyživovací povinnost vůči pracovně neschopné osobě, která povinného vychovávala.

Vyživovací povinnost mezi manžely vzniká pouze v případě, že je druhý z manželů neschopný práce. Tato povinnost trvá i po rozvodu manželství, jestliže se manžel stal pracovně neschopným před rozvodem nebo během jednoho roku po rozvodu. Dále má vyživovací povinnost manžel vůči své těhotné manželce a to ještě tři roky po narození dítěte. Vyživovací povinnost manželé mezi sebou nemají, jestliže manželství trvalo velmi krátkou dobu, nebo manžel, který výživné požaduje, se vůči druhému manželovi morálně nevhodně choval, nebo jestliže je pracovní neschopnost vyvolaná alkoholem, drogami nebo výkonem trestu.

Vyživovací povinnost k dětem rozlišuje děti nezletilé a zletilé (zletilost nastává ve věku 18ti let). Ke zletilým dětem trvá vyživovací povinnost do té doby, než jsou schopni se samostatně živit a pokud výživné potřebují. Děti jsou povinni poskytovat rodičům výživné, pouze pokud nejsou schopni se samostatně živit (nejsou schopni pracovat). V tomto případě soud může stanovit povinnost hradit výživné poskytované měsíčně s ohledem na materiální a

---

²⁴⁸ Informace poskytnuty právníkem Irakli Sokolovskim a právníkem Paatem Kiknavelidzem z Advokátní kanceláře Mgaloblishvili, Kipiani, Dzidziguri a právníčkou Ketevan Kachlishvili z Gruzínské asociace mladých právníků (GYLA – Georgian young lawyers' association)

²⁴⁹ Sakartvelos Samokalako Kodexis (#786 z 26. června 1997)

²⁵⁰ http://www.irisprojects.umd.edu/georgia/Laws/English/code_civil.pdf

ekonomické poměry dětí. Soud je oprávněn rozhodnout o vyživovací povinnosti dětí k rodičům i bez návrhu.

Pokud jde o výši výživného v Gruzii, stanoví občanský zákoník pouze obecná kritéria pro určování výživného. Soud by tak dle zákona měl výživné určit na základě rozumné a spravedlivé úvahy a v rámci potřeb nutných pro normální výchovu dítěte. Přitom by měl brát v ohled majetkové a životní poměry rodičů a dítěte, přičemž není brán v potaz majetek (vlastnictví nemovitostí, historických předmětů atp.), ale hlavně příjem povinného. Umožněno je též stanovení dodatečné povinnosti hradit neočekávané výdaje, jako například nemoc či újma na zdraví dítěte. Nejvyšší soud Gruzie v jednom svém judikátu uvedl, že „výživné by mělo nejen zajišťovat minimální úroveň života dítěte, ale i, pokud je to možné, zachování úrovně života, kterou by mělo dítě v podmínkách společného soužití rodičů.“²⁵¹

Při určování rozsahu vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům není stanoven žádný konkrétní rozsah výživného a neexistují ani žádné tabulky pro určování výživného. Dítě je povinno dodatečně přispět na neočekávané náklady vzniklé v důsledku zvláštní události, jako je například nemoc či újma na zdraví rodiče. V úvahu se bere materiální a rodinný stav rodičů a dítěte. V dalším z judikátů Nejvyšší soud Gruzie upřesnil, že v případě dítěte „soud určuje výživné vzhledem k platu a jiných dodatečných příjmů bez ohledu na to, zda se jedná o příjem z hlavního pracovního poměru či příjem z jiné práce, kterou si povinný pouze přivydělává. Soud by měl proto při určování výživného brát v potaz, jaký je měsíční faktický příjem povinného“.²⁵² Výživné je soudy určováno buď fixní částkou nebo jako určité procento či zlomek z příjmu povinného. Stanovení výživného určitým poměrem je dle rozhodnutí Nejvyššího soudu Gruzie možné pouze v případě, že je znám zdroj a konkrétní výše výživného. Nejvyšší soud tak odmítl rozhodnutí obecného soudu, který stanovil tuto možnost i pro potencionální příjmy v případě, že povinný odmítl sdělit zdroj a výši svých příjmů. V Gruzii je též umožněno žádat snížení či zvýšení výživného v případě změny poměrů.²⁵³

Jak již bylo shora uvedeno, vyživovací povinnost gruzínské soudy často neřeší. Gruzínský občanský zákoník stanoví, že má soud rozhodnout o výživném ve dvou případech. Prvním je nedohoda rodičů o výši výživného. Druhým je případ, kdy má soud povinnost souběžně s rozvodem vyřešit otázku výživného. O výživném musí být rozhodnuto do 1 měsíce, a pokud má návrh nedostatky, musí být opraven cca v 5ti denní lhůtě stanovené

---

²⁵¹ #as-1275-1514-05 z 30. března 2006

²⁵² #as-1275-1514-05 z 30. března 2006

²⁵³ #as-1290-1525-05 z 22. května 2006

soudem, jinak bude zamítnut. Výživné nelze žádat zpětně, zpětně je lze pouze vymáhat v případě neplacení.

Trestní zákoník Gruzie upravuje trestný čin neplacení výživného, ale pouze v případě, když povinný platit výživné může, ale z nějakého důvodu neplatí. Pokud například nic nemá a nemůže platit, trestný čin to není. V případě, že dítě nemá ani jednoho rodiče, stát má platit dítěti sociální příspěvek. V praxi to vypadá mnohdy tak, že jeden z rodičů žije s dítětem na ulici a od druhého rodiče nedostává nic. Stát však v tomto případě nic neposkytuje a matky s dítětem v náručí prochází hlavně v Tbilisi mezi auty na křižovatkách a žebrají.

7. Úprava vyživovací povinnosti v ČR do budoucna

Otázka vyživovací povinnosti, vymáhání výživného a stanovení určitých pravidel zajišťujících výživné nezaopatřeným dětem je v poslední době velmi aktuálním tématem. Poslanecká sněmovna se již zabývala dvěma podobnými návrhy zákonů, z nichž ani jeden nebyl schválen, a to v roce 2006 (sněmovní tisk č. 964) a v roce 2007²⁵⁴ o náhradním výživném. Navrhovaná úprava měla zavést náhradní výživné pro nezaopatřené děti, které mělo být sociální dávkou poskytovanou státem. Nárok měl mít oprávněný s trvalým pobytem v ČR po neplnění výživného povinným po dobu dvou měsíců po sobě jdoucích, a pokud byl podán návrh na výkon rozhodnutí, a zároveň pokud do tří měsíců po padání návrhu na exekuci povinný nezačal uhrazovat výživné a příjem oprávněného a s ním posuzovaných osob nepřesahoval trojnásobek částky životního minima. Výše byla stanovena na tři čtvrtiny soudem stanoveného výživného do 15ti let oprávněného a celého výživného od jeho 15 ti let, maximálně však ve výši 2,5 násobku životního minima oprávněného. Návrh stanovil též dobu 12ti měsíců pro poskytování náhradního výživného s možností opakovaného prodlužování na návrh, maximálně však do 26ti let oprávněného. Jako orgán oprávněný rozhodovat byl stanoven obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Další zákon o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem byl navržen poslanecké sněmovně ke schválení v květnu 2009²⁵⁵. Tento návrh dosud nebyl schválen a na konci ledna 2010 proběhlo první čtení a návrh zákona byl přikázán k projednání výborům (viz též shora část 3.1.3. této práce). Zákon by se měl týkat pouze vyživovací povinnosti rodiče, který nežije s dítětem ve společné domácnosti, a pouze dítěte nezaopatřené. Je tedy zaměřen na užší skupinu oprávněných i povinných než zákon o rodině. Nezaopatřené dítě by mělo mít právo na výživné nejméně ve výši minimálního výživného, které by dle zákona měla stanovit vláda

²⁵⁴ <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=132&CT1=0> sněmovní tisk č. 132/0

²⁵⁵ <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=849&ct1=0> sněmovní tisk č. 849/0

nařízením. Nařízení vlády by ale nemělo být závazné pro soud, který má být vázán jen zákonem a mezinárodní smlouvou²⁵⁶ a na moci výkonné má být nezávislý²⁵⁷. Bez ohledu na schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů zákon navrhuje povinnost hradit výživné nejméně ve výši základní sazby, která má být stanovena na 1400,- Kč měsíčně pro dítě do 6ti let a nejméně 1680,- Kč pro dítě od šesti let. Stanovení základní sazby výživného, bez ohledu na kritéria pro určování výše výživného stanovená v zákoně o rodině, nepovažuji za správné. Neboť schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného rodiče nemusí vůbec takovou výši výživného odůvodňovat a rodič tak nebude moci výživné hradit, i kdyby chtěl. Návrh zákona dále upravuje institut náhradního výživného ve výši poloviny základní sazby minimálního výživného, a to za podmínek, že výživné není plněno nejméně tři po sobě následující měsíce, a pokud exekuční řízení trvá nejméně tři měsíce od doručení návrhu na nařízení exekuce exekutorovi. Dítě musí mít zároveň trvalý pobyt a zdržovat se na území ČR (ledaže studuje v cizině) a zároveň mít nárok na přídavek na dítě. Tyto podmínky jsou pouze pro zjednodušení placení náhradního výživného a ne zcela zohledňují zájem dítěte a jeho právo na volný pohyb²⁵⁸. O náhradním výživném mají dle návrhu rozhodovat úřady práce, což je odůvodňováno tím, že rozhodují o státní sociální podpoře a obě agendy jsou podobné²⁵⁹. Výživné však není sociální dávkou a nemělo by tak být o něm rozhodováno úřadem práce. Návrh také stanoví nevyplácení náhradního výživného, pokud nedosahuje 20,- Kč měsíčně, přičemž ale nejnižší částka náhradního výživného by měla být dle předchozích ustanovení ve výši 700,- Kč. Zákon též stanoví povinnost vrátit neprávem vyplacené částky náhradního výživného, což je opačný přístup než zásada nevracení spotřebovaného výživného dle zákona o rodině.

Mimo jiné se shora uvedeného vyplývá, jak je otázka výživného aktuální a zároveň tak složitá, že není možné jednoznačně stanovit zákonem jeho výši. Jako největší problém již bylo výše v této práci zmíněno zcela odlišné rozhodování soudů v obdobných případech. Z tohoto pohledu je určitě krok správným směrem doporučující tabulka (viz též část 3.1.3 této práce), která byla dne 18.5.2010 zaslána soudům, a která stanoví procentuální rozmezí dílu z platu povinného, který by měl připadnout na výživné, odstupňovaného podle věku dítěte. Podle vyjádření většiny soudců²⁶⁰, jim určité vodítko při určování výživného chybělo. Také

---

²⁵⁶ Čl. 95 odst. 1 zákona č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

²⁵⁷ Stanovisko vlády č. 849/1 ze dne 8.6.2009 k návrhu zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem

²⁵⁸ Stanovisko vlády č. 849/1 ze dne 8.6.2009 k návrhu zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem

²⁵⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem, str. 17, sněmovní tisk 849/0

²⁶⁰ Wallerová, R. Nerovnosti ve výživném jsou. Tabulky využijeme, říkají soudci. MF Dnes, str. 3, 22.5.2010

proto, že se jedná o nezávazný materiál, měli by ale soudci nadále posuzovat každý případ individuálně.

Se stanovením určitého vodítka, kterým by se soudci měli orientačně řídit, zásadně souhlasím. Domnívám se, že tabulka zaslaná v květnu soudům je v podstatě v pořádku a soudní praxe by měla ukázat, jak bude fungovat a zda procenta v ní stanovená jsou určena správně. Co bych jí vytkla, je skutečnost, že neřeší situaci v případech dalších vyživovacích povinností, jako například Düsseldorfská tabulka v Německu (viz shora kapitola 6. této práce). Na druhou stranu se obávám, že soudci budou výživné stanovovat zcela v rozmezí tabulkou uvedeném, i pokud půjde o případ odůvodňující rozhodnutí v jiné výši. Tabulka stanoví výši výživného určenou procentem z platu povinného. Tím, dá se říci, opomíjí zákonem stanovená kritéria možností, schopností a majetkových poměrů. Spíše by měla stanovit jako základ výši příjmů, do nichž již lze zahrnout též příjem podnikatele. Pokud bychom vzali striktně určování výživného z platu, nevztahovala by se tato tabulka na podnikatele, což jistě nebylo zamýšleno. Výše platu či mzdy sice bývá hlavním kritériem, z něhož se vychází, ale neměla by být kritériem jediným.

Zároveň právě určování výše příjmů povinného bývá nejvíce problematické, a pokud povinný nesouhlasí s výši výživného, snaží se logicky svůj příjem minimalizovat. Z tohoto pohledu se domnívám, že je správné stanovení nevyvratitelné právní domněnky příjmu povinného stanovené v ust. § 85a odst. 1 ZoR. Nicméně tento násobek by měl být dle mého názoru zvýšen, neboť toto ustanovení sleduje zajištění prokázání příjmů podnikatele a 12,7 násobek životního minima jednotlivce bude pro mnohé bohaté podnikatele výhodnější než splnění prokázání jeho faktických příjmů. Pro srovnání, na Slovensku je stanoven 20ti násobek a takového příjmu už nedosahuje každý. Také v návrhu Nového občanského zákoníku (viz dále kapitola 7 této práce) je stanovena výše 25ti násobku částky životního minima (§ 857). Velmi správná je dle mého názoru též myšlenka stanovení specializovaných soudců a vytvoření specializovaných soudních senátů u odvolacích soudů pro rozhodování o výživném. Na stanovení možnosti podat ve věcech výživného dovolání k Nejvyššímu soudu též nejsou jednotné názory, pravdou však je, že umožněním dovolání by zcela jistě výrazně vzrostla agenda rozhodování Nejvyššího soudu²⁶¹.

Ohledně otázky placení náhradního výživného nezletilému v určité formě státem se domnívám, že pokud by byla zavedena, měla by být rozhodně nastavena tak, aby byla pro povinného zcela nevýhodná. Tím by se zabránilo případným dohodám rodičů o úmyslném

---

²⁶¹ Vrcha, P.: K metodické pomůcce pro určování výživného, 18.5.2010 dostupný z <http://www.epravo.cz/>

neplacení výživného, za účelem přechodu této povinnosti na stát, což je jedním z hlavních argumentů odpůrců náhradního výživného²⁶². Domnívám se, že jednou z možností by mohlo být hrazení výživného oprávněnému státem ve stanovené výši (odstupňované například podle věku dítěte), přičemž by povinný byl poté nucen státu uhradit nejen státem zaplacené výživné, ale zároveň doplatek do výše výživného v konkrétním případě (který by byl soudem zaslán po uhrazení oprávněnému) a kromě toho též určité procento z výživného jako sankci za neplacení. Toto penále by mohlo jít do speciálního fondu na úhradu výživného, z něhož by byla v těchto případech část výživného hrazena, a nezatěžovalo by to státní rozpočet. Podmínkou by mělo být nehrazení výživného po určitou delší dobu, nebo opakovaně po kratší dobu (aby se zabránilo nepravdělnému placení výživného) a náhradní výživné by mohlo být poskytováno pouze na návrh oprávněného. Oprávněný (prostřednictvím svého rodiče) by se tak mohl rozhodnout, zda podá návrh na výkon rozhodnutí, nebo zda požádá o náhradní výživné stát. S tím souvisí problematika vymáhání výživného, které je ve většině případů problematické, přestože výživné spadá do přednostních pohledávek.

Pokud jde o vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely, domnívám se, že by měla být stanovena určitá doba po rozvodu, po kterou může rozvedený manžel požadovat na druhém manželovi výživné. Nyní je mezníkem uzavření nového manželství oprávněným nebo smrt povinného a dle mého názoru není správná možnost požadovat výživné v podstatě po neomezenou dobu. O omezení této doby již bylo uvažováno, a návrhem v tomto smyslu se zabýval Parlament v roce 2005. Návrh byl však bohužel zamítnut.²⁶³ Například v Polsku je tato doba po rozvodu manželství 5 let a v Nizozemí 12 let.

Již na jiném místě v této práci jsem uvedla (čl. 2.3.1.), že by mělo být zvaženo začlenit mezi druhy vyživovací povinnosti též vyživovací povinnost mezi sourozenci. Domnívám se, že by sourozenci měli mít k sobě navzájem vyživovací povinnost, která by následovala na posledním místě, po vyčerpání všech ostatních druhů vyživovací povinnosti. Tedy pokud by výživné na základě dosud zákonem stanovených druhů nemohlo být určeno, nastoupila by vyživovací povinnost sourozence. Výživné by mělo být, dle mého názoru, poskytováno obdobně jako u vyživovací povinnosti mezi ostatními příbuznými pouze pokud toho oprávněný nutně potřebuje. A posuzována by měla být pochopitelně odůvodněnost potřeb na straně oprávněného a majetkové poměry, schopnosti a možnosti na straně povinného.

---

²⁶² ČSSD prošel návrh na zavedení minimálního výživného, 27.1.2010, www.ceskenoviny.cz

²⁶³ Lužná, R.: Výživné rozvedeného manžela, Právo a rodina. č. 8/2006, 10 s.

V neposlední řadě, pokud jde o otázku úpravy vyživovací povinnosti do budoucna, je třeba zmínit Nový občanský zákoník²⁶⁴, který byl připravován odborníky na soukromé právo²⁶⁵ osm let, a dle mého názoru hlavně kvůli politickým rozporům jej vláda zatím nepředložila poslanecké sněmovně. Rodinné právo jako celek je v Novém občanském zákoníku upraveno v části druhé. Zařazení rodinného práva do občanského zákoníku je celkem logickou změnou, k níž již přistoupilo mnoho zemí bývalého sovětského bloku (například v Gruzii za Sovětského svazu platil oddělený Manželský a rodinný zákoník a nyní je rodinné právo též upraveno v Občanském zákoníku²⁶⁶), a které mimo jiné odráží i právní základ, který je v České republice z historických důvodů v Rakouském občanském zákoníku²⁶⁷. Pokud jde o vyživovací povinnost, jsou upraveny stejné druhy vyživovací povinnosti jako v dosavadním zákonu o rodině, a to každý z nich u jednotlivých institutů, kterých se týká. Nový občanský zákoník²⁶⁸ při úpravě vyživovací povinnosti vychází a navazuje na úpravu v zákoně o rodině. Upřesněno je stanovení povinnosti manželů přispívat na potřeby života rodiny tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla v zásadě srovnatelná, přičemž poskytování majetkových plnění má mít stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy (§ 629). Stanovena je též povinnost přispívat na náklady domácnosti za stanovených podmínek v případě opuštění domácnosti manželem (§ 630 odst. 2). Manželé si mají poskytovat výživné v rozsahu, který oběma zajišťuje v zásadě stejnou hmotnou a životní úroveň. Nově má být stanoveno, že tato vyživovací povinnost předchází vyživovací povinnosti nejen dětí, ale i rodičů. Oproti stávající právní úpravě není nově ve společných ustanoveních o výživném výslovně stanoveno nepřiznání výživného, pokud by to bylo v rozporu s dobrými mravy. U výživného mezi rozvedenými manžely jsou ale stanoveny konkrétněji určité podmínky nároku na výživné. Výživné je povinen v přiměřeném rozsahu platit rozvedený manžel (§ 700 a násl.), pokud bývalý manžel není schopen se sám živit a pokud to na něm lze spravedlivě požadovat (s ohledem na věk, zdravotní stav, či skončení péče o společné dítě). Soud má brát dále v úvahu dobu trvání manželství, dobu uplynulou od rozvodu a další příkladmo uvedená hlediska (podíl na péči o rodinnou domácnost za trvání manželství, možnost zajištění výživy vlastním majetkem a hospodařením s ním, možnost opatření zaměstnání, nedopuštění se trestného činu vůči manželovi nebo existence jiné

---

²⁶⁴ <http://obcanskyzakonik.justice.cz>

²⁶⁵ Zejména Prof. Dr. JUDr. Karel Eliáš a Doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc.

²⁶⁶ Chanturia Lado: Foreword to Commentary to the civil code of Georgia, Volume 5 Family Law, Law of Succession, Samartali Publishers Tbilisi, 2000, p. 5

²⁶⁷ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB)

²⁶⁸ http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_LRV_090430_final_s%20obsahem.pdf

závažné překážky). Dosavadní zánik výživného poskytnutím jednorázové částky je zachován, pouze je termín „jednorázová částka“ nahrazen termínem „odbytné“. Možnost požadovat výživné po dobu tří let ve stejném rozsahu jako za trvání manželství je upravena obdobně jako dosud. Výslovně je nově vyloučeno poskytovat výživné, pokud se bývalý manžel dopustil na rozvedeném manželovi tzv. domácího násilí. Výslovně je též stanoveno, že vyživovací povinnost rodičů a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti a jejich trvání není omezeno nabytím zletilosti či svéprávnosti (§ 801). Následuje vyživovací povinnost mezi předky a potomky, přičemž je stanovena přednost vyživovací povinnosti rodičů před prarodiči a dalšími předky dítěte (§ 851). Je též stanoven vztah vyživovacích povinností předků a potomků v tom smyslu, že pokud nejde o vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi, má přednost vyživovací povinnost potomků před vyživovací povinností předků. Návrh též upravuje nevyvratitelnou domněnku o příjmu povinného v případě výživného rodiče k dítěti nebo jiného příbuzného k nezletilému dítěti, ale oproti stávající právní úpravě ve výši 25ti násobku částky životního minima jednotlivce (§ 857). Nově má být umožněno platit výživné jinak než v pravidelných měsíčních splátkách, pokud o tom rozhodl soud nebo pokud se o tom povinný s oprávněným dohodli (§ 862).

8. Shrnutí

Vyživovací povinnost upravuje v současné době zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Vzhledem k období svého vzniku, kdy celospolečenské vztahy byly naprosto odlišné od současných, bylo rodinné právo zahrnuto po sovětském vzoru do samostatného zákona. To vše přesto, že české právo mělo základ spíše v úpravě vztahů celého soukromého práva v jednom kodexu po vzoru práva rakouského, kdy po vzniku samostatného Československa v roce 1918 byl mimo jiné právními předpisy převzat ABGB z roku 1811. Po roce 1989 byl z těchto důvodů zákon o rodině mnohokrát novelizován. Je tedy zcela namístě vytvoření Nového občanského zákoníku, jako jednotného kodexu soukromého práva, který bude zahrnovat i úpravu rodinného práva. Pokud jde o vyživovací povinnost, je v Novém občanském zákoníku obnoveno logičtější členění. Vyživovací povinnost je upravena vždy u toho kterého institutu, jehož se týká a vyživovací povinnost rodičů a dětí je zahrnuta logicky do vyživovací povinnosti mezi příbuznými.

Současná právní úprava rozlišuje pět druhů vyživovacích povinností. Je jimi vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí na místě prvním, vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými, vyživovací povinnost mezi manžely, výživné rozvedeného manžela a příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce. Vyživovací povinnost je upravena

jako celek na jednom místě a na jednotlivé instituty, kterých se týká, je odkazováno. Jako další druh vyživovací povinnosti je zákonem o registrovaném partnerství upravena vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery. Její úprava je obdobná jako vyživovací povinnost mezi manžely a mezi rozvedenými manžely.

Vyživovací povinnost je institutem rodinného práva a rozumíme jí povinnost zabezpečovat hmotné a duševní potřeby mezi subjekty rodinněprávního vztahu. Tento vztah může být založen v první řadě na příbuzenství a poté na manželství. V některých právních řádech může být výživné poskytováno i na základě vztahů od příbuzenství či manželství odvozených (například švagrovství či vztah zeťů a snach k tchánům a tchyním).

Výživné může být plněno poskytováním osobní péče, staráním se o společnou domácnost, naturálním plněním nebo ve finanční formě. Pokud o něm rozhoduje soud, stanoví výživné vždy ve formě finanční. Jednotlivé platby je třeba plnit v pravidelných opakujících se částkách, splatných vždy na měsíc dopředu. Umožněno je též složit v případech hodných zvláštního zřetele peněžní částku pro výživné splatné v budoucnu a zajistit pravidelnou výplatu měsíčních splátek.

Rozsah vyživovací povinnosti není zákonem přesně stanoven žádnou konkrétní částkou, procentem, zlomkem či jinak jednoznačně určitelně. Pouze je uvedeno, že soud má přihlídnout ke kritériím uvedeným v zákoně o rodině. Pro všechny druhy vyživovacích povinností platí, že má být přihlédnuto k odůvodněným potřebám oprávněného a ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Odůvodněné potřeby záleží na osobním stavu, věku, potenciálu, okolnostech a prostředí, v nichž žije oprávněný, a to i s ohledem na jejich možný vývoj. Možnosti povinného jsou považovány za objektivní měřítko reálných možností najít práci, výše výdělků v oboru atp. Schopnosti jsou naopak měřítkem subjektivním, kdy je posuzován věk, zdravotní stav, vzdělání, zkušenosti atp. Hledisko majetkových poměrů v sobě do jisté míry překrývá kritérium schopností a možností povinného. Jde zejména o zjištění výše jmění povinného, zda a jaké vlastní movité či nemovité věci, zda z nich má a případně jaký příjem atp. V praxi se samozřejmě vychází hlavně z prokazatelných příjmů jako je mzda či plat.

Snahám zbavit se majetku pro účely snížení vyživovací povinnosti by měla zabránit povinnost soudu zkoumat při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného, zda se nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, případně zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Zároveň nelze výživné přiznat, pokud by to bylo v rozporu s dobrými mravy.

U jednotlivých druhů vyživovacích povinností je zákonem stanoven za určitých dalších podmínek rozsah vyživovací povinnosti různě. Děti mají právo podílet se na životní úrovni svých rodičů, rodiče mají právo na zajištění slušné výživy, manželé mají právo na zásadně stejnou životní úroveň, příbuzní jsou vůči sobě povinni nutnou výživou, neprovdaná matka má právo na přiměřený příspěvek a rozvedení manželé mají právo na stejnou životní úroveň nebo na přiměřenou výživu.

Jako další podmínka u vyživovací povinnosti mezi ostatními příbuznými je stanoveno hledisko nutné potřeby výživného. U vyživovací povinnosti mezi manžely je přihlíženo k péči o společnou domácnost. Mezi rozvedenými manžely je stanovena vyživovací povinnost, pokud jeden z rozvedených manželů není schopen se sám žít. Její rozsah se rozlišuje podle toho, zda jeden z manželů rozvod zavinil a druhému tím vznikla závažná újma, či nikoliv. Výživné mezi rozvedenými manžely může být poskytnuto jednou pro vždy vyplacením jednorázové částky. Děti jsou povinny poskytovat rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují a jestliže jsou samy schopny se samostatně žít.

Pokud jde o vztah vyživovacích povinností, je zákonem výslovně stanoveno, že výživné mezi manžely a mezi rozvedenými manžely předchází vyživovací povinnosti dětí. Vyživovací povinnost rodičů k dětem je v případě manželství uzavřeného dítětem pouze podpůrného charakteru. Výživné mezi manžely též předchází výživnému mezi rozvedenými manžely. Přednostně jsou povinni hradit výživné bližší příbuzní před vzdálenějšími a zároveň potomci. Teprve poté přechází tato povinnost na předky.

Zvláštním druhem vyživovací povinnosti je příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce. Svobodná matka, či matka provdaná za jiného muže než otce dítěte, může žádat po dobu dvou let příspěvek na úhradu výživy a úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím. Výslovně je stanoveno promlčení tohoto nároku ve lhůtě tří let ode dne slehnutí.

Pokud někdo splní za jiného výživné, je na něm oprávněn požadovat úhradu tohoto plnění na základě speciálního ustanovení zákona o rodině. V tomto případě se nepoužijí ustanovení občanského zákoníku o bezdůvodném obohacení.

Pohledávky na výživné je možné dle zákona započíst pouze na základě dohody a je to výslovně vyloučeno pro pohledávky na výživné nezletilých dětí.

Soud může rozhodnout o plnění výživného nejdříve ode dne zahájení řízení, jestliže se však jedná o výživné pro děti, je možné je přiznat i za dobu až tří let zpětně od zahájení řízení.

Právo na výživné jako takové se dle zákona nepromlčí, promlčují se však práva na jednotlivá opětuující se plnění v promlčecí lhůtě 10ti let.

Pokud se změní poměry, může soud i bez návrhu změnit dohody a soudní rozhodnutí o výživném pro nezletilé děti. Pokud je rozhodováno o výživném pro děti za dobu minulou, je výslovně stanoveno, že spotřebované výživné se nevrací, pouze pokud jde o děti nezletilé. V případech ostatních vyživovacích povinností je možné při změně poměrů změnit rozhodnutí pouze na návrh. Navrhováno může být podle okolností snížení, zvýšení nebo i zrušení výživného.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem stojí na prvním místě mezi jednotlivými druhy vyživovacích povinností. K dítěti vzniká vyživovací povinnost rodičů jeho narozením (popřípadě určením otcovství) nebo právní mocí rozhodnutí o osvojení. Soud svým rozhodnutím stanoví pouze počátek povinnosti platit výživné v konkrétním případě. Rodič je povinen poskytovat dítěti výživné do doby, než je schopno se samo živit. Právo na výživné není tedy omezeno dosažením určitého věku dítěte. Za odůvodněné potřeby dítěte je možné považovat tvorbu úspor.

Jako hlavní problém v soudní praxi je zjišťování příjmu povinného. U výživného pro děti je rodič povinen prokázat své příjmy a předložit tomu odpovídající doklady, pokud má příjmy z jiné než závislé činnosti. Pokud tuto svou povinnost nesplní, má se za to, že jeho příjem činí 12,7 násobek životního minima jednotlivce.

Problematická je v současné soudní praxi nejednotnost rozhodování v obdobných případech. V květnu 2010 byly jednotlivým soudům rozeslány nezávazné orientační tabulky, které rozlišují pět věkových kategorií dítěte a stanoví rozmezím v procentech díl platu povinného, který má připadnout na výživné. Zároveň je v druhém čtení zákon o výživném, který navrhuje stanovit tabulky výživného vládou a zavést minimální výživné.

Vyživovací povinnost dětí k rodičům je třeba odlišovat od tzv. koadjutoria, což je povinnost příspěvku na úhradu společných potřeb rodiny a povinnost pomoci rodině od nezletilého dítěte.

V řízení ve věcech výživného je postupováno podle občanského soudního řádu. Při rozhodování o výživném pro nezletilého je postupováno podle speciálních ustanovení týkajících se řízení ve věcech péče o nezletilé, která spadají pod řízení nesporná. Dosažení zletilosti dítěte má tedy vliv zejména na použití procesních ustanovení občanského soudního řádu. O výživném se rozhoduje zásadně na návrh, přičemž v případě nezletilého oprávněného

může soud rozhodnout i bez návrhu. Dohoda rodičů o výživném pro nezletilého musí být schválena soudem. Zpravidla soud řeší zároveň otázku výchovy a výživy dítěte v případě rozvodu rodičů, kdy musí být před rozvodem dohoda o výchově a výživě schválena či rozhodnuto soudem o tomtéž bez dohody. Soud dále rozhoduje, pokud jeden z rodičů dobrovolně neplní svou vyživovací povinnost. Možnost soudu rozhodovat o výživném pro nezletilého i bez návrhu spočívá také v tom, že soud není vázán případným návrhem a může přisoudit i více, než je požadováno. Obligatorně je spojeno řízení o výživném nezletilého dítěte s řízením o určení otcovství a s řízením o umístění do ústavní nebo ochranné výchovy. Návrh ve věcech určení či zvýšení výživného je osvobozen od soudního poplatku, stejně jako řízení o vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí. Návrh na snížení nebo zrušení výživného však nikoliv.

Forma rozhodnutí o výživném je rozsudek, přičemž soudní řízení může skončit též soudním smírem nebo dohodou rodičů o výživném pro nezletilé dítě. Soudní smír v případě výživného pro nezletilé dítě uzavřít nelze.

Vymáhání výživného je samozřejmě hlavním problémem, ke kterému v praxi dochází. Zákon stanoví oprávněnému možnost podat návrh na výkon rozhodnutí, které není povinným zcela nebo částečně plněno. Rozsudky odsuzující k plnění výživného za poslední tři měsíce před vyhlášením rozsudku patří mezi předběžně vykonatelné a lze je vykonat již před nabytím právní moci. Další možností, jak se výživného domoci, je návrh oprávněného na provedení exekuce podle exekučního řádu. Oprávněný nemusí uvádět způsob výkonu rozhodnutí a záleží na exekutorovi, jaký způsob exekuce zvolí. Postihnout povinného je možné též podle trestního zákona, který upravuje trestný čin zanedbání povinné výživy, přičemž neplnění povinnosti musí trvat déle než čtyři měsíce.

V případech výživného z cizím prvkem se použijí předpisy mezinárodního práva soukromého a zejména mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním řeší vztahy s cizím prvkem pomocí kolizních ustanovení a stanoví zejména použitelnost práva v případech, kdy tuto otázku neupravuje žádná mezinárodní smlouva.

Mezinárodní vícestranné úmluvy, které upravují nějakým způsobem výživné a Česká republika je jednou ze smluvních stran, jsou tyto: Úmluva o vymáhání výživného v cizině z roku 1956, která má usnadnit vymáhání výživného v druhém smluvním státě; Úmluva o civilním řízení z roku 1954, která řeší procesní otázky; Úmluva o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem z roku 1958, která řeší uznání a výkon rozhodnutí

o výživném pro dítě, do 21 let věku nebo uzavření manželství; Úmluva o uznání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti z roku 1973, která nahrazuje Úmluvu předchozí a řeší uznání a výkon rozhodnutí o výživném i pro zletilé osoby. Na úrovni evropské platí Evropská úmluva o výkonu práv dětí z roku 1996, která upravuje hlavně procesní práva dětí do 18ti let, Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství z roku 1975 a Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí z roku 1980.

Zahraníční právní úpravy evropské jsou založeny zpravidla též na kontinentálním právním systému a úprava vyživovací povinnosti se od české liší pouze v jednotlivostech. Odlišnosti jsou v různých druzích vyživovací povinnosti nebo v zařazení úpravy výživného k jednotlivým právním institutům. V některých zemích též platí pro stanovování výživného více či méně závazné tabulky a výše výživného je každoročně valorizována podle různých hledisek. V některých právních úpravách je též upravena vyživovací povinnosti dědice za zemřelého nebo vyživovací povinnost mezi sourozenci či osobami sešvagřenými. Ve Spojených státech amerických jsou na federativní úrovni stanoveny pouze určité zásady a v každém jednotlivém státě je možné stanovit si způsob výpočtu výživného soudem jiným způsobem.

9. Závěr

Právní úprava práva na výživné a tomu odpovídající vyživovací povinnost je jistě potřeba. Pokud bychom uvažovali ideální společnost, nebylo by jistě nutné kodifikovat žádná práva a povinnosti a nebylo by třeba ani soudců či právníků vůbec. Ideální vztahy mezi lidmi ovšem neexistují, i s ohledem na to, že každý člověk je jiný a má jiný hodnotový žebříček, každý národ vychází z jiné historie a z jiného náboženství. Už z tohoto pohledu to, co je pro jednoho podle práva může být pro jiného proti právu. Mám-li tedy odpovědět na otázku, zda je třeba upravit právně vyživovací povinnost, zní odpověď ano.

V celé své práci rozebírám platnou právní úpravu vyživovací povinnosti a v jejím rámci zejména právní úpravu vyživovací povinnosti k dětem. Současný zákon o rodině, v němž je tato problematika obsažena, byl vytvořen před téměř padesáti lety, v době, kdy celý právní řád České republiky byl pod vlivem tehdejšího Sovětského svazu podřízen zcela jiným zásadám, odrážejícím tehdejší „socialistickou společnost“. Podle sovětského vzoru tak byla rodinná problematika vyčleněna již v 50tých letech do samostatného zákona. Zákon o rodině byl do dnešní doby mnohokrát novelizován, nicméně rodinné právo jako součást práva

soukromého by se dle mého názoru i přesto mělo vrátit do občanského zákoníku jako jednoho soukromoprávního kodexu.

V problematice výživného existuje několik problémů, které ovšem řeší všechny právní řády s větším či menším úspěchem. První z nich je zjišťování majetkové situace povinného. V tomto smyslu se domnívám, že stanovení nevyvratitelné právní domněnky příjmu v českém právním řádu je určitě namístě. Dalším problémem je určování výše výživného, což do jisté míry řeší v některých právních systémech více či méně závazné tabulky. Tendence v českém právním řádu se začínají ubírat směrem podobným, dle mého názoru správným, když ministerstvo spravedlnosti vytvořilo určité nezávazné tabulky pro soudy. Konečně problémem pro oprávněné osoby nejvážnějším je otázka vymáhání výživného. Výkon rozhodnutí, exekuce či postižení za trestný čin velmi často nejsou efektivní. Otázkou je tedy, zda by bylo vhodné, za podmínek v předchozí kapitole naznačených, zavést možnost, aby poskytoval pro nezletilé děti výživné ve stanovených případech stát a dlužné výživné pak na povinném vymáhal sám. Mám za to, že by tím byla lépe ochráněna práva dětí a výživné pro ně by bylo lépe zajištěno.

I přes shora uvedené se domnívám, že vyživovací povinnost, a to zejména vyživovací povinnost k dětem, je v českém právním řádu upravena správně a v souladu s uzavřenými mezinárodními smlouvami, týkajícími se výživného a práv dětí. Pokud jde o úpravu výživného na jednom místě zákona, nedělá toto současné právní praxi problémy, nicméně by možná do budoucna bylo lepší přiřadit jednotlivé druhy vyživovacích povinností k právním institutům, kterých se přímo týkají.

10. Resume

The maintenance obligation is currently regulated by the Family Code No. 94/1963 Coll. in contrast with the period of its origin when the social relations were entirely different from today and the Family Law was governed by a separate code following the Soviet model. However, the Czech law foundations lie in Austrian model with regulation of relations in the entire private law included in one single code, as after establishment of independent Czechoslovakia in 1918, ABGB (Civil Code of Austria) from 1811 was adopted among others. For these reasons, a number of amendments were made to the Family Law after 1989. Therefore, it is more than reasonable to establish a new Civil Code, as a uniform code of Private Law, which could govern the Family Law as well. Regarding the maintenance obligation, the new Civil Code has re-established more logic division. The maintenance obligation is regulated in respect to the institution involved and the maintenance obligation of parents and children is included in the maintenance obligation among relatives.

Existing legislation recognises five kinds of maintenance obligation: i.e. the maintenance obligation between parents and children at the first place, the maintenance obligation among other relatives, the maintenance obligation between spouses, and the maintenance from divorced husband including the maintenance contribution and covering of some expenses for an unmarried mother. The maintenance obligation is determined as a whole in one place with references to each involved institutes. Another kind of maintenance obligation is the maintenance obligation between registered partners which is governed by Registered Partnership Act. This regulation is analogical to the maintenance obligation between spouses and divorced spouses.

The maintenance obligation is an institute of the Family Law and it is understood as an obligation to provide material and psychological needs between family-legal relationship entities. Such relation can be based first on affinity and next on marriage. In several legal systems, the providing of the maintenance is also defined on the basis on the affinity and marriage related relationships (e.g. relatives by marriage or son-in-law/daughter-in-law to parents-in-law relation).

The maintenance obligation can be fulfilled by providing a personal care, taking care of common household, payment in kind, or in financial form. In the case that the maintenance obligation is decided on by court, it is always settled financially. Each payment shall be made in regularly repeating amounts payable one month in advance. In specific cases requiring particular attention, it is also possible to pay a sum of money for the maintenance payable in future so as to ensure regular maintenance obligation monthly installments.

The rate of the maintenance obligation is not determined to any specific amount, percentage or fraction or clearly determinable in any other way. It is only stated that the court shall account the criteria defined by the Family Law. For all kinds of maintenance obligation applies that legitimate needs of the obligee and capabilities, potential and financial circumstances of the obligor shall be accounted. Legitimate needs depend on marital status, age, potential, circumstances and environment in which the obligee lives with regard to their possible development. The potential of the obligor is considered as an objective measure, such as real opportunities to find work, average earnings in the field, etc. Capabilities are, on the other hand, considered as subjective measures, such as age, health condition, experience, etc. Aspects of financial circumstances, to a certain degree, overlaps criterion of capabilities and possibilities of the obligor. The main focus is on determining the assets of the obligor, whether he/she owns any movable or immovable assets and of what kind. Also, whether he/she has any revenue from his/her assets and to what extent. In practice, the main relevant criterion is an evident income, such as wages or salary.

Any efforts towards decreasing the maintenance obligation shall be prevented by the court, as it is obliged to control, while evaluating the capabilities, the potential and financial circumstances of the obligor, whether he/she did not leave a convenient job, a gainful employment or property benefits, or alternatively whether he/she is undergoing any financial risks. At the same time, the maintenance obligation will not be granted if that is in conflict with good manners.

The amount in each kind of maintenance obligation is defined differently by the law also taking into account other circumstances. The children have right of contributing to their parents' standard of living, the parents have right for a decent maintenance, the spouses have right for an equal standard of living fundamentally, the relatives are obliged by a necessary maintenance, an unmarried mother has right for an adequate contribution and divorced spouses has right for equal standard of living or an appropriate maintenance.

Another condition for determining the maintenance obligation among other relatives is the aspect of an absolute necessity of the maintenance. In case of the maintenance obligation between spouses, the common household care is considered. Between divorced spouses, the maintenance obligation is determined in the case that one of the divorced spouses is not capable to subsist him/herself. Its amount is determined in case that one of the spouses caused the divorce, in consequence of which serious damage was caused to the other spouse. The maintenance obligation can be settled as a single payment. The children are obliged to provide a decent maintenance for their parents in case they need it and on condition that the children are capable to subsist themselves.

Regarding the relation of the maintenance obligation, it is expressly provided by the law that the maintenance obligation to children precedes the maintenance obligation between spouses/divorced spouses. The maintenance obligation to children, in the case of marriage of the child, has only a supportive form. The maintenance obligation between spouses also precedes the maintenance obligation between divorced spouses. Closer relatives and descendants has more preferable obligation to provide maintenance than distant relatives; after them, this obligation falls on the ancestors.

A specific case of the maintenance obligation is a contribution towards maintenance and covering of some expenses to an unmarried mother. Single mother or a mother married to different man that is the child's father is entitled to claim a contribution towards maintenance and costs related to pregnancy and confinement for a two year period. The limitation of the claim is expressly defined for three years after the confinement.

In the case that someone else fulfils the maintenance for the obligor, and then the obligor is liable to claim the maintenance on that person in compliance with a special provision of the Family Law. The Civil Code provision on unjust enrichment does not apply in such case.

The claims for the maintenance obligation can be counted only under contract; however this is strictly excluded in cases of the claims of maintenance obligation for under-aged children.

The court may make a decision on fulfilling the maintenance obligation on the day when proceedings were initiated. However, in the case of the maintenance obligation in respect of children, it can be granted up to three years from the initiation of the proceedings. According to the law, the right for the maintenance do not forfeit, however the rights for individual repeating fulfilments do, within the limitation period of 10 years.

In the case the circumstances change, the court may change agreements and its decision on maintenance for under-aged children for the past period even without proposal. When

deciding about maintenance for children for the past period, it is expressly stated that the used maintenance cannot be reimbursed, only in case of the under-aged children. Regarding other maintenance obligations, when circumstances changed, it is possible to change a decision only on the proposal. According to the circumstances, an increase, a decrease or even a cancellation of the maintenance may be proposed.

The maintenance obligation of parents to their children is in the first place among individual kinds of the latter. The maintenance obligation rises with the birth of the child (in some cases, with the determination of paternity) or with decision on adoption by legal force. The court, by its decision, determines only the beginning of maintenance payments in each particular case. Parents are obliged to provide maintenance to the child until he/she is capable to subside him/herself. The right for the maintenance is not limited by reaching any particular age. Savings can be also considered as reasonable needs of a child.

The main issue in the legal practice is determining the obligor's income. Regarding the maintenance for children, the parent is obliged to prove his/her income and provide appropriate documents in case his/her incomes come from other activity than employment. Failing to fulfil this obligation, his/her income will be considered as 12.7 times the subsistence minimum of an individual.

In current legal practice, the decision inconsistency in similar cases is problematic. In May 2010, non-binding general tables were sent to individual courts, distinguishing five different age categories; determine the amount in percentage deducted from the salary of the obligor which shall fall to the maintenance. At the same time, the maintenance act is in its second hearing including a proposal that the government shall define maintenance conditions and establish a minimum rate.

The maintenance obligation of parents to their children is needed to be distinguished from so called coadjutorium, which is an obligation of contribution to cover common family needs and an obligation to help the family with an under-aged child.

The proceedings in matters of the maintenance are in accordance with the Civil Procedure Code. Decision making actions on the maintenance for an under-aged child are taken in compliance with specific provisions on under-aged children care non-contradictory type of procedures. Reaching the lawful age reflects in applying of proceedings provisions defined by Civil Procedure Code. The decision on maintenance can be made only when based upon a proposal, however in case of an under-aged child, the court can make a decision even without the proposal. The agreement of parents on the maintenance for an under-aged child must be approved by the court. Usually, the court deals with an issue of a child upbringing and maintenance in the case of a divorce while an arrangement on the upbringing and maintenance shall be made or, alternatively, a decision of the court shall be made without the agreement. If one of the parents fails to fulfil his/her maintenance purposely, the decision of the court shall be also made. A possibility of a decision made by the court on the maintenance for the under-aged child without a proposal is also based upon the fact that the court is not bound by the possible proposal and may adjudge higher amount than requested. The proceeding on the maintenance for the under-aged child is obligatorily combined with the

proceeding on determination of paternity and with the proceedings on placement into institutional or protective care. The proposal in matters of determination or increase of the maintenance is exempt from the court fees similar to the proceedings on the mutual maintenance obligation of parents and children; however the proposal on decrease or cancellation of the maintenance is not.

The form of the decision on the maintenance is a judgement and the decision of the court may be concluded with a judicial settlement or agreement of both parents on the maintenance for an under-aged child. The judicial settlement cannot be concluded in case of an under-aged child.

Maintenance recovery is certainly the main issue that occurs in practice. The law determines an opportunity to file a proposal to the obligee on enforcement which is not partly or entirely fulfilled by the obligor. Judgements convicting to the fulfilment of the maintenance for the past three months prior to the judgement belong to the provisionally enforceable and can be enforced before they enter into force. Another possibility how to recover the maintenance is a proposal of the obligee on the enforcement under the execution order. The obligee does not have to state the method of enforcement and it depends on the executor what method of execution uses. The obligor may be also punished under the Criminal Law governing criminal offence of neglecting the maintenance obligation, while not fulfilling of the obligation shall last longer than four months.

In cases of the maintenance with a foreign element apply regulations of Private International Law and particularly international contracts the Czech Republic is bound by. Private and Procedural International Law governs relations with a foreign element via conflicting provisions and determines applicability of law in cases when such issue is not regulated by any international contract.

International multilateral conventions which regulate the maintenance obligation in certain way, the Czech Republic being one of the parties, are the following: Convention on the Recovery Abroad of Maintenance of 1956 which shall facilitate maintenance recovery in another contracting state; Convention on Civil Procedure of 1954 governing the procedural issues; Convention on the Recognition and Enforcement of Decisions relating to Maintenance Obligations towards Children of 1958, governing the recognition and enforcement of the maintenance for a child until 21 years of age or marriage; Convention on the Recognition and Enforcement of Maintenance Obligation of 1973 which replaces the previous convention and governs the recognition and enforcement of the maintenance also in respect of adult persons. In Europe applies a European Convention on the Exercise of Children's rights of 1996 regulating procedural rights of children until 18 years of age; European Convention on the Legal Status of Children born out of Wedlock of 1975 and European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children of 1980.

European legislation is usually based on the continental legal system and the maintenance obligation regulation differs only in details. There are differences in various types of the maintenance obligation or in assigning the regulation of maintenance obligation to individual

legal institutes. To determine the maintenance, in some countries, more or less binding tables apply and the amount of maintenance is valorised annually according to various criteria. Some legal regulations also govern the maintenance of the heir in respect of the deceased or the maintenance obligation between the siblings or relatives by marriage. In the United States, only certain principles are defined on federal level and in each individual state, the method of calculating the maintenance can be determined by the court in a different way.

11. Klíčová slova

Vyživovací povinnost

The maintenance obligation

12. Seznam zkratek

- ABGB – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (rakouský občanský zákoník)
- BGB –Bürgerliche Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
- DPř – Zákon o daních z příjmů
- ES – Evropská společenství
- EU – Evropská unie
- Listina – Listina základních práv a svobod
- ObčZ – Občanský zákoník
- OSŘ – Občanský soudní řád
- SJM – společné jmění manželů
- SoP – Zákon o soudních poplatcích
- TrZ – Trestní zákon
- Úřad – Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
- ZMPS – Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
- ZoR – Zákon o rodině
- ZoRP – Zákon o registrovaném partnerství
- ZPr – Zákoník práce
- ŽivMin – Zákon o životním a existenčním minimu

13. Použitá literatura

KNIHY:

Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009

Hrušáková, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2009

Knapová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné, svazek III, 4. Vydání, ASPI, Praha, 2007

Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost, Linde Praha a.s., 1995

Plecitý, V., Skřejpek, M., Salač, J., Šíma, A.: Základy rodinného práva, Vyd. a nakl. Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 2009

Radvanová, S. – Zuklínová, M.: Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1. Vydání. Praha, C.H.Beck 1999

Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice, 1. Vydání, Nakl. C.H.Beck, Praha 2007

ČASOPISY:

Effenberger, K.: Postavení dítěte v historii. Právní rádce č. 3/1997, zdroj ASPI

Effenberger, K.: Z historie rodinného práva – nemanželské děti. Právní rádce č. 10/1997, zdroj ASPI

Chalupa, L.: Výživné a ustanovení znalce, Právní rádce 12/2006

Kovářová, D.: Výživné mezi rodinnými příslušníky – nebývá to jednoduché. Právo a rodina č. 5/2005

Kužilek, O., Vykloubená logika, Britské listy 12.2.2006, zdroj www.blisty.cz

Lužná, R. Vymáhání dlužného výživného pro nezletilé dítě. Právo a rodina. č. 10/2009

Lužná, R. Výživné v případě úmrtí povinné osoby. Právo a rodina. č. 3/2006

Lužná, R. Zvýšení výživného pro nezletilé děti. Právo a rodina. č. 12/2008

Lužná, R.: Výživné rozvedeného manžela. Právo a rodina č. 8/2006

Nová, H.: Výživné v nové úpravě (zejména z hlediska soukromých podnikatelů) ASPI, 1998

OSTATNÍ:

ČSSD prošel návrh na zavedení minimálního výživného. 27.1.2010, www.ceskenoviny.cz

Důvodová zpráva k návrhu zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem, sněmovní tisk č. 849/0

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/1998 Sb., ze dne 2.2.1998, PS Parlamentu, zdroj ASPI

Chanturia Lado: Foreword to Commentary to the civil code of Georgia, Volume 5 Family Law, Law of Succession, Samartali Publishers Tbilisi, 2000

Judikáty z právního systému ASPI

Júdová, E.: Vyživovacia povinnosť v EÚ: Aktuálny stav a budúcnosť. Zborník z konferencie INTERPOLIS'09, Banská Bystrica 28.10.2009

Stanovisko vlády č. 849/1 ze dne 8.6.2009 k návrhu zákona o vyživovací povinnosti k nezaopatřeným dětem

Vrcha, P.: K metodické pomůcce pro určování výživného, 18.5.2010, www.epravo.cz

Wallerová, R.: Nerovnosti ve výživném jsou. Tabulky využijeme, říkají soudci. MF Dnes, 22.5.2010

WWW stránky

Judikáty Nejvyššího soudu dostupné na <http://www.nsoud.cz/>

Judikáty Ústavního soudu dostupné na <http://nalus.usoud.cz>

Judikáty z právního systému Beck-online www.beck-online.cz

Webová stránka Evropské komise <http://ec.europa.eu>

Webová stránka <http://en.wikipedia.org>

Webová stránka <http://obcanskyzakonik.justice.cz>

Webová stránka Ministerstva spravedlnosti <http://portal.justice.cz>

Webová stránka Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR www.psp.cz

Webová stránka Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí www.umpod.cz

Webová stránka www.divorceroom.com

Webová stránka www.vyživne.info

14. Právní předpisy

ZÁKONY:

Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení

Zákon č. 11/1918 Sb.z.a n., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění

Zákon č. 236/1995 Sb. o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 266/1949 Sb. o zatímních změnách v některých občanských věcech právních

Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY:

Haagská Úmluva o vymáhání výživného k dětem a dalších druhů vyživovacích povinností ze dne 23.11.2007

Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti ze dne 23.11.2007

Instrukce č. 56/2004-MO-J, kterou se upravuje postup justičních orgánů ve styku s cizinou ve věcech občanskoprávních a obchodněprávních

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18.12.2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22.12.2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

Nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě

Sdělení č. 47/2001 Sb.m.s. MZV o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství

Sdělení č. 54/2001 Sb.m.s. MZV o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí

Sdělení č. 66/2000 Sb.m.s. MZV o přijetí Evropské úmluvy o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí

Sdělení FMZV č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Sdělení FMZV č. 63/1990 Sb. o Smlouvě mezi ČSSR a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních

Sdělení MZV č. 123/2002 Sb.m.s. o Smlouvě mezi ČR a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech

Usnesení č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Usnesení č. DE01/59 Valného shromáždění OSN Deklarace práv dítěte

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Vyhláška č. 132/1976 Sb. MZV o Úmluvě o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti

Vyhláška č. 14/1974 Sb. MZV o Úmluvě o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem

Vyhláška č. 33/1959 Sb. MZV o Úmluvě o vymáhání výživného v cizině

Vyhláška č. 72/1966 Sb. MZV o Úmluvě o civilním řízení

Vyhláška MZV č. 42/1989 Sb. o Smlouvě mezi ČSSR a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných, pracovních a trestních

ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY:

Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (Rakousko)

Bürgerliches Gesetzbuch (Německo)

Civil code (Francie)

Code civil Belge (Belgie)

Codigo Civil (Španělsko)

Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (Německo)

Sakartvelos Samokalako Kodexis (Gruzie)

Unterhaltsvorschussgesetz (Německo)

Zákon č. 201/2008 Z.z., o náhradnom výživnom (Slovensko)

Zákon č. 36/2005 Z.z., o rodině (Slovensko)